

Turvallisuus harvaan asutuilla alueilla

Tilanneraportti 2009

Sisäinen turvallisuus



SISÄASIAINMINISTERIÖN JULKAISUJA 20/2009

Tekijät (toimielimestä, toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuspalvelut -ohjaus- ja seurantaryhmä puheenjohtaja kansliapäällikkö Ritva Viljanen sihteeri sisäisen turvallisuuden sihteeristön päällikkö Tarja Mankkinen		Julkaisun laji Raportti	
		Toimeksiantaja Sisäasiainministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 16.3.2007 SM013:00/2007	
Julkaisun nimi Turvallisuus harvaan asutuilla alueilla			
Julkaisun osat Raportti, kuvaliitteet			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Väestön siirtyessä kasvukeskuksiin yhä laajemmat alueet jäävät harvaan asutuiksi. Viranomaiset ovat siirtäneet turvallisuuteen liittyviä toimintoja ja palvelujaan alueille, joissa palveluille kysyntä on suurinta. Viranomaisverkko on harventunut harvaa asutuilla alueilla. Järjestöjen tuottamien turvallisuuspalvelujen merkitys on lisääntynyt viranomaispalvelujen rinnalla.</p> <p>Harvaan asutuilla alueilla ihmisten turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat merkittävästi myös muiden kuin perinteisten turvallisuuspalvelujen saatavuus. Puutteet esimerkiksi teiden kunnossapidossa, lääkäri- ja lääkepalvelujen saatavuudessa sekä tietoverkkojen kattavuudessa lisäävät ihmisten turvattomuuden tunnetta ja saattavat erityisesti ikääntyvän väestön kohdalla johtaa muuttoon taajamiin ja kasvukeskuksiin. Tästä syystä on tärkeää turvallisuutta arvioitaessa tarkastella myös muiden kuin perinteisesti turvallisuuspalvelujen tilannetta arvioitaessa harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden ja turvallisuuspalvelujen tilaa.</p> <p>Harvaan asuttujen alueiden erityispiirteet ja -kysymykset jäävät usein piiloon valtakunnallisissa raporteissa sen vuoksi, että valtakunnallinen arviointi perustuu usein keskiarvoihin ja painottaa alueita, joissa tapahtumien määrät ovat suurimpia.</p> <p>Edellä esitettyyn perustuen harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta ja turvallisuuspalveluja koskevien ehdotusten toimeenpanoa seuraava ohjaus- ja seurantaryhmä esitti, että harvaan asuttujen alueiden turvallisuudesta ja turvallisuuspalvelujen tilasta tulisi laatia erillinen raportti. Käynnissä olevat ja toteutetut organisaatiouudistukset, kuten poliisihallinnon rakenneuudistus ja kuntarakennetta uudistava Paras-hanke, sekä valtion tuottavuusohjelman toimeenpano lisäävät harvaan asuttujen alueiden tilanteen seurannan merkitystä ja ajankohtaisuutta. Hallinnon kehittämisen ministeriryhmä hyväksyi esityksen kokouksessaan 30.10.2008.</p> <p>Raportissa esitetään tilastoihin perustuvaa tietoa harvaan asuttujen alueiden turvallisuudesta ja turvallisuuden tunteen kehityksestä ja seikoista, jotka ovat vaikuttaneet ja tulevat vaikuttamaan kehitykseen. Raportti on koottu yhteistyössä sisäasiainministeriön ja lääninhallitusten kesken ja se toteutettu osana peruspalvelujen arviointia.</p> <p>Raportissa esitetään suosituksia viranomaisten välisen ja järjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön kehittämiseksi, paikallisen turvallisuussuunnittelun edistämiseksi, tilastoinnin ja tietopohjan parantamiseksi, sopimuspalokuntien henkilöstön määrän turvaamiseksi, ikääntyneen väestön turvallisuudesta huolehtimiseksi, kattavien tietoverkkoyhteyksien varmistamiseksi, etäpalvelujen kehittämiseksi sekä ruotsinkielisten palvelujen turvaamiseksi</p>			
Avainsanat (asiasanat) sisäinen turvallisuus, turvallisuus, turvallisuuspalvelut, maaseutu, pelastustoimi, poliisitoimi			
Muut tiedot Sähköisen julkaisun ISBN 978-952-491-447-5 (PDF), osoite www.intermin.fi/julkaisut			
Sarjan nimi ja numero Sisäasiainministeriön julkaisut 20/2009		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-446-8
Kokonaissivumäärä 99	Kieli suomi	Hinta 50,00	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Sisäasiainministeriö		Kustantaja/julkaisija Sisäasiainministeriö	

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Styr- och uppföljningsgruppen för säkerhetstjänster i glesbygden ordförande, kanslichef Ritva Viljanen sekreterare, chefen för sekretariatet för den inre säkerheten Tarja Mankkinen		Typ av publikation Rapport	
		Uppdragsgivare Inrikesministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 16.3.2007 SM013:00/2007	
Publikation (även den finska titeln) Säkerhet i glesbygden			
Publikationens delar Rapport, bildbilagor			
Referat			
<p>I och med att befolkningen flyttar till tillväxtcentrum blir allt större områden glest bebyggda. Myndigheterna har flyttat sådana tjänster och funktioner som rör säkerhet till områden där efterfrågan är störst. Nätverket av myndigheter har minskat i glesbygden. Betydelsen av sådana säkerhetstjänster som organisationerna producerar har ökat vid sidan om myndighetstjänsterna.</p> <p>I glesbygden påverkas säkerhetskänslan betydligt av tillgången till andra tjänster än traditionella säkerhetstjänster. Brister i t.ex. underhåll av vägar, tillgång till läkartjänster och medicinering samt täckning av datanät ökar människornas känsla av otrygghet och kan leda till att i synnerhet den äldre befolkningen flyttar till tätorter och tillväxtcentrum. Därför är det viktigt att det i säkerhetsbedömningen även tas hänsyn till andra områden än dem som traditionellt tas med då det granskas säkerhet och säkerhetstjänster i glesbygden.</p> <p>Särdrag för och särskilda frågor kring glesbygden utelämnas ofta i riksomfattande rapporter eftersom utvärderingen på nationell nivå ofta bygger på medeltal och framhåller områden där antalet incidenter är störst.</p> <p>Det som konstaterats ovan ligger till grund för att den styr- och uppföljningsgrupp som följer upp genomförandet av förslag angående säkerhet och säkerhetstjänster i glesbygden föreslog att det borde utarbetas en särskild rapport om dessa tjänster i glesbygden. Pågående och genomförda omorganiseringar, såsom omstruktureringen av polisförvaltningen, projektet för kommun- och servicestrukturreformen (Paras) och statens produktivitetsprogram gör det ännu viktigare och mer aktuellt att följa upp hur situationen ser ut i glesbygden. Ministergruppen för förvaltningsfrågor godkände förslaget vid sitt möte den 30 oktober 2008.</p> <p>I rapporten läggs fram information om säkerhet och hur känslan av säkerhet har utvecklats samt om de omständigheter som har påverkat och kommer att påverka utvecklingen. Informationen bygger på statistik. Rapporten utarbetades i samarbete mellan inrikesministeriet och länsstyrelserna och den genomfördes som en del av utvärderingen av basservicen.</p> <p>I rapporten läggs fram förslag för att utveckla samarbete mellan myndigheter och med organisationer, för att främja den lokala säkerhetsplaneringen, förbättra statistikföringen och informationsunderlaget, säkerställa att det finns tillräckligt stor personal inom avtalsbrandkårer, sörja för säkerheten för den äldre befolkningen, säkerställa att det finns täckande datanät, utveckla distansservice i glesbygden och för att trygga tjänsterna på svenska.</p>			
Nyckelord inre säkerhet, säkerhet, säkerhetstjänster, landsbygd, räddningsväsendet, polisväsendet			
Övriga uppgifter Elektronisk version, ISBN 978-952-491-447-5 (PDF), www.intermin.fi/publikationer			
Seriens namn och nummer Inrikesministeriets publikationer		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-446-8
Sidoantal 99	Språk finska	Pris 50,00	Sekretessgrad offentlig
Distribution Inrikesministeriet		Förlag Inrikesministeriet	

Sisäasiainministeriölle

Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätökset sisäisen turvallisuuden ohjelmasta 23.9.2004 ja 8.5.2009. Periaatepäätöksissä on asetettu tavoitteeksi turvallisuuspalvelujen varmistaminen harvaan asutuilla alueilla.

Lääninhallitukset valmistelivat esitykset harvaan asuttujen alueiden turvallisuuspalvelujen varmistamiseksi yhteistyössä sisäasiainministeriön kanssa. Esitykset on koottu sisäasiainministeriön julkaisuun 39/2006 Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus.

Yksi keskeinen esitys oli, että harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen kehitystä tulee seurata jatkossa säännöllisesti. Valtakunnalliset raportit ja tilastot eivät anna riittävää kuvaa turvallisuuden kehityksestä harvaan asutuilla alueilla. Harvaan asuttujen alueiden erityispiirteet katoavat valtakunnallisiin keskiarvoihin, jotka painottavat alueita joissa tapahtumien määrät ovat suurimmat.

Ikääntyvän väestön määrän nopea kasvu harvaan asutuilla alueilla, käynnissä olevat organisaatiouudistukset kuten poliisihallinnon uudistaminen ja kuntarakenteen uudistaminen sekä valtion tuottavuusohjelman toimeenpano lisäävät harvaan asuttujen alueiden turvallisuuskehityksen seurannan merkitystä.

Raportin laatimista koskeva esitys käsiteltiin ja hyväksyttiin hallinnon kehittämisen ministeriryhmässä lokakuussa 2008. Turvallisuuden kehityksestä harvaan asutuilla alueilla on tarpeen raportoida myös laajemmin hallinnon kehittämistä koskevan päätöksenteon pohjaksi. Turvallisuus ja turvallisuuden tunne on keskeinen tekijä harvaan asuttujen alueiden elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin varmistamisessa. Mikäli turvallisuuspalvelut näillä alueilla heikkenevät edelleen ja turvallisuuden tunne kasvaa, saattaa tämä kiihdyttää muuttoliikettä kasvukeskuksiin.

Raportin laatimista on ohjannut harvaan asuttujen alueiden turvallisuuspalvelut -ohjaus- ja seurantaryhmä, jonka sisäasiainministeriö on asettanut 16.3.2007 (SM013:00/2007). Raportin valmistelusta ja kokoamisesta on vastannut sisäasiainministeriön sisäisen turvallisuuden sihteeristö. Raportin läänien tilannetta käsittelevä aineisto on valmisteltu lääneissä. Karttaliitteistä suurin osa on valmisteltu Oulun lääninhallituksessa.

Raportin sisältö määriteltiin harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta käsittelevässä seminaarissa, jonka sisäasiainministeriö ja Lapin lääninhallitus järjestivät yhteistyössä Rovaniemellä 16.–17.2.2009. Sisältöä tarkennettiin edelleen sisäasiainministeriön sisäisen turvallisuuden sihteeristön ja läänien edustajien välisissä yhteisissä palavereissa ja keskusteluissa.

Raportissa esitetyt keskeiset suositukset harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden ylläpitämiseksi ja turvallisuuden tunteen parantamiseksi ovat tiiviisti esitettynä seuraavat:

Suositus 1: Viranomaisyhteistyötä harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden parantamiseksi tulisi kehittää edelleen. Moniammatillista yhteistyötä tulisi lisätä varmistaen yhteistyön edellyttämä tiedonvaihto eri viranomaisten välillä. Yhteistyön kehittämistä ja resurssien järkevää käyttöä edistää viranomaisten vastavuoroinen koulutus.

Suositus 2: Tilastointia ja tietopohjaa tulisi kehittää edelleen luotettavan kuvan saamiseksi harvaan asuttujen alueiden tilanteesta.

Suositus 3: Sopimuspalokuntien tehtäviä koskevaa tilastotietoa tulisi kerätä nykyistä kattavammin ja sitä tulisi käyttää turvallisuuspalveluista raportoitaessa.

Suositus 4: Ikääntyvän väestön turvallisuutta harvaan asutuilla alueilla tulisi parantaa ottamalla heitä koskevat erityispiirteet nykyistä kattavammin huomioon päätöksenteossa. Ikääntyvää väestöä tulisi kuulla heitä koskevissa turvallisuusasioissa.

Suositus 5: Ensivastetoiminnan jatkuvuus tulisi turvata terveydenhoitolain uudistamisen yhteydessä.

Suositus 6: Sopimuspalokuntien henkilöstön määrä tulisi turvata.

Suositus 7: Vuonna 2010 toimintansa aloittavien aluehallinvirastojen tulisi ottaa aktiivinen rooli paikallisen turvallisuussuunnittelun alueellisen yhteistyön ja kumppanuuden edistäjinä. Aluehallintovirastojen ja työvoima-, elinkeino- ja ympäristökeskusten välinen yhteistyö tulisi varmistaa.

Suositus 8: Ihmisten omatoimista varautumista edistäviä valmiuksia tulisi parantaa suunnitelmallisesti ottaen huomioon myös vaikeasti tavoitettavat ryhmät ja alueella kausiluontoisesti oleskelevat matkailijat ja kesämökkiläiset.

Suositus 9: Yhteistyötä vapaaehtoisjärjestöjen kanssa tulisi lisätä edelleen. Tavoitteeksi tulisi asettaa, että viranomaisten ja järjestöjen tuottamat turvallisuuspalvelut muodostavat yhtenäisen palveluverkoston.

Suositus 10: Toimivat tietoverkkoyhteydet tulee varmistaa koko maan alueella vakavat onnettomuustilanteet huomioon ottaen.

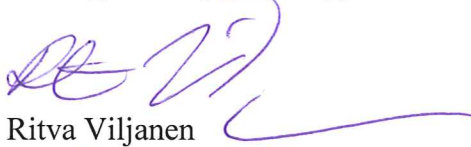
Suositus 11: Etäpalveluja, kuten etäkoulutusta ja etälääkäritoimintaa, tulisi kehittää aktiivisesti harvaan asuttujen alueiden elinvoimaisuuden ja turvallisuuden edistämiseksi

Suositus 12: Ruotsinkielisten palvelujen saatavuus tulisi turvata erityisesti saaristossa.

Suositus 13: Harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta tulisi seurata jatkossa säännöllisesti tilanneraporttien avulla.

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuspalvelut ohjaus- ja seurantaryhmä luovuttaa harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta käsittelevän tilanneraportin sisäasiainministeriölle.

Helsingissä 10 päivänä syyskuuta 2009



Ritva Viljanen



Pirjo Ala-Kapee-Hakulinen



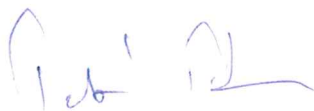
Rauno Saari



Anneli Taina



Matti Möttönen



Pentti Partanen



Tarja Mankkinen



Timo E. Korva



Eino Siuruainen



Tytti Seppänen



Merja Söderholm
Marja-Liisa Partasen sijaisena



Mikko Paatero

Sisällys

1 Johdanto.....	4
2 Tiivistelmä: harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden tila	6
3 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset.....	9
4 Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden ja turvallisuuspalveluiden tila	16
4.1 Väestö ja asutus	16
4.2 Turvallisuuden tunne.....	19
4.3 Nopean avun saanti	21
4.4 Viranomaisten palvelujen saatavuus	28
4.5 Tietoliikennepalvelut.....	30
4.6 Liikennepalvelut ja liikkuminen	31
4.7 Terveyspalvelut.....	34
4.8 Koulutuspalvelut	40
4.9 Saaristo	43

Liitteet

Liite 1: Kuntaryhmät, luokittelu	46
Liite 2: Väestö ja asutus / Väestön ikärakenne (1)	47
Liite 3: Väestö ja asutus / Väestön ikärakenne (2)	48
Liite 4: Väestö ja asutus / Väestön ikärakenne (3)	49
Liite 5: Väestö ja asutus / Väestön ikärakenne (4)	50
Liite 6: Väestö ja asutus / Maatilojen määrä (1).....	51
Liite 7: Väestö ja asutus / Maatilojen määrä (2).....	52

Liite 8: Väestö ja asutus / Nettomuutto (1)	53
Liite 9: Väestö ja asutus / Nettomuutto (2)	54
Liite 10: Väestö ja asutus / Pysyvästä asutuksesta tyhjät alueet	55
Liite 11: Turvallisuuden tunne / Turvallisuuden tunne asuinalueella.....	56
Liite 12: Turvallisuuden tunne / Turvallisuuden tunne paikkakunnan keskustassa	57
Liite 13: Turvallisuuden tunne / Petoasiat.....	58
Liite 14: Turvallisuuden tunne / Energiahuollon häiriöherkkyys (1)	59
Liite 15: Turvallisuuden tunne / Energiahuollon häiriöherkkyys (2)	59
Liite 16: Nopean avun saanti / Ensivastepalveluiden saatavuus (1).....	60
Liite 17: Nopean avun saanti / Ensivastepalveluiden saatavuus (2).....	61
Liite 18: Nopean avun saanti / Pelastuslaitosten keskimääräiset toimintavalmiusajat kiireellisissä tehtävissä 4. riskiluokan alueilla (1)	62
Liite 19: Nopean avun saanti / Pelastuslaitosten keskimääräiset toimintavalmiusajat kiireellisissä tehtävissä 4. riskiluokan alueilla (2)	63
Liite 20: Nopean avun saanti / Poliisin toimintavalmiusaika hälytystehtävissä (1)	64
Liite 21: Nopean avun saanti / Poliisin toimintavalmiusaika hälytystehtävissä (2)	65
Liite 22: Nopean avun saanti / Sopimuspalokuntien hälytystehtävät (1).....	66
Liite 23: Nopean avun saanti / Sopimuspalokuntien hälytystehtävät (2).....	67
Liite 24: Nopean avun saanti / Sopimuspalokuntien henkilöstön määrä (1).....	68
Liite 25: Nopean avun saanti / Sopimuspalokuntien henkilöstön määrä (2).....	69
Liite 26: Nopean avun saanti / Rajavartiolaitoksen sairaankuljetukset	70
Liite 27: Nopean avun saanti / Rajavartiolaitoksen meripelastustehtävät	70
Liite 28: Nopean avun saanti / Rajavartiolaitos, muut.....	70
Liite 29: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Poliisin hälytystehtävien määrä (1)	71
Liite 30: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Poliisin hälytystehtävien määrä (2)	72

Liite 31: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Poliisin tietoon tulleiden rikoslakirikosten määrä (1).....	73
Liite 32: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Poliisin tietoon tulleiden rikoslakirikosten määrä (2).....	74
Liite 33: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Rikoslakirikosten selvitysprosentti (1)	75
Liite 34: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Rikoslakirikosten selvitysprosentti (2)	76
Liite 35: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Rajavartiolaitoksen suorittamat poliisitehtävät.....	77
Liite 36: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Rajavartiolaitoksen virka-apu poliisille	77
Liite 37: Tietoliikennepalvelut / Tietoliikenneverkko	78
Liite 38: Tietoliikennepalvelut / GSM-verkon kattavuus	79
Liite 39: Liikennepalvelut ja liikkuminen / Taksilupien määrä kunnittain (1)	80
Liite 40: Liikennepalvelut ja liikkuminen / Taksilupien määrä kunnittain (2)	81
Liite 41: Liikennepalvelut ja liikkuminen / Teiden kunto	82
Liite 42: Terveyspalvelut / Lääkäripalvelujen saatavuus (1)	83
Liite 43: Terveyspalvelut / Lääkäripalvelujen saatavuus (2)	84
Liite 44: Koulutuspalvelut / Toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus (1)	85
Liite 45: Koulutuspalvelut / Toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus (2)	86
Liite 46: Koulutuspalvelut / Toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus (3)	87
Liite 47: Koulutuspalvelut / Toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus (4)	88
Liite 48: Muita tunnuslukuja / Yksityiset lossit, valtion rahoittamat yhteysalukset, lossit ja lautat	89

1 Johdanto

Liite 1: Kuntaryhmät, luokittelu

Suomessa on keskimäärin noin 17,1 ihmistä neliökilometriä kohden. Eniten asukkaita on Uudenmaan maakunnassa, jossa väestötiheys on noin 216 ihmistä neliökilometriä kohden. Lapissa väestötiheys on keskimäärin 2 henkilöä neliökilometrillä. Väestön keskittyessä muutamaaan kasvukeskukseen laajat alueet ovat jääneet hyvin harvaan asutuiksi.

Raportissa on käytetty harvaan asuttujen alueiden määritelmänä Tilastokeskuksen määritelmää maaseutumaisista kunnista. Tämän mukaisesti maaseutumaisia kuntia ovat kunnat, joiden väestöstä alle 60% asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000 sekä kunnat, joiden väestöstä vähintään 60%, mutta alle 90% asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 4000. Määritelmä poikkeaa maaseutupolitiikassa käytetystä harvaan asutun maaseudun määritelmästä. Tilastokeskuksen määritelmä on seurantaraportissa käyttökelpoisempi sen vuoksi, että tilastotiedot kootaan sen mukaista jaotusta käyttäen.

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuspalveluihin, niiden saatavuuteen, saavutettavuuteen ja myös kysyntään vaikuttavat useat seikat. Viranomaisten palveluverkosto on näillä alueilla varsin harva. Tämän johdosta viranomaisten välinen yhteistyö sekä yhteistyö vapaaehtoisjärjestöjen kanssa on usein tiiviimpää kuin kasvukeskuksissa. Esimerkiksi vapaaehtoisen palokuntatoiminnan merkitys pelastustoimen hoitamisessa korostuu harvaan asutuilla alueilla.

Ihmiset ovat tottuneet siihen, että viranomaiset ovat kaukana ja heidän paikalle saapumisensa kestää kauemmin kuin kasvukeskuksissa. Tilanne on kuitenkin muuttumassa. Internetin ja tietoverkkojen kautta harvaan asutut alueet ovat aiempaa tiiviimmässä yhteydessä muuhun Suomeen ja myös kansainvälisesti. Tämä edellyttää kuitenkin, että tietoliikenneyhteydet ovat saatavilla. Tämän seurauksena palvelujen saatavuus paranee, mutta myös suuren maailman kielteiset asiat ovat läsnä yhtä lailla sivukylissä kuin suurkaupungeissa. Ikääntyneen väestön määrä kasvaa nopeasti harvaan asutuilla alueilla ja ikääntyneiden turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteen ylläpitämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Erityisesti ikääntyneen väestön

turvallisuuden edistämisessä korostuu se, että harvaan asuttujen alueiden turvallisuus edellyttää myös muiden palvelujen, kuten terveystalvelujen, saatavuutta.

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuustalvelujen tuottamisessa haasteena on talveluja tuottavan henkilöstön määrän varmistaminen. Tämä nousee esille jatkossa erityisesti ikäluokkien pienentyessä. Väestörakenteen muutokseen varaudutaan kehittämällä työn tuottavuutta. Harvaan asutut alueet ovat talveluja arvioitaessa tuottavuusnäkökulmasta usein varsin heikossa asemassa. Talvelujen tuottaminen maksaa harvaan asutuilla alueilla enemmän kuin kasvukeskuksissa jatkossakin riippumatta siitä, miten tuottavuutta kehitetään. On myös huomattava, että harvaan asutuilla alueilla turvallisuuden ylläpitäminen liittyy kiinteästi maaseudun elinvoimaisuuteen ja harvaan asuttujen alueiden asukkaiden hyvinvointiin.

Harvaan asuttujen alueiden asukkaat saattavat kokea, että maailman kehittyessä nopeaa vauhtia heidän tarpeensa ovat jääneet sivuun. Tämä on usein seurausta siitä, että talveluja tarkastellaan määrillä, prosenttiosuuksilla ja valtakunnallisilla keskiarvoilla.

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuustalvelujen varmistamiseen liittyvät haasteet ovat olleet esillä viime vuosien aikana. Valtioneuvosto asetti tavoitteeksi harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden ja turvallisuustalvelujen varmistamisen sisäisen turvallisuuden ohjelmaa koskevissa periaatepäätöksissä, jotka on tehty vuosina 2004 ja 2008. Jälkimmäisessä sisäisen turvallisuuden ohjelmassa valtioneuvosto vahvisti myös toimenpiteitä tavoitteen saavuttamiseksi. Toimenpiteet perustuvat esityksiin, jotka sisältyvät julkaisuun Harvaan asuttujen alueiden turvallisuustalvelut, sisäasiainministeriön julkaisu 39/2006.

Hallinnon kehittämisen ministeriryhmä päätti lokakuussa 2008, että harvaan asuttujen alueiden turvallisuudesta tulee saada säännöllisesti tietoa päätöksenteon ja suunnittelun pohjaksi. Tämä raportti perustuu hallinnon kehittämisen ministeriryhmän antamaan toimeksiantoon. Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuskysymysten tarkastelu ja niihin ratkaisujen etsiminen ovat erityisen tärkeitä jatkossa ikääntyneen väestön määrän nopean lisääntymisen johdosta. Myös organisaatiouudistusten, kuten poliisihallinnon rakenneuudistuksen, vaikutuksia turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteen kehittymiseen on syytä seurata harvaan asutuilla alueilla.

Kuntien tarjoamat perustalvelut, joita ovat sosiaali- ja terveystalvelut, opetus- ja kulttuuritalvelut sekä infrastruktuurin ylläpitäminen vaikuttavat keskeisesti turvallisuuden tunteeseen. Perustalvelujen varmistaminen on jatkossa yhä haasteellisempaa erityisesti väestöltään pienissä mutta alueeltaan laajoissa kunnissa. Edellä luetellut perustalvelut eivät ole varsinaisia turvallisuustalveluita, mutta ne luovat kansalaisten perusturvan, ja siksi niitä tarkastellaan tässä raportissa. Turvallisuuden ylläpitäminen edellyttää eri toimijoiden välistä yhteistyötä yhteisen päämäärän hyväksi, turvallisuutta ei voida ylläpitää vain turvallisuusviranomaisten toimin.

Turvallisuus sisältää kaksi ulottuvuutta, objektiivisen ja subjektiivisen turvallisuuden. Raportti sisältää tietoa turvallisuuspalvelujen saatavuudesta ja laadusta. Lisäksi mukaan on otettu tunnuslukuja, jotka liittyvät ihmisten turvallisuuden tunteeseen eli subjektiiviseen turvallisuuteen.

Raportissa ei ole erikseen tarkasteltu eri ryhmien, kuten ikääntyneiden, lasten, nuorten ja eri sukupuolien turvallisuuden tilaa tai siihen liittyviä seikkoja siitä huolimatta, että valmistelijat ovat tietoisia myös kohdennetun tarkastelun tarpeellisuudesta. Seuraavissa raporteissa asiaan tullaan palaamaan.

Raportti pohjautuu lääninhallitusten tuottamiin tietoihin. Osa tiedoista on koottu sisäasiainministeriössä. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset on valmisteltu sisäasiainministeriön asettamassa harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta ja turvallisuuspalveluja seuraavassa ohjausryhmässä.

2 Tiivistelmä: harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden tila

1. Hyvinvointia ja turvallisuutta luovat tekijät voivat olla erilaisia maaseudulla ja kaupungeissa. Turvallisuuden tunne on aina yksilöllinen, ja se voi heikentyä siitä huolimatta, että konkreettinen turvallisuus ei ole heikentynyt tai päinvastoin.
2. Väestön määrä harvaan asutuilla alueilla vähenee edelleen. Läänien sisäiset alueelliset erot väestötiheydessä kasvavat. Ikääntyvän väestön määrä harvaan asutuilla alueilla kasvaa nopeasti. Elinkeinorakenteen muutos ja erityisesti maatalouden väheneminen nopeuttavat tätä kehitystä.
3. Harvaan asutuilla alueilla koetun turvallisuuden tunteen määrä ei poikkea merkittävästi turvallisuuden kokemisesta taajamissa ja kasvukeskuksissa. Harvaan asuilla alueilla ihmiset tietävät, että nopean avun saaminen saattaa kestää pitkänkin ajan. Turvattomuuden tunnetta herättää pelko palvelujen katoamisesta. Poliisi ja rajavartiolaitos koetaan tärkeiksi viranomaisiksi, ja näiden viranomaisten palveluverkon harveneminen herättää huolta. Tilanne tulee kuitenkin muuttumaan jatkossa ikääntyneen väestön määrän lisääntyessä edelleen.
4. Nopean avun saanti harvaan asutuilla alueilla kestää kauemmin kuin taajamissa.

5. Ensivastetehtävien määrä harvaan asutuilla alueilla ei ole vähentynyt siitä huolimatta, että väestömäärä on vähentynyt. Ensivastetehtävien toimintavalmiusaika ei ole merkittävästi pidentynyt. Saaristoalueella toimintavalmiusajat ovat yksittäistapauksissa huomattavan pitkiä. Rajavartiolaitoksen osallistumista ensivastetehtäviin pilotoidaan Lapin läänissä.
6. Pelastustoimen hälytystehtävien hoitamisessa vapaaehtoisilla palokunnilla on merkittävä rooli. Pelastustoimen toimintavalmiusajalle harvaan asutuilla alueilla (pelastustoimen riskialue 4) on asetettu tavoitteeksi, että keskimääräinen toimintavalmiusaika ei saa ylittää 20 minuuttia. Tavoite on pääsääntöisesti saavutettu.
7. Poliisitoimen toimintavalmiusaika harvaan asutuilla alueilla on aiempien vuosien tasolla lukuun ottamatta Lapin läänin, jossa se on pidentynyt koko 2000-luvun ajan. Toimintavalmiusaika (A ja B tehtävät) on selvästi pidempi kuin kaupungeissa ollen keskimäärin noin 30 minuuttia. Hälytystehtävien pieni määrä harvaan asutuilla alueilla saattaa korostaa yksittäiseen hälytystehtävään kuuluvan ajan merkitystä tilastoissa.
8. Sopimuspalokunnat lähtevät ensimmäisenä liikkeelle hälytystehtävissä alueella, joka kattaa yli 90 % Suomen pinta-alasta. Erityisesti pienillä paikkakunnilla on yhä suurempia ongelmia rekrytoida sivutoimista henkilökuntaa palokuntatoimintaan väestön ikääntyessä. Ongelmia lisää se, että osa sopimuspalokuntatoimintaan osallistuvista käy töissä oman paikkakunnan ulkopuolella eikä näin ollen ole aina käytettävissä hälytystehtävissä. Työttömien osallistumista palokuntatoimintaan vaikeuttaa se, että työstä maksettava korvaus vaikuttaa työttömyyskorvaukseen alentavasti.
9. Rajavartiolaitoksen merkitys turvallisuuspalvelujen tuottajana korostuu erityisesti raja-alueilla ja saaristossa. Rajavartiolaitos suorittaa sairaankuljetustehtäviä maalla ja merellä, osallistuu ensivastetoimintaan, suorittaa toimivaltansa puitteissa poliisitehtäviä sekä antaa virka-apua poliisille, osallistuu etsintä-, sammutus- ja pelastustehtäviin. Rajavartiolaitos johtaa, vastaa ja toteuttaa meripelastusta, joka on keskeinen turvallisuuspalvelu merialueella.
10. Viranomaisten palvelujen saatavuus on aiempien vuosien tasolla. Lapin läänissä poliisin hälytystehtävien määrä on kasvanut harvaan asutuilla alueilla. Poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä on varsin alhainen harvaan asutuilla alueilla, ja siksi esimerkiksi mökkimurtosarjan selvittäminen saattaa aiheuttaa merkittäviä muutoksia vuosittaiseen selvitystasoon. Poliisin ja rajavartiolaitoksen yhteispartiointi on lisääntynyt ja sillä on tärkeä merkitys turvallisuuspalvelujen saatavuudelle. Rajavartiolaitoksen rooli lainvalvontaviranomaisena korostuu

saaristossa, jossa rajavartiolaitoksen poliisitehtävien määrä on kasvanut vuosittain.

11. Laajakaistaliittymien saatavuus on heikoin Lapin läänissä, Kainuussa ja Etelä-Pohjanmaalla. GSM verkkojen katvealueita on eniten Lapin läänissä ja jonkin verran Kainuussa ja itärajalla. Suurin osa lankaverkoista on näillä alueilla jo poistettu, ja matkapuhelinverkkojen puute tai huono kuuluvuus ovat suuri turvallisuusongelma näillä alueilla sekä alueilla pysyvästi asuville että tilapäisesti oleskeleville.
12. Joukkoliikennepalvelut ovat vähentyneet edelleen harvaan asutuilla alueilla ja niitä korvaavat palveluliikenne ja taksipalvelut. Kaikissa kunnissa ei ole järjestetty palveluliikennettä. Uutta taksilakia koskevat muutokset tulivat voimaan 1.7.2009. Muutosten tavoitteena on turvata taksipalvelut myös taajamien ulkopuolella. Ikääntyvän väestön määrä kasvaa nopeasti harvaan asutuilla alueilla ja iän myötä mahdollisuudet liikkua omalla autolla vähenevät. Liikkumismahdollisuuksien puuttuessa saattaa asuminen omassa kodissa käydä mahdottomaksi.
13. Terveyspalvelujen merkitys korostuu harvaan asutuilla alueilla, joissa väestön keski-ikä on korkea. Toisaalta esimerkiksi pitkät matkat synnytyslaitokselle saattavat aiheuttaa turvattomuutta nuorempien keskuudessa. Matkailusesonkina terveyspalvelujen kysyntä saattaa moninkertaistua. Lääkäripula, erityisesti avoimet terveyskeskuslääkärien virat, on suuri ongelma harvaan asutuilla alueilla. Myös hammaslääkäreistä on puutetta. Päivystykset ovat pääsääntöisesti keskittyneet.
14. Koulutuspalvelujen turvaaminen harvaan asutuilla alueilla on haaste ikäluokkien pienentyessä. Etäisyyksien kasvaminen oppilaitoksiin on riski, sillä kaikilla perusopetuksen päättävillä ei ole valmiutta muuttaa pois kotoa.
15. Pelastuspalvelujen saaminen saaristossa on monin paikoin ongelma, sillä veneellä liikuttaessa avun saaminen kestää kauan ja helikopteritoiminnan kehittäminen edellyttäisi valtion rahoitusta. Vapaaehtoisten sopimuspalokuntien tulevaisuus on haasteellinen palokuntien miehistön ikääntyessä. Ruotsinkielisten palvelujen turvaamiseen on jatkossa kiinnitettävä yhä enemmän huomiota. Vapaaehtoisten järjestöjen työllä ihmisten omatoimisuuden parantamisessa on näillä alueilla suuri merkitys.

3 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Harvaan asutut alueet keskittyvät Lapin lääneihin, Kainuuseen ja Itä-Suomen lääneihin sekä Suomen merialueiden laajaan saaristoon. Kuitenkin kaikissa Suomen lääneissä on harvaan asuttuja alueita. Tämä asettaa haasteita turvallisuuspalvelujen tuottamiselle. Matkailukeskukset ja tiheä loma-asutus lisäävät turvallisuuspalvelujen kysyntää varsinkin lomakausina. Toisaalta matkailun lisääntyminen luo uusia mahdollisuuksia tuottaa palveluja. Esimerkkinä tästä voidaan mainita Lapin matkailukeskusten lääkäripalvelut.

Suositus 1: Viranomaisyhteistyön kehittäminen

Sisäasiainministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on kehittää turvallisuusviranomaisten harvaan asuttujen alueiden turvallisuuteen liittyvää operatiivista yhteistyötä (16.6.2009 SM047:00/2009). Tavoitteena on lisätä eri tahojen välistä yhteistyötä, mikä tehostaa nopean avun saamista syrjäisemmilläkin seuduilla. Työryhmässä tehtävällä työllä ja sen tuloksilla tulee olemaan suuri merkitys harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden kehitykselle.

Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen on ajankohtaista niin taajamissa kuin harvaan asutuilla alueilla valtioneuvoston päättämien linjausten mukaisesti. Moniammatillinen yhteistyö edellyttää riittävää tiedonvaihtoa eri viranomaisten välillä. Tämä tulisi varmistaa ottamalla lainsäädännön tuomat mahdollisuudet täysimääräisesti käyttöön, antamalla koulutusta tietojenvaihtoon liittyvissä asioissa sekä parantamalla ohjeistusta.

Yhteistyön kehittämistä ja resurssien järkevää käyttöä edistää viranomaisten vastavuoroinen koulutus, jolle tulisi luoda pysyvät menettelyt. Myös järjestöt tulisi ottaa mukaan koulutukseen tarpeen mukaan.

Käytössä ei ole yhtenäistä määritelmää siitä, mikä on harvaan asuttua aluetta.

Esimerkkinä voidaan mainita erot Tilastokeskuksen käyttämän määritelmän ja maaseutupolitiikan käyttämän määritelmän välillä. Määritelmälliset erot vaikeuttavat tietojen vertailua, kokonaiskuvan luomista ja toimenpiteiden suunnittelua. Turvallisuuden tunteen kehityksestä saadaan tietoa turvallisuuskyselyillä.

Suositus 2: Tilastoinnin ja tietopohjan kehittäminen

Tilastotiedon varmistamiseksi tulisi sopia yhteisestä harvaan asuttujen alueiden määritelmästä. Tämä varmistaisi saman tietopohjan käyttämisen kaikilla politiikkalohkoilla ja politiikkalohkojen välisen kehityksen luotettavan vertailun.

Päätöksenteko edellyttää ajantasaista ja riittävän yksityiskohtaista tietoa harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden tilan kehityksestä. Tämän varmistamiseksi tietohuoltoa tulisi kehittää edelleen ja paikkatietojärjestelmän hyödyntämistä lisätä.

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden ja turvallisuuspalvelujen saatavuuden varmistamiseksi niiden kehitystä tulisi ryhtyä seuraamaan aluehallintovirastojen säännöllisesti laatimien raporttien pohjalta. Turvallisuuden tunteen kehitystä tulee jatkossa seurata säännöllisesti yli hallinnonalojen rajojen tehtävien turvallisuuskyselyjen avulla.

Harvaan asuttujen alueiden tilanteen arviointi on osin vaikeaa tilastotiedon puutteen vuoksi. Kaikkea asian kannalta tärkeää tietoa ei ole saatavilla. Toisaalta kaikkea saatavilla olevaa tietoa ei ehkä osata käyttää. Vapaaehtoisten järjestöjen merkitys turvallisuuspalvelujen tuottamisessa korostuu harvaan asutuilla alueilla. Ne toimivat yhdessä viranomaisten kanssa mutta tuottavat myös itse palveluja, jotka edistävät ihmisten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta.

Suositus 3: Sopimuspalokuntien tehtäviä koskevan tilastotiedon kehittäminen ja käyttö

Sopimuspalokuntien merkitys on suuri harvaan asutuilla alueilla. Näiden toimintaa koskevat tilastotiedot tulisi saada kattavasti osaksi harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden seurantatietoja. Ilman sopimuspalokuntien toimintaa kuvaavia tietoja kuva pelastuspalvelujen saatavuudesta jää vajaaksi.

Pelastustoimen Pronto -tietojärjestelmän puutteet, jotka tulivat esille harvaan asuttujen alueiden tilanneraportin tietoja koottaessa, tulisi korjata. Puutteet vaikeuttavat tai estävät luotettavan palvelujen arvioinnin.

Turvallisuuden tunne heikkenee iän myötä. Turvattomuuden tunne tullee tulevaisuudessa heikkenemään niissä kunnissa, jotka kärsivät muuttotappiosta. Syynä kehitykseen on ikääntyvän väestön määrän lisääntyminen näissä kunnissa, jota voimistaa nuoremman väen poismuutto.

Suositus 4: Ikääntyvän väestön turvallisuuden parantaminen

Ikääntyvän väestön turvallisuuteen liittyvät tarpeet tulisi ottaa huomioon erityisesti harvaan asutuilla alueilla, joissa ikääntyvän väestön määrä kasvaa nopeasti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Liikenneturva sekä useat muut järjestöt tuottavat ikääntymisen tuomista turvallisuusriskeistä tietoa, jota voidaan hyödyntää nykyistä laajemmin. Ikääntyvää väestöä tulisi kuulla heitä koskevissa turvallisuusasioissa.

Ensivastetoiminnasta on kehittynyt viimeisten vuosien aikana pelastuslaitoksille keskeinen palvelutuote, jonka asema ja kehitys on turvattava terveydenhuoltolain uudistuksessa. Erityisen tärkeä merkitys pelastustoimen tuottamalla ensivastepalvelulla on harvaan asutuilla alueilla, missä sairaankuljetusresurssit ovat vähäisiä.

Suositus 5: Ensivastetoiminnan jatkuvuuden turvaaminen

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen uudistamisen yhteydessä tulisi turvata ensivastetoiminnan jatkuvuus. Kustannusten jakoon liittyvät kysymykset tulisi ratkaista tämän jälkeen.

Sopimuspalokuntien henkilöstön riittävyys tulee turvata niillä harvaan asutuilla alueilla, joissa pelastustoimi on erityisen riippuvainen vapaaehtoisesta palokuntatoiminnasta. Esimerkiksi Lapissa pelastustoimen palvelut tuotetaan kaupunkitaajamia lukuun ottamatta vapaaehtoisten palokuntien henkilöstön toimesta. Hälytystehtäviin soveltuvan henkilöstön puute saattaa jatkossa olla yhä suurempi ongelma niin Lapissa kuin myös laajemmin. Sisäasiainministeriö ja Suomen Pelastusalan Keskusliitto SPEK ovat käynnistäneet toimia, joilla edistetään alueella pysyvästi oleskelevan väestön osallistumista sopimuspalokuntien toimintaan. Maahanmuuttajien määrä kasvaa koko Suomessa ja myös maaseudulla, ja olisi tärkeää saada yhä laajemmin myös maahanmuuttajataustaista väestöä mukaan vapaaehtoiseen palokuntatoimintaan.

Kuntien taloudellisen tilanteen heikkeneminen voi vaarantaa sopimuspalokuntien tilannetta sekä asemaverkon tiheyden että kalustoinvestointien ja kehittämisen suhteen.

Viime vuosien aikana on useissa eri yhteyksissä noussut esille kysymys tarpeesta tarkistaa vapaaehtoistyötä koskevia työttömyysturvalain säädöksiä niin, että työttömällä henkilöllä olisi mahdollisuus saada pieni korvaus yleishyödyllisestä vapaaehtoistyöstä ilman, että se vaikuttaa hänen työttömyyskorvaukseensa. Viimeksi asiaa on käsitellyt sosiaaliturvaa uudistava Sata -komitea, joka on esittänyt, että työtön henkilö voisi ansaita kuukausittain ansiotuloa ilman, että se vaikuttaa hänen työttömyyskorvaukseensa.

Suositus 6: Sopimuspalokuntien henkilöstön määrän turvaaminen

Sopimuspalokuntien henkilöstömäärän kehitystä ja riittävyyttä tulee seurata säännöllisesti ja arvioida, miten toimet henkilöstömäärän säilyttämiseksi vaikuttavat harvaan asutuilla alueilla. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tilanteen kehittymiseen Itä-Suomessa ja Oulun läänissä. Järjestetään erityisiä jäsenhankintakampanjoita, joissa kohderyhmänä ovat naiset, maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt. Kaupungeissa ja taajamissa tapahtuva rekrytointi edistää myös sopimuspalokuntiin rekrytoitumista harvaan asutuilla alueilla.

Sopimuspalokuntien toimintaedellytykset tulee turvata ottamalla tarkasteluun paloasemaverkon optimointi ja toiminnan priorisointi huomioiden alueen riskit ja palveluverkon kattavuus. Tavoitteeksi tulisi asettaa, että alueilla, missä on useita hiipuvia ja toimintakyvyltään alhaisia palokuntia, muodostettaisiin vahvoja ja elinvoimisia toimintayksiköitä. Tässä yhteydessä tulee kuitenkin huomioida alueen riskit sekä riittävä saavutettavuus ja palvelutaso.

Kunnan työntekijöiden tulisi osallistua nykyistä laajemmin vapaaehtoiseen palokuntatoimeen harvaan asutuilla alueilla. Osallistumista koskevat kirjaukset tulisi sisällyttää työtehtäviin silloin, kun se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista.

Paikallisen turvallisuussuunnittelun merkitys korostuu harvaan asutuilla alueilla. Suunnitelmallinen yhteistyö edistää olemassa olevien resurssien tehokasta kohdentamista ja viranomaisten ja järjestöjen yhteisen palveluverkoston muotoutumista. Paikallinen turvallisuussuunnittelu korostaa erityisesti ennalta ehkäisevän työn merkitystä. Sillä voidaan myös lisätä valmiuksia avun saamiseen silloin, kun sitä tarvitaan.

Harvaan asutuilla alueilla välimatkat ovat pitkiä ja alueet laajoja. Paikallisen yhteistyön ohella alueellisen koordinaation merkitys korostuu. Aluehallintovirastoilla on keskeinen rooli paikallisen turvallisuussuunnittelun tukemisessa ja kumppanuuden ja yhteistyön edistämisessä paikallisten viranomaisten, järjestöjen ja muiden keskeisten toimijoiden välillä.

Liikenneturvallisuuden parantaminen ja liikkumisen edellytysten varmistaminen ovat tärkeä osa paikallista turvallisuussuunnittelua. Aluehallintoviranomaisten, tieviranomaisten ja Liikenneturvan välinen yhteistyö on tärkeää liikenneturvallisuuden parantamiseksi. Teiden kunnossapidolla, kuten aurauksella, on nopean avun perille saamisen kannalta keskeinen merkitys.

Suositus 7: Aluehallintovirastot paikallisen turvallisuussuunnittelun alueellisen yhteistyön ja kumppanuuden edistäjinä

Vuonna 2010 toimintansa aloittavien aluehallintovirastojen tulisi ottaa tehtäväkseen edistää poikkihallinnollista alueellista yhteistyötä ja kumppanuuksien syntymistä paikallisen turvallisuussuunnittelun tukemiseksi. Aluehallintovirastojen tulisi edistää toimintamuotoja, jotka lisäävät vapaaehtoisten järjestöjen ja muiden turvallisuustyön kannalta keskeisten toimijoiden osallistumista paikalliseen turvallisuussuunnitteluun.

Aluehallintoviraston tulisi varmistaa tarvittava yhteistyö työvoima-, elinkeino- ja ympäristökeskusten kanssa liikennettä ja liikkumista koskevilla turvallisuuskysymyksissä. Aluehallintoviraston ja työvoima-, elinkeino- ja ympäristökeskusten tulisi yhdessä edistää alueellista yhteistyötä liikenteeseen ja liikkumiseen liittyvissä asioissa järjestöjen ja muiden keskeisten alueellisten toimijoiden kanssa.

Turvallisuuskoulutus ja omatoimisen varautumisen merkitys korostuu harvaan asutuilla alueilla. Valistuskampanjoiden ohella kuulemis- ja muut vastaavat tilaisuudet ovat tärkeitä, jotta alueen asukkailla on mahdollisuus esittää turvallisuutta koskevia huoliaan ja näkemyksiään. Internettiä voidaan hyödyntää nykyistä laajemmin turvallisuustiedon levittämisessä. Lasten ja nuorten sekä työikäisten aikuisten ohella yksinasuvat vanhukset ovat tärkeä kohderyhmä.

Matkailijoiden ja vapaa-ajan asumusten määrä on lisääntynyt erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa, jotka ovat harvaan asuttuja alueita. Vapaa-ajan asukkaiden ja asumusten turvallisuus tulisi ottaa nykyistä selkeämmin turvallisuussuunnittelun kohteeksi alueilla, joilla vapaa-ajan asumuksia on paljon.

Suositus 8: Ihmisten omatoimista varautumista edistävien valmiuksien parantaminen

Tulisi valmistella yhteistyössä viranomaisten ja järjestöjen kesken alueelliset suunnitelmat turvallisuuskoulutuksen ja omatoimisen varautumisen lisäämiseksi harvaan asutuilla alueilla. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää vaikeasti tavoitettaviin ryhmiin kuten lapsiin, nuoriin ja vanhuksiin. Suunnitelmassa tulisi ottaa kattavasti huomioon alueella kausiluontoisesti oleskelevat henkilöt kuten matkailijat ja kesämökkiläiset.

Vapaaehtoisen järjestötoiminnan merkitys harvaan asutuilla alueilla on erityisen suuri onnettomuus-, tapaturma ja muissa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Useilla järjestöillä, kuten pelastusalan sekä sosiaali- ja terveysalan järjestöillä ja vapaaehtoisella pelastuspalvelulla, on suuri merkitys harvaan asuttujen alueiden hyvinvoinnille ja

turvallisuudelle. Myös kylätoiminnan merkitys korostuu harvaan asutuilla alueilla niin sosiaalisen turvallisuuden kuin myös fyysisen turvallisuuden ylläpitämisessä.

Järjestöjen toiminnassa painottuu entistä enemmän ennalta estävä työ. Tästä voidaan mainita esimerkkinä Suomen Punaisen Ristin toteuttama Ehyt-hanke, jossa ennalta ehkäistään syrjäytymistä ja sitä kautta turvallisuusongelmien syntymistä.

Suositus 9: Yhteistyön lisääminen vapaaehtoisjärjestöjen kanssa

Viranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä tulee kehittää edelleen erityisesti ennalta ehkäisevässä toiminnassa. Viranomaisten ja järjestöjen yhteisiä harjoituksia tulee lisätä ja kehittää yhteisesti toimintamalleja, jotka edistävät yhdessä tekemistä. Vapaaehtoisten järjestöjen asiantuntemusta ja tietoja tulee hyödyntää laajemmin paikallisessa turvallisuussuunnittelussa esimerkiksi paikallisia turvallisuusanalyyssejä laadittaessa.

Viranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen välistä yhteistyötä tulee lisätä turvallisuuspalvelujen ja nopean avun saatavuuden varmistamiseksi harvaan asutulla maaseudulla. Turvallisuuspalveluja tulee kehittää kokonaisuutena siten, että viranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen palvelut muodostavat yhtenäisen palveluverkoston

Tietoverkkoyhteydet ovat erityisesti Lapin harvaan asutuilla alueilla ja saaristossa heikompia kuin muualla maassa. Puhelin- ja tietoverkkojen katvealueet Lapin harvaan asutuilla alueilla ovat laajoja ja asukkaat kokevat puutteet yhteyksissä suurena turvallisuusongelmana. Uuteen teknologiaan siirryttäessä nämä alueet menettivät lankapuhelinliittymät. Tilanteen ongelmallisuutta lisää ikääntyneen väestön suuri määrä näillä alueilla. Suuret nopeuserot taajamien ja harvaan asuttujen alueiden yhteysnopeuksissa ovat lisäksi riski turvallisuudesta vastaaville viranomaisille eri sovellusten toimivuudessa, mikäli verkon kapasiteetti ei riitä tiedonsiirtoon.

Saaristossa suuret ajoittaiset paikalliset käyttäjämäärät esimerkiksi matkustajalauttojen osalta, ruuhkauttavat muutenkin vähäiset tietoliikenneverkot. Ongelma korostuu onnettomuustapauksissa, eikä viranomaisten tiedonkulku onnettomuustilanteissa voi perustua kaupallisten verkkojen varaan.

Suositus 10: Kattavien tietoverkkoyhteyksien varmistaminen

Lapissa taajamien ulkopuolella GSM- ja langattoman laajakaistaverkon yhteysnopeutta tulisi nostaa nykyisestä 1Megasta- ja GPRS- nopeuksista huomattavasti, jotta palveluiden käyttäminen olisi vaivatonta ja mielekästä. Nopeammat yhteydet mahdollistaisivat harvaan asutuilla alueilla palveluiden laadun ja saatavuuden paranemisen.

Lapissa verkkojen häiriöherkkyyttä on kehitettävä silmukointia ja varajärjestelyjä parantamalla, varsinkin Ylä-Lapin ja käsivarren alueella. Tämä tulisi ottaa erityisesti huomioon toteutettaessa kansallista laajakaistahanketta.

Viranomaisverkkojen toimivuus tulisi turvata harvaan asutuilla alueilla erityisesti onnettomuustilanteisiin varautuen.

Etäpalveluja on viime vuosien aikana ryhdytty kehittämään voimakkaasti. Esimerkkinä voidaan mainita koulujen etäopetus, jolla on pystytty rikastamaan pienten koulujen opetussisältöjä, sekä etälääkärit, jotka ovat osaltaan parantaneet lääkäripalvelujen saatavuutta.

Suositus 11: Etäpalvelujen aktiivinen kehittäminen harvaan asuttujen alueiden elinvoimaisuuden ja turvallisuuden edistämiseksi

Etäpalveluja tulisi kehittää edelleen niin määrällisesti kuin myös laadullisesti varmistamaan erityisesti harvaan asuttujen alueiden palvelujen saatavuutta. Etäpalveluja lisäämällä voidaan lisätä yhdenvertaisuutta harvaan asutuilla alueilla ja taajamissa asuvien ihmisten välillä. Etäpalvelut lisäävät omalta osaltaan ihmisten turvallisuuden tunnetta silloin, kun yhteiskunnan palvelut ovat pitkien välimatkojen päässä.

Ruotsinkielisten palvelujen saatavuus on huolenaiheena erityisesti Länsi-Suomen saaristossa, jossa ruotsinkielisen väestön määrä on suuri. Paras-uudistuksen yhteydessä on pyritty varmistamaan saaristokunnille taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset terveyspalvelujen tuottamiselle myös ruotsinkielellä. Poliisihallinnon uudistamisen yhteydessä ruotsinkielisten palvelujen turvaaminen otettiin huomioon. Jatkossa tulisi varmistaa myös pelastus- ja hätäkeskuspalvelujen saatavuus myös ruotsiksi.

Suositus 12: Ruotsinkielisten palvelujen saatavuuden turvaaminen

Vapaaehtoiseen sopimuspalokuntaan perustuva hälytyksiin osallistuva miehistö vähenee saaristossa väestön ikääntymisen seurauksena. Pelastustoimen koulutusjärjestelmä tulisi uudistaa etäopetusta vahvistaen niin, että ruotsinkieliset palvelut pystytään jatkossa turvaamaan. Myös vapaaehtoisen koulutuksen nykymuotoisia kursseja ja pätevyysvaatimuksia tulisi tarkistaa saariston vaatimukset huomioon ottaen.

Hätäkeskuslaitosta ja tietojärjestelmiä uudistettaessa tulisi kiinnittää huomiota ruotsinkielisten palvelujen turvaamiseen.

Suomi on laaja maa ja alueelliset erot maan eri osien välillä ovat kasvaneet. Turvallisuutta koskevan päätöksenteon ja suunnittelun tueksi on saatavissa yhä enemmän yksityiskohtaista tietoa. Haasteena on seuloa suuresta tietomäärästä olennainen tietoa ja saattaa se muotoon, jossa se palvelee päätöksentekijän tarpeita. Säännöllinen raportointi ja tilanteen seuranta varmistavat yhteisen, hallinnonalojen rajat ylittävän kokonaiskuvan muodostumisen turvallisuuden kehityksestä maan eri osissa.

Suositus 13: Säännöllisen raportoinnin vakiinnuttaminen

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta käsittelevä tilanneraportti tuotetaan jatkossa säännöllisesti eri ministeriöiden ja aluehallintovirastojen välisenä yhteistyönä osana peruspalvelujen arviointia.

4 Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden ja turvallisuuspalveluiden tila

4.1 Väestö ja asutus

Liitteet 2 - 5: Väestö ja asutus / Väestön ikärakenne
--

Liitteet 6 ja 7: Väestö ja asutus / Maatilojen määrä

Liitteet 8 ja 9: Väestö ja asutus / Nettomuutto
--

Liite 10: Väestö ja asutus / Pysyvästä asutuksesta tyhjät alueet

Väestön ja asutuksen määrä vaikuttavat turvallisuuspalvelujen kysyntään. Vakituaisesti alueella asuvan väestön ohella turvallisuuspalvelujen kysyntään vaikuttavat matkailijoiden ja kesämökkiläisten määrä, joka saattaa moninkertaistaa kunnan väestömäärän loma-aikoina. Väestön ikärakenne vaikuttaa turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen. Nuoret ikäluokat ovat yliedustettuina rikosten uhreina, tekijöinä ja tietyissä onnettomuus- ja tapaturmatyypeissä. Ikääntyneet kokevat helpommin turvattomuuden tunnetta. Maatilojen määrä vaikuttaa harvaan asutuilla alueilla turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen monella tavalla. Ne ovat pysyvää

asutusta ja tärkeä osa sosiaalisten suhteiden verkostoa. Lisäksi ne voivat tarjota apua hätätilanteissa.

Lapin läänissä Rovaniemen, Kemin, Tornion ja Kemijärven ydinkeskustat muodostavat kaupunkimaisen alueen. Kuntien keskustaajamat ja kaupunkien keskusta-alueiden asuinalueet ovat tiheästi rakennettua aluetta muun alueen ollessa käytännössä harvaan asuttua aluetta. Väestö on vähentynyt Lapin läänissä aina 1990-luvun puolivälistä lähtien. Vuosina 2004–2008 väestö väheni 1,4 %. Väestöennusteen mukaan tämä kehitys jatkuu ja vuonna 2015 väestömäärä on 3 500 vähemmän kuin vuonna 2009. Alle 18-vuotiaiden määrä on vähentynyt hieman vähemmän kuin maassa keskimäärin. Nuoria on eniten kaupunkialueilla. Muuttotase on ollut tappiollinen koko 2000-luvun mutta se on parantunut viime vuosina. Vuonna 2008 muuttotase oli positiivinen Rovaniemen ja Tunturi-Lapin (Kittilän ja Kolarin kunnat) alueella.

Lapin läänissä on seitsemän matkailukeskittymää, jotka ovat Levi, Ylläs-Pallas, Saariselkä, Pyhä-Luosto ja Salla sekä kaupunkialueet Rovaniemi ja Kemi-Tornio. Matkailun kokonaiskysyntä on kasvanut viime vuosina viisi prosenttia vuodessa. Eniten kasvua on ollut ulkomaalaisten matkailijoiden määrässä, joiden osuus on noin 40 %. Rekisteröidyn majoituskapasiteetin määrä on noin 18 640 vuodepaikkaa ja rekisteröimättömän määrän arvioidaan olevan noin 75 000. Rekisteröityjen yöpymisten määrä ylitti vuonna 2005 kahden miljoonan yöpymisen määrän. Matkailun kausivaihtelu on suurta. Sesonkiaikoina erottuvat jouluku, hiihtolomakausi ja kesäkuukaudet. Matkailukeskuskuntien palvelujen kysyntä kasvaa voimakkaasti sesonkiaikoina. Vuonna 2007 Lapin markkinaosuus koko Suomen ulkomaisten kuntien matkailijoiden yöpymisistä oli 16,7 % ja osuus kotimaisista 9,9 %. Lapin väestömäärä on 3,5 % koko maan väestöstä.

Oulun läänissä kuntien väliset erot väestön ikärakenteessa ovat kasvaneet edelleen. Oulun läheisille kunnille on ominaista nuorten ikäluokkien suuri osuus ja pieni vanhojen ikäluokkien osuus. Kainuussa tilanne on päinvastainen. Vain Kajaanissa on enemmän alle 15-vuotiaita kuin yli 64-vuotiaita. Vuoteen 2020 ulottuvan väestöennusteen mukaan alle 15-vuotias väestö tulee keskittymään pääasiassa läänin länsiosaan ja yli 65-vuotiaiden sijoittuvan läänin itäosaan.

Väkiluvun muuttovoittokunnat ovat vuosina 2005–2007 olleet Oulun lähikuntia. Kainuun maakunnassa vain Sotkamolla on sekä kuntien välinen muuttotase että siirtolaisuus positiivisia.

Maatilojen määrä on vähentynyt Oulun läänissä vuodesta 2004 vuoteen 2008 7,5 %.

Itä-Suomen läänissä väestökehitys on polarisoitunut 2000-luvulla. Väestö on vähentynyt 2000-luvulla neljällä prosentilla, syrjäisemmillä alueilla väestö on vähentynyt nopeammin. Rautavaaralla, Valtimolla, Ilomantsissa, Lieksassa,

Rääkkylässä, Savonrannalla ja Vesannolla väestön määrä on pienentynyt yli 15 prosenttia.

Itä-Suomen läänissä oli vuonna 2007 yli 65-vuotiaita 112 242. Suurin yli 65-vuotiaiden osuus oli Etelä-Savossa 21,9 %, kun koko maassa ikäryhmän osuus oli 16,5 prosenttia. Erityisesti muutamissa syrjäisissä kunnissa väestö on ikääntyneempää, yli 65-vuotaita oli eniten väestöstä Rautavaaran kunnassa 30,1 %. Yli 75-vuotiaiden määrän lisääntyminen on ollut Itä-Suomessa koko maan kasvua nopeampaa.

Läänin väestömäärä on vähentynyt ja rakenne muuttunut erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Aktiivi-ikäisiä on muuttanut pois, jonka seurauksena myös nuoremmat ikäluokat ovat supistuneet. Alle 18-vuotiaita on erityisen vähän Etelä-Savossa ja koko Itä-Suomen läänin maaseutualueilla. Heidän määränsä on vähentynyt lähes kymmenen prosenttia viimeisen neljän vuoden aikana. Ikääntyneen väestön määrä on läänissä kasvanut koko maata hitaammin, mutta tästä huolimatta yli 64-vuotiaita on Itä-Suomen maaseutumaisissa kunnissa noin 1,5 -kertainen määrä suhteutettuna koko väestön määrään.

Etelä-Savon maakuntakeskuksen Mikkelin taloudellinen kasvu on jäänyt muita maakuntakeskuksia alemmalle tasolle eikä se ole pystynyt nostamaan maakunnan talouskasvua riittävästi. Tämä on yksi syy väestön määrän vähenemiseen. Harvaan asutuilla alueilla työelämän ulkopuolelle jääneet ihmiset vaikuttavat alueiden taloudellisiin huoltosuhteisiin heikentävästi ja he ovat myös joiltain osin syrjäytymisvaarassa. Sosiaalisten ongelmien lisääntymisen uhka on ilmeinen.

Itä-Suomen harvaan asutuille alueille merkittävän alkutuotantosektorin, erityisesti maatalouden, supistuminen on vähentänyt elämisen ja toimeentulon edellytyksiä. Maatalouden ja alkutuotannon työllistämän väestön määrä on vähentynyt koko 2000-luvun. Lievää kasvua ylläpitänyt metsätalous on supistunut talouskriisin seurauksena. Kehityksestä huolimatta noin 29 % läänin väestöstä asuu edelleen taajamien ulkopuolella. Yli 75-vuotiaista lähes neljännes asui taajamien ulkopuolella vuonna 2007.

Länsi-Suomen läänissä ikääntyvän väestön määrä on kasvanut keskimäärin 4,4 %. Eniten määrä on kasvanut läänin kaupunkimaisissa kunnissa sekä taajaan asutuissa kunnissa. Ikääntyneen väestön määrä on kasvanut vähiten maaseutumaisissa harvaan asutuissa kunnissa, joissa kasvu on ollut keskimäärin 1,4 %.

Vastaavana aikana alle 18-vuotiaiden määrä on vähentynyt koko läänissä. Varsin monessa Länsi-Suomen läänissä sekä lasten ja nuorten että ikääntyvien määrä laskee. Poikkeuksen tästä muodostaa Keski-Pohjanmaa, jossa lasten ja nuorten osuus on korkea.

Väestöennusteen mukaan väestön määrä vähenee erityisesti Satakunnan, Pirkanmaan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan harvaan asutuissa maaseutukunnissa. Väestö siirtyy maakuntien keskuksiin ja niiden ympäristökuntiin.

Etelä-Suomen läänin alueella on pääkaupunkiseutu, joka on maan tiheimmin asuttua metropolialuetta, ja harvaan asuttuja alueita. Väestöennusteiden mukaan väestön määrä kasvaa Etelä-Suomen läänin alueella kokonaisuudessa edelleen, mutta erot läänin sisällä ovat suuret. Väestön odotetaan lisääntyvän vuoteen 2040 asti Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla. Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan alueilla väkimäärä vähenee. Vaihtelu ei kuitenkaan ole suurta vain maakuntien välillä, vaan myös niiden sisällä alueiden välillä on eroja.

Ikärakenne on Etelä-Suomen läänissä vielä edullinen. Lasten ja nuorten määrä on muuttovoittoalueilla tappiollisia alueita suurempi, mutta kaiken kaikkiaan väestö ikääntyy kaikilla alueilla. Etelä-Suomen läänin väestöstä 65 -vuotta täyttäneiden osuus nousee vuoden 2007 14,8 prosentista 21,2 prosenttiin vuonna 2020 eli kasvu on 6,4 prosenttiyksikköä. Lasten osuus tulee ennustejakson aikana supistumaan nykyisestä 18,1 prosentista 16,9 prosenttiin vuonna 2020 ja työikäisen väestön osuus laskee samalla aikajaksolla 64,6 prosentista 58,6 prosenttiin

Etelä-Suomen läänissä ruotsinkielisen väestön osuus on erityisen merkittävä Itä-Uudellamaalla (32,4 %). Ruotsinkielisten osuus oli vuonna 2007 17,4 % läänin koko väestöstä. Vuoden 2007 lopussa koko maan väestöstä oli ulkomaiden kansalaisia 2,5 %. Uudellamaalla heidän osuutensa oli 4,8 % ja Etelä-Karjalassa 2,2 %. Puolet koko maan ulkomaalaisväestöstä asuu Uudellamaalla ja 61,4 prosenttia koko Etelä-Suomen läänin alueella. Suurimmat ulkomaalaisryhmät ovat venäläiset, virolaiset ja somalit. Venäläisiä on paljon etenkin Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson alueella, kun taas somalit ovat keskittyneet Uudellemaalle.

4.2 Turvallisuuden tunne

Liitteet 11 ja 12: Turvallisuuden tunne / Turvallisuuden tunne asuinalueella

Liite 13: Turvallisuuden tunne / Petoasiat

Liitteet 14 ja 15: Turvallisuuden tunne / Energiahuollon häiriöherkkyys
--

Turvallisuuden tunnetta on mitattu säännöllisesti poliisin lääninjohtojen turvallisuustutkimuksilla, joita on toteutettu vuosina 2003 ja 2006. Seuraava tutkimus valmistuu elokuussa 2009. Turvallisuuden tunnetta koskevissa kyselyissä tulee esille

myös piilorikollisuuden määrä, eli rikokset joista ei ole tehty ilmoitusta poliisille. Suurpedoista erityisesti sudet vaikuttavat ihmisten turvallisuuden tunteeseen. Harvaan asutuilla alueilla ihmisasutuksen lähellä liikkuvat sudet sekä muut petoeläimet, kuten poronhoitoalueilla liikkuvat ahmat aiheuttavat pelkoa lasten koulumatkoilla, vahingoittavat kotieläimiä ja saattavat rajoittaa ihmisten ja kotieläinten liikkumista. Energian häiriötön saatavuus on Suomen kaltaisessa maassa tärkeää ihmisten fyysisen selviämisen kannalta. Lisäksi energian saatavuus vaikuttaa ihmisten tietoliikenneyhteyksiin, jotka ovat keskeisiä turvallisuuden tunteen ja avun saannin kannalta.

Lapin läänissä kuntakeskusten turvallisuuden koetaan parantuneen. Harvaan asutuilla alueilla ihmiset kokevat kyselyjen mukaan turvattomuuden tunnetta sen vuoksi, että poliisin palvelujen saaminen niitä tarvittaessa kestää kauemmin kuin taajamissa

Kovat pakkasjaksot ovat aiheuttaneet Lapissa laajoja sähkönjakelukatkoksia. Kovalumisena talvena sähkölinjoille kertyvä tykkylumi voi aiheuttaa paikallisia sähkönjakelun katkoksia.

Oulun läänissä oma asuinalue koettiin pääosin turvalliseksi. Oulun kaupungissa ja sen ympäristössä asuinalueen turvattomiksi kokevien määrä oli vähentynyt vuosien 2003 ja 2006 välillä. Kuntakohtaisessa tarkastelussa koettu turvattomuus liikkua asuinkuntansa keskustassa oli läänissä yleisintä Oulun, Raahen ja Kajaanin kaupungeissa.

Itä-Suomen läänissä ei ole arvioitu turvallisuuden tunteen kehitystä, koska kyselyn kohderyhmä ja vastaajien määrä näillä alueilla on ollut liian pieni luotettavan tuloksen saamiseksi.

Länsi-Suomen läänin maaseutumaisissa kunnissa turvallisuuden tunne on lisääntynyt. Se on näissä kunnissa useita prosenttiyksiköitä korkeampi verrattuna muihin kuntiin.

Etelä-Suomen läänin asukkaat kokivat vuonna 2006 olonsa turvallisemmaksi kuin vuonna 2003 sekä omalla asuinalueellaan että asuinkuntansa keskustassa. Maaseutumaisissa kunnissa turvallisuuden kokeminen heikkeni kuitenkin enemmän kuin muissa kunnissa. Keskeisin syy tähän on ikärakenteen muutos. Kunnissa, joissa turvallisuuden tunne heikkeni, yli 65 vuotta täyttäneiden osuus oli yli 20 % kun se on läänissä keskimäärin noin 15 %.

Sudet ja turvallisuuden tunne

Suomessa elää noin 200 - 240 sutta. Kanta keskittyy itäiseen Suomeen, mutta on viime vuosina vahvistunut myös Länsi-Suomessa. Suomessa ei ole todistetusti tapahtunut luonnonvaraisen suden ihmiseen kohdistamaa hyökkäystä 125 vuoteen. Asiantuntija-arvioiden mukaan riski suden hyökkäyksen kohteeksi joutumisesta on äärimmäisen pieni.

4.3 Nopean avun saanti

Liitteet 16 ja 17: Nopean avun saanti / Ensivastepalveluiden saatavuus

Ensivastepalvelut

Ensivastetoiminnalla tarkoitetaan sairaankuljetusta tukevaa kiireellistä henkeä pelastavaa toimintaa, kuten vakavasti loukkaantuneen tai sairastuneen henkilön ensiapua, tilan arvioimista ja hoidon aloittamista tapahtumapaikalla.

Lapin läänissä vapaaehtoiset palokunnat suorittivat vuonna 2008 yhteensä 594 ensivastetehtävää. Näiden määrä on kasvanut vuosittain, ja eniten on kasvanut liikenneonnettomuuksien ja ensivastetehtävien määrä. Kaikkiaan 12/21 kuntaa on tehnyt Lapin pelastuslaitoksen kanssa ensivastesopimuksen. Ensivastetoimintaa suoritetaan palokunnan toimesta myös niiden kuntien alueella, joiden kanssa ei ole tehty sopimusta ensivastetoiminnasta.

Lapin rajavartiosto on osallistunut terveysviranomaisten kanssa sovitun yhteistoimintamuistion mukaisesti ensivastetoimintaan vuoden 2008 maaliskuusta alkaen. Tässä pilottihankkeessa Lapin rajavartioston tehtävään koulutettu ja varusteltu henkilöstö on hälytetty ensivastetehtävään Käsivarren ja Ylä - Lapin alueella muutamia kertoja vuositasolla. Näissä tapauksissa rajavartioston partio on ollut nopein suorituskykyinen viranomainen tehtävään.

Oulun läänissä ensivastetehtävät muodostavat noin kolmanneksen pelastuslaitosten hälytystehtävistä. Ensivastetehtäviä on asukaslukuun suhteutettuna merkittävästi enemmän harvaan asutuilla alueilla. Tähän vaikuttaa muun muassa kunnan etäisyys sairaalasta. Ensivastepalvelujen, kuten muidenkin pelastustehtävien toimintavalmiusajat ovat olleet Oulun läänin alueella harvaan asutuissa kunnissa noin 15 minuuttia.

Itä-Suomen läänissä pelastuslaitokset ovat tehneet 52 kunnan (läänissä kuntia yhteensä 54) kanssa sopimuksen ensivastepalvelujen tuottamisesta. Kolmen

pelastuslaitoksen 64 paloasemalla (paloasemia yhteensä 92) on ensivastetoimintaan koulutettu henkilöstö, joilta ensivastetehtävät suoritetaan.

Palokuntien suorittamien ensivastetehtävien kokonaismäärä läänin alueella vuonna 2008 oli 3 538, näistä riskialueelle 4. kohdistui 1 490 tehtävää eli 42 %. Ensivastetehtävät ovat lisääntyneet vuoden 2004 tasosta lähes 11 %. Lisäys on ollut erityisen suuri harvaan asutuilla alueilla ollen yli 46 %. Syynä tähän on, että ensivastetehtävät ovat yleistyneet keskeiseksi osaksi palokuntien toimintaa.

Ensivastepalvelujen toimintavalmiusaika oli vuonna 2008 keskimääräinen 15:38 minuuttia, joka oli vuoden 2004 tasoon (18:22) verrattuna 2:44 minuuttia parempi.

Länsi-Suomen läänissä pelastustoimen ensivastetehtäviä oli lähes 10 000 kappaletta. Arvion mukaan näistä tehtävistä yli 70 % suoritettiin enintään 20 minuutin toimintavalmiusajassa. Saaristoalueella ajalliset viiveet yksittäistapauksissa olivat huomattavan pitkiä.

Etelä-Suomen läänissä pelastuslaitosten suorittamat ensivastetehtävät ovat lisääntyneet vuodesta 2004 noin 50 %. Vuonna 2008 pelastuslaitokset osallistuvat ensivastetoimintaan kaikissa Etelä-Suomen läänin kunnissa ja suorittivat noin 9 000 ensivastetehtävää. Toimintavalmiusajat parantuivat 60 % läänin kunnista ja heikentyivät 40 % kunnista. Oleelliset muutokset toimintavalmiusajoissa tapahtuivat pienissä kunnissa, suurimpien kaupunkien toimintavalmiusaikojen pysyessä lähes ennallaan. Keskimäärin toimintavalmiusajoissa tapahtui 5-15 % muutos, mikä tarkoittaa noin 1-2 minuutin vaikutusta toimintavalmiusajoissa suuntaan tai toiseen. Saaristoalueella ajalliset viiveet yksittäistapauksissa olivat huomattavan pitkiä.

Pelastustoimen palvelut

Liitteet 18 ja 19: Nopean avun saanti / Pelastuslaitosten keskimääräiset toimintavalmiusajat kiireellisissä tehtävissä 4. riskiluokan alueilla

Pelastustoimen alueille on määritelty maantieteelliset riskialueet 1-4, joille on asetettu näitä vastaavat toimintavalmiusaika vaatimukset. Harvaan asutut alueet ovat pelastustoimen alueilla riskialueiksi 3 tai 4. Riskialueella 4 ei ole määritelty erikseen toimintavalmiusaikaa, kuten on tehty riskialueille 1-3.

Lapin läänissä vapaaehtoiset palokunnat suorittavat vuosittain noin 3 000 hälytystehtävää. Näiden määrä on kasvanut vuosittain, ja eniten on kasvanut liikenneonnettomuuksien ja ensivastetehtävien määrä.

Oulun läänissä harvaan asutuissa kunnissa pelastustehtävien toimintavalmiusajat ovat vakiintuneet noin 15 minuuttia.

Itä-Suomen läänissä riskialueella 4 asui vuonna 2008 läänin väestöstä noin 27 % eli noin 154 800 henkilöä. Läänin väestöstä 15 % asuu 20 minuutin toimintavalmiusajan ulkopuolella. Palokuntien keskimääräinen toimintavalmiusaika kiireellisissä pelastustehtävissä riskialueella 4 vuonna 2008 oli 14,07 minuuttia. Pisin toimintavalmiusaika oli Pohjois-Karjalassa ollen 15,05 minuuttia ja lyhyin Pohjois-Savossa ollen 13,15 minuuttia. Läänin palokuntien keskimääräinen toimintavalmiusaika on nopeutunut vuoden 2004 tasosta 7,33 %. Toimintavalmiusaika on parantunut vuoden 2004 tasosta myös muilla riskialueilla.

Riskialueella 4. oli vuoden 2008 aikana yhteensä 1667 kiireellistä pelastustehtävää, joka on 59 % kaikista kiireellisistä tehtävistä ja 30 % kaikista pelastustehtävistä. Rakennuspaloja sattui 4. riskialueella yhteensä 306, joka on 49 % kaikista sattuneista rakennuspaloista. Rakennuspalojen määrä on vuodesta 2004 kasvanut tasaisesti. Viimeisen viiden vuoden aikana rakennuspaloissa sattuneesta 80 palokuolemasta 57 % on tapahtunut 4. riskialueella.

Länsi-Suomen läänissä pelastuslaitosten keskimääräinen toimintavalmiusaika 4 riskialueella vuonna 2008 oli 12 minuuttia 58 sekuntia. Toimintavalmiusaika parani verrattuna edelliseen neljään vuoteen noin 8, 47 %.

Etelä-Suomen läänissä riskialueella 4 asui vuonna 2008 noin prosentti läänin väestöstä. Keskimääräinen toimintavalmiusaika oli näillä alueilla vuonna 2008 kiireellisissä tehtävissä 12,58 minuuttia. Muutos edelliseen vuoteen oli vähäinen. Riskialueelle 4 suuntautuvia tehtäviä oli vuosina 2004–2008 keskimäärin noin 4 500 tehtävää vuodessa eli 16 % kaikista kiireellisistä tehtävistä. Kahdessa kolmasosassa läänin kunnista toimintavalmiusajat paranivat, lopuissa kunnissa muutos oli toiseen suuntaan eli toimintavalmiusajat heikentyivät muutoksen ollessa kuitenkin maltillinen. Kunnittain tarkasteltuna eniten toimintavalmiusajat paranivat Pyhtäällä, Artjärvellä ja Kotkassa. Toisensuuntainen muutos oli puolestaan Savitaipaleella, Jokioisissa ja Loviisassa.

Etelä-Suomen läänin kunnissa III riskialueilla tapahtuneiden vuoden 2008 pelastustehtävien keskimääräiset toimintavalmiusajat olivat kaikissa läänin kunnissa alle edellytetyn 20 minuutin. Myös IV riskialueilla tapahtuneiden pelastustehtävien keskimääräiset toimintavalmiusajat olivat muutamaa kuntaa lukuun ottamatta alle 20 minuutin. Eniten 20 minuutin toimintavalmiusajan ylityksiä IV riskialueella oli Etelä-Karjalassa sekä Päijät-Hämeessä, joilla myös laskennallisesti esiintyy eniten yli 20 minuutin saavutettavuusalueita.

Poliisin palvelut

Liitteet 20 ja 21: Nopean avun saanti / Poliisin toimintavalmiusaika hälytystehtävissä

Toimintavalmiusaika mittaa aikaa, joka kuluu asiakkaan esittämästä pyynnöstä poliisin paikalle tuloon. Tehtävät on jaettu kiireellisyysluokkiin A, B ja C. Näistä A-luokkaan sijoitetaan kiireellisesti hoidettavat hälytystehtävät.

Lapin läänissä poliisin toimintavalmiusaika on harvaan asutuissa kunnissa keskimäärin 35 minuuttia. Se on pidentynyt koko 2000 -luvun.

Oulun läänissä poliisin toimintavalmiusaika parani vuoteen 2007 verrattuna. Kuntien väliset erot ovat kuitenkin suuria. Tärkein syy myönteiseen kehitykseen on poliisin ja hätäkeskuksen parantuneet yhteistyökäytännöt.

Itä-Suomen läänissä poliisin hälytystehtävien määrä harvaan asutuilla alueilla on alhainen ja se on pysynyt samalla tasolla viime vuosien ajan. Paikallispoliisi uudistuksen seurauksena lääninhallitus arvioi, että kynnys hälyttää poliisi on noussut ja nousee edelleen. Apua pyydetään vain todelliseen tarpeeseen. Toimintavalmiusajat ovat pysyneet aiempien vuosien tasolla ja ne ovat kautta linjan pidempiä harvaan asutuissa kunnissa verrattuna läänin keskiarvoon. Harvaan asutuilla alueilla avun saaminen paikalle kestää noin puolesta tunnista tuntiin. Hälytystehtävien pieni määrä vaikuttaa siihen, että yksittäisen hälytystehtävän kesto saattaa nostaa merkittävästi keskiarvoa.

Länsi-Suomen läänissä poliisin keskimääräinen toimintavalmiusaika on vaihdellut vain vähän vuosittain. Vaihteluväli on 12,9–75,8 minuuttia. Poliisin saapuminen paikalle kestää kauimmin maaseutumaaisissa kunnissa.

Etelä-Suomen läänissä poliisin toimintavalmiusaika AB-kiireellisyysluokkien tehtävissä oli maaseutumaaisissa kunnissa 33,2 minuuttia, mikä on 12,1 minuuttia pidempi kuin kaupunkimaaisissa kunnissa ja 5,7 minuuttia pidempi kuin taajaan asutuissa kunnissa. Maaseutumaisten kuntien välillä on havaittavissa melko suuri toimintavalmiusaikojen vaihtelu. Keskimääräinen toimintavalmiusaika oli vuonna 2008 enimmillään 66,4 minuuttia (Suomenniemi) ja lyhyimmillään 23,8 minuuttia (Jokioinen). Vaihtelua selittäviä tekijöitä ovat päivittäinen tehtävämäärä, tehtävien sijoittuminen toiminta-alueelle, toiminta-alueen pinta-ala ja liikenneolosuhteet. Maaseutumaisten kuntien toimintavalmiusajassa ei ole tapahtunut pysyvää muutosta vuosien 2004 ja 2008 välillä eikä siinä arvioida tapahtuvan muutoksia myöskään lähitulevaisuudessa. Hälytystehtävien pieni määrä ja tehtävien maantieteellinen

hajautuminen merkitsevät myös jatkossa keskimääräistä pidempiä toimintavalmiusaikoja maaseutukunnissa.

Sopimuspalokuntien palvelut

Liitteet 22 ja 23: Nopean avun saanti / Sopimuspalokuntien hälytystehtävät

Liitteet 24 ja 25: Nopean avun saanti / Sopimuspalokuntien henkilöstön määrä

Päätoimisesta henkilöstöstä koostuvien vakinaisten palokuntien rinnalla toimivat sivutoimiseen henkilöstöön perustuvat palokunnat ja sopimus- ja muut palokunnat. Sopimuspalokunnat lähtevät ensimmäisenä liikkeelle hälytystehtävään alueella, joka kattaa yli 90 % maan pinta-alasta ja yli 46 % asukasluvusta.

Lapin läänissä vapaaehtoiset palokunnat suorittavat vuosittain noin 3 000 hälytystehtävää. Määrä on kasvanut vuosittain noin sadalla. Eniten on kasvanut liikenneonnettomuuksien ja ensivastetehtävien määrä. Hälytysosastojen toimintaedellytyksiä heikentävät uuden, koulutetun henkilöstön saatavuus, nykyisen henkilöstön ikääntyminen sekä väestön muutto pois paikkakunnalta työn tai opiskelun vuoksi. Uutena ongelmana on noussut esille työnantajien haluttomuus sallia vapaaehtoisten palokuntalaisten osallistua hälytystehtäviin työaikana. Vapaaehtoisen palokunnan henkilöstön riittävyys on Lapin pelastustoimen suuri haaste.

Oulun läänissä toimii neljä vakinaista palokuntaa. Sopimuspalokuntia toimii vain neljän kunnan alueella, jotka kaikki ovat tiheään asuttuja kaupunkimaisia kuntia. Sopimuspalokunnat ovat toimintamuodoltaan puolivakinaisia, vapaaehtoisia tai tehdaspalokuntia. Hälytystehtäviin osallistuu vakinaisen henkilökunnan lisäksi sivutoimista henkilökuntaa. Tämä henkilöstö suorittaa Oulun läänin alueella noin puolet läänin yhteensä 8 000 hälytystehtävästä kuitenkin niin, että näihin tehtäviin osallistuu pääsääntöisesti myös vakinaista henkilökuntaa. Enemmän kuin kolme neljästä Oulun läänin pelastustoimen hälytystehtäviin osallistuvasta henkilöstä on sivutoimisia. Sivutoimisen henkilöstön määrä vaihtelee vähäisessä määrin vuosittain. Pienillä paikkakunnilla väestön ikääntyessä ja nuorten määrän vähentyessä pelastustoimella on kasvavia vaikeuksia rekrytoida sivutoimista henkilökuntaa. Laskusuhdanteen aikana rekrytointiongelmia lisää se, että työttömänä olevalle henkilölle sivutoimisesti hälytystehtäviin osallistumisesta maksettava korvaus vähentää työttömyysavustusta.

Itä-Suomen läänissä sopimuspalokuntien hälytystehtävät ovat vähentyneet vuodesta 2004 vuoteen 2008 14,4 %. Sopimuspalokuntien henkilöstömäärä on vähentynyt samalla tarkastelujaksolla 5,8 %. Hälytysosastoihin kuuluvista ei ole saatavilla erillistä tilastoa mutta voidaan todeta, että useimmat sopimuspalokuntien henkilöstöön kuuluvat toimivat myös hälytysosastoissa.

Länsi-Suomen läänillä ei ole käytössään tietoja sopimuspalokuntien hälytystehtävien määrästä eikä myöskään sopimuspalokuntien henkilöstömäärästä. Henkilöstömäärän arvioidaan olevan noin 6 900 henkilöä.

Etelä-Suomen läänissä sopimuspalokunnilla oli vuonna 2008 noin 8 100 hälytystehtävää. Tehtäviä oli 14 % enemmän verrattuna vuosien 2004–2007 keskiarvoon. Tehtävät lisääntyivät noin 80 % kunnista. Huomattavimmat määrien lisääntymiset ja vähenemiset tapahtuivat kaupungeissa.

Läänissä vuoden 2008 harva-kuntien pelastustehtävissä ensilähdön yksiköiden vahvuus 1+3 täyttyi 96 % pelastustehtävissä. Nousu vuoden 2004 -2007 pelastustehtävien ensilähdön 1+3 vahvuuteen on selkeä. Harvaan asutuissa kunnissa nousua on tapahtunut 29 kunnassa (yhteensä 38 kuntaa). Ensilähdön vahvuutta voidaan pitää näin ollen melko hyvänä. Sen sijaan ensilähdön täydentymisessä ja savusukelluskelpoisten sammutusmiesten määrissä on useassa harva-kunnassa puutteita. Tämä johtuu yleensä pienentyneistä sopimuspalokuntien hälytysosastojen miesmääristä sekä heidän ikärakenteesta. Useassa sopimuspalokunnassa hälytysosaston keski-ikä on varsin korkea, eikä nuoria saada mukaan riittävässä määrin.

Rajavartiolaitoksen palvelut

Liitteet 26 - 28: Nopean avun saanti / Rajavartiolaitos
--

Rajavartiolaitos on merkittävä turvallisuuspalvelujen tuottaja erityisesti raja-alueilla saaristossa. Rajavartiolaitoksen toimivaltaa laajennettiin vuonna 2005, ja se pystyy entistä enemmän tukemaan turvallisuuspalvelujen tuottamisessa. Lisäksi Rajavartiolaitos johtaa, vastaa ja toteuttaa meripelastusta, joka on keskeinen turvallisuuspalvelu merialueella.

Lapin läänissä Lapin rajavartiosto suoritti vuosina 2004 - 2008 yhteensä 29 sairaankuljetustehtävää. Keskimäärin tehtäviä on ollut vuosittain noin 6 kpl. Lapin rajavartiosto suoritti pelastustoimen tehtäviä vuosina 2004- 2008 yhteensä 201 kpl. Keskimäärin tehtäviä on ollut vuosittain noin 40 kpl. Tehtävistä oli 50 % etsintätehtäviä maa-alueella ja 50 % muuta pelastuspalvelua.

Lapin rajavartiosto on osallistunut terveystoimien kanssa sovitun yhteistoimintamuiston mukaiseen ensivastetoimintaan vuoden 2008 maaliskuusta alkaen. Ensivastetehtäviä on suoritettu Käsivarren ja Ylä - Lapin alueella. Rajavartioston ensivastekykyinen partio on hälytetty ensivastetehtävään muutaman kerran vuositason. Hälytystehtävät ovat painottuneet Käsivarren alueelle.

Oulun läänissä Kainuun rajavartioston, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun hätäkeskuksen, Kainuun pelastuslaitoksen ja Oulu-Koillismaan pelastusliikelaitoksen kesken sovittiin 26.1.2009 menettelyistä, joilla rajavartiosto antaa tukea pelastuslaitoksille raja-alueella tavoitteena parantaa harvaan asutun alueen turvallisuuspalveluita. Rajavartiostolle soveltuvia tukemistehtäviä ovat erityisesti maastopelastaminen sekä toiminta liikenneonnettomuuspaikoilla ennen pelastusyksiköiden saapumista paikalle. Lisäksi sovittiin pelastuslaitosten ja hätäkeskuksen rajavartiostolla antamasta koulutustuesta.

Itä-Suomen läänissä Pohjois-Karjalan rajavartioston suorittamat poliisitehtävät ja virka-aputehtävät poliisille ovat lisääntyneet vuosien 2006–2008 aikana prosentuaalisesti merkittävästi, mutta suoritteiden määrä on kuitenkin edelleen varsin vähäinen (poliisitehtävät 19/2008, virka-aputehtävät poliisille 85/2008). Itä-Suomen läänissä on raja-alueeseen painottuen jo vuosia toteutettu rajavartioston ja poliisin yhteispartiointia, mikä on osaltaan lisännyt molempien virkakuntien osaamista lakisääteisissä tehtävissä ja toisaalta madaltanut kynnystä käyttää molempien viranomaisten resursseja tarvittaessa. Lisäksi Itä-Suomen läänin alueella on aktiivisesti toimiva poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen välinen PTR-yhteistyö, jota on edelleen kehitetty käytännön tehtäviä hyödyntävämmäksi mm. yhteisellä koulutuksella sekä teemoihin painotettavalla PTR-yhteispartioinnilla.

Pohjois-Karjalan rajavartioston suorittamien etsintä-, sammutus- ja pelastustehtävien määrä on vuosina 2006–2008 vaihdellut 6-13 suoritteiden välillä. Tehtävät painottuvat etsintöihin, joissa on käytetty lähinnä rajavartioston koirapartioita sekä yksittäistapauksiin, joissa pelastustehtävässä on käytetty erilaisiin vesistöjen keliolosuhteisiin soveltuvaa rajavartioston aluskalustoa.

Pohjois-Karjalan rajavartioston osallistuminen ensivastetoimintaan rajoittuu tapauksiin, joissa rajavartioston partio hoitaa tarvittavat alkutoimenpiteet vastuuviranomaisen ollessa estyneenä. Rajavartioston partioilla ei ole kattavia kalustollisia ja koulutuksellisia valmiuksia ensivastetoimintaan. Toisaalta tarpeet rajavartioston ensivastetoimintaan ovat olleet vähäisiä Itä-Suomen läänin alueella.

Kokonaisuutena rajavartioston palvelujen asianmukaisen hyödyntämisen harvaan asutulla alueella mahdollistavat tarvittavat, hallintorakenteiden muutosten mukaisesti päivitetty, alueellisen tason yhteistoimintasopimukset eri viranomaisten kanssa.

Länsi-Suomen läänissä Länsi-Suomen merivartioston toiminta-alueella suoritettiin sairaankuljetustehtäviä vuosina 2004 -2008 yhteensä 310 kertaa, määrän kasvaessa voimakkaasti vuosina 2007 ja 2008. Nämä tapaukset ovat lisäksi luonteeltaan lähes poikkeuksetta hyvin vakavia. Muita pelastustehtäviä suoritettiin lisäksi vuosien 2006-2008 aikana 548, määrien kasvaessa joka vuosi. Nämä tehtävät sijoittuivat poikkeuksetta saariston harvaan asutuille alueille, joihin ei muuten kyetä osoittamaan tarvittavaa pelastus- tai etsintäkykyä.

Etelä-Suomen läänissä Kaakkois-Suomen rajavartiosto ja Suomenlahden merivartiosto suorittivat vuosina 2004–2008 yhteensä 94 sairaankuljetustehtävää eli keskimäärin 19 tehtävää vuodessa. Tehtävät jakaantuivat maa-alueilla tehtäviin sairaankuljetustehtäviin, merialueilla tehtäviin meripelastuksen sairaankuljetustehtäviin sekä lääkintätoimen (pelastustoimen) virka-aputehtäviin. Rajavartiolaitoksen osalta virallisina ensihoitoyksiköinä toimivat vain meripelastushelikopterit miehistöineen. Muiden yksiköiden osalta virallista ensihoidon tasoa ei ole määritelty. Merialueilla suoritettujen tehtävien osuus oli 83 % kaikista tehtävistä. Kaakkois-Suomen rajavartiostolla sairaankuljetustehtävät ovat maa-alueilla lähinnä yksittäisiä suoritteita, joita on tehty yhteistoiminnassa pelastuksen ja sairaankuljetuksen kanssa. Merialueella toimintaympäristöstä johtuen Suomenlahden merivartioston rooli on huomattavasti suurempi.

4.4 Viranomaisten palvelujen saatavuus

Liitteet 29 ja 30: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Poliisin hälytystehtävien määrä

Liitteet 31 ja 32: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Poliisin tietoon tulleiden rikoslakirikosten määrä
--

Liitteet 33 ja 34: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Rikoslakirikosten selvitysprosentti

Lapin läänissä poliisin hälytystehtävien määrä on kasvanut voimakkaasti erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Kasvua on ollut neljässä vuodessa yli 25 %. Harvaan asutuilla alueilla poismuuttajat ovat usein aktiivisia nuoria aikuisia ja lapsiperheitä, jotka vain harvoin asioivat poliisin kanssa.

Länsin alueella rikollisuus on lukumääräisesti vähäistä. Kuitenkin asukasluvuun suhteutettuna harvaan asuttujen alueiden keskustaajamissa ja turistikeskuksissa rikoksia tulee jopa enemmän poliisin tietoon kuin kaupungeissa.

Oulun läänissä poliisin hälytystehtävien määrä laski usean vuoden kasvun jälkeen. Poliisin tietoon tulleiden rikoslakirikosten määrä kasvoi edellisestä vuodesta. Rikosten selvitystaso heikkeni hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Rikosten selvitystaso läänin alueella oli vuosina 2006 - 2008 kuitenkin noin neljä prosenttiyksikköä valtakunnallista selvitystasojen keskiarvoa korkeampi.

Itä-Suomen lääni ei ole esittänyt arvioita tilanteesta harvaan asutuilla alueilla, sillä tilastolliset poikkeamat ovat pieniä eikä niiden perusteella voida tehdä johtopäätöksiä. Myös rikoslakirikosten kokonaismäärän vuosittaiset erot ovat normaalin poikkeavuuden rajoissa. Rikoslakirikosten selvitysprosentti on läänissä valtakunnan korkein.

Länsi-Suomen läänissä poliisin hälytystehtävien määrä on lisääntynyt. Myös rikoslakirikosten määrä on lisääntynyt, mutta lisäystä on tapahtunut ensisijassa kaupungeissa.

Etelä-Suomen läänissä poliisin hälytystehtävistä kohdentui kaupunkimaisiin kuntiin 89,8 %, taajaan asuttuihin kuntiin 6,1 % ja maaseutumaisiin kuntiin 4,1 %. Maaseutumaisten kuntien tehtävämäärät vaihtelivat 71 tehtävästä 738 tehtävään vuodessa, mikä merkitsee alimmillaan 1-2 hälytystehtävää viikossa. Hälytystehtävien määrän kasvu kääntyi laskuun vuonna 2007 ja hälytystehtävät vähenivät vuonna 2008 verrattuna edelliseen vuoteen maaseutumaisissa kunnissa 4,3 %. Odotettavissa olevien väestömuutosten johdosta maaseutumaisten kuntien osuus Etelä-Suomen läänin kaikista hälytystehtävistä tulee todennäköisesti laskemaan lähitulevaisuudessa.

Etelä-Suomen maaseutumaisissa kunnissa tapahtui vuonna 2008 3,1 % kaikista läänissä tapahtuneista rikoslakirikoksista. Rikoslakirikosten määrä kasvoi vuosina 2004–2008 koko läänissä mutta väheni maaseutumaisissa kunnissa 3,3 %. On todennäköistä, että maaseutukuntien rikosten määrässä ei tapahdu merkittävää muutosta lähitulevaisuudessa. Rikoslakirikosten (pois lukien liikennerikokset) selvitysaste oli vuonna 2008 Etelä-Suomen läänin maaseutukunnissa jonkin verran parempi kuin läänin muissa kunnissa keskimäärin. Rikoslakirikosten selvitysaste on kuitenkin laskenut maaseutukunnissa vuoden 2004 tilanteesta selvästi. Selvitysasteeseen vaikuttaa osaltaan rikollisuuden rakenteessa olevat alueelliset erot ja pienten maaseutukuntien kohdalla erityisesti rikosten epäsäännöllinen ilmitulo, joka aiheuttaa merkittäviä muutoksia eri vuosien selvitysasteeseen. Esimerkiksi mökkimurtojen tai vastaavien rikossarjojen selvittäminen nostaa selvitysastetta tilapäisesti. Arvion mukaan poliisin tutkintapalvelujen saatavuus tulee maaseutukunnissa säilymään nykyisellä tasolla.

**Liitteet 35 ja 36: Viranomaisten palveluiden saatavuus /
Rajavartiolaitoksen suorittamat poliisitehtävät**

Itä-Suomen läänissä Rajavartiolaitoksen virka-aputehtävät poliisille ovat kasvaneet vuosittain. Syynä tähän arvioidaan olevan yhteistoimintapartiot ja näiden seurauksena madaltunut kynnys ottaa yhteyttä rajavartiolaitokseen. Lisäystä on tapahtunut myös Länsi-Suomen läänissä, jossa rajavartiolaitos toimii erityisesti harvaan asutussa saaristossa. Lisäksi yhteispartioinnilla on ollut välitön turvallisuuspalvelujen saatavuutta lisäävä vaikutus. Yhteispartioinnin avulla on saatu liikkeelle toimintakykyisiä partioita.

Rajavartiolaitos on saaristossa merkittävin 24/7 periaatteella toimintakykyinen turvallisuusviranomainen. Toimintaa meri- ja saaristoalueella leimaavat varsin pitkät vasteajat ja haastavat operointiolosuhteet. Rajavartiolaitoksen rooli merellisenä lainvalvontaviranomaisena korostuu saaristossa, jossa ei ole käytännössä läsnä muita ympärivuorokautiseen valvontaan ja vaikuttamiseen kykenevää viranomaista. Tämä korostuu erityisesti kesäaikana, kun saaristo täyttyy veneilijöistä ja mökkeilijöistä sekä talviaikana, kun mahdollisuudet liikkua vapaasti saaristossa rajoittuvat merkittävästi ja avunsaanti hidastuu kelirikko-olosuhteiden takia. Rajavartiolaitos kohtaa omien tehtäviensä yhteydessä usein ihmisiä tilanteissa, jotka vaativat toimintaan puuttumista poliisivaltuuksin. Pitkistä vaikutusetäisyyksistä johtuen ja muiden toimivaltaisten viranomaisten puuttuessa, rajavartiolaitos puuttuu usein välittömästi laittomaan toimintaan keskeyttäen sen. Poliisitehtävien määrä onkin ollut kasvussa saaristoalueella vuodesta toiseen.

4.5 Tietoliikennepalvelut

Liite 37: Tietoliikennepalvelut / Tietoliikenneverkko

Liite 38: Tietoliikennepalvelut / GSM-verkon kattavuus

Lankapuhelinliittymien määrä vähenee. Joillain alueilla ei ole enää ylläpidettä lankapuhelinverkkoja ja ongelmia syntyy alueilla, joilla GSM:n verkon kattavuus on heikko. Turvallisuuden näkökulmasta toimivat tietoliikennepalvelut ovatkin yksi keskeinen tekijä. Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien riippuvuus sähkön syötön katkeamattomuudesta on kasvanut. Yhteiskunnan keskeiset toiminnot ovat myös laajemmin yhä riippuvaisempia energian saannista. Viranomaisten palvelut ovat yhä enenevässä määrin saatavissa verkossa ja myös etäpalveluja, kuten etälääkärin palveluja, kehitetään. Näiden palvelujen merkitys harvaan asutuilla alueilla olisi suuri, mutta niiden hyödyntäminen edellyttää toimivia tietoverkkoyhteyksiä.

Energiatieteellisuuden tietojen mukaan vuonna 2007 keskijänniteverkon keskeytyksiä maaseudulla asuvaa asiakasta kohden oli keskimäärin hieman yli kolme kappaletta. Vastaava luku taajamassa oli hieman yli 0,5 ja kaupungeissa noin 0,25. Yleisin syy keskeytyksiin maaseudulla oli luonnon ilmiöt, joista tuuli ja myrsky aiheuttivat 30 %.

Laajakaistaliittymien saatavuus on heikoin Lapin läänissä, Kainuussa ja Etelä-Pohjanmaalla. Näillä alueilla noin 80 - 94,9 % kotitalouksista voi saada laajakaistayhteyden.

GSM verkkojen katvealueita on eniten Lapin läänissä mutta myös jonkin verran Kainuussa ja itärajalta.

Lapin läänissä vain kunta- ja matkailukeskukset tarjoavat riittävästi yhteystapoja ja -nopeuksia GSM- ja tietoverkoissa väestölle. Näiden ulkopuolella olevilla alueilla ollaan palveluntuottajan tarjoamien yhteystapojen ja -nopeuksien varassa. Läänissä on myös useita alueita, jotka ovat kokonaan näiden palvelujen ulkopuolella.

Nopeiden laajakaistayhteyksien kehittämisen kansalliseksi tavoitteeksi on asetettu, että jokaisessa vakinaisessa asunnossa sekä yrityksen ja julkishallinnon vakinaisessa toimipaikassa tulee voida käyttää kiinteää tai langatonta tilaajayhteyttä, jonka tulevan liikenteen välityskyky on keskimääräiseltä nopeudeltaan vähintään 1 Mbit/sekunnissa.

Itä-Suomen läänissä laajakaistan arvioidaan kattavan 95 % väestöstä, ja vain muutamien jäävän verkkojen ulkopuolella. Käytännössä gsm-puhelinten kuuluvuus on maastomuotojen epätasaisuuden takia paikoitellen huono ja vaihtelee eri vuodenaikoina, eikä puhelimilla ole toimintavarmaa kuuluvuutta. Kun suurin osa lankaverkoista on jo poistettu, on tärkeää varmistaa turvallisuuden kannalta välttämättömät yhteydet sekä toimivat puhelin- että tietoliikenneyhteydet.

4.6 Liikennepalvelut ja liikkuminen

Liitteet 39 ja 40: Liikennepalvelut ja liikkuminen / Taksilupien määrä kunnittain
--

Liite 41: Liikennepalvelut ja liikkuminen / Teiden kunto

Liikennepalvelut vaikuttavat monella tavalla ihmisten turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen. Harvaan asutuilla alueilla liikenneturvallisuus ja teiden kunnossapito ovat turvallisuuden kannalta keskeisiä päivittäiseen elämään liittyviä asioita.

Liikennepalvelujen heikentyminen vaikuttaa myös alueen elinvoimaisuuteen. Ikääntyvän väestön määrä kasvaa, ja monella ei ole enää vanhemmalla iällä mahdollisuutta käyttää omaa autoa. Liikkumismahdollisuuksien vähentyessä moni ikääntynyt joutuu muuttamaan kasvukeskuksiin. Alle 18-vuotiaat eivät pääse liikkumaan mikäli

joukkoliikennettä ei ole, ja tämä saattaa osaltaan lisätä halukkuutta muuttaa kasvukeskuksiin. Teiden kunto on keskeinen tekijä liikenneturvallisuuden, turvallisuuden tunteen ja myös esimerkiksi pelastuspalvelujen saavutettavuuden kannalta.

Lapin läänissä koko väestö ei ole joukkoliikennepalvelujen piirissä. Kaikille avointa palveluliikennettä on 12 kunnassa, jotka kattavat 78 % Lapin läänin väestöstä. Vain Kemissä ja Pellossa on koko väestö palveluliikenteen piirissä.

Taksipalvelujen osalta uhkakuvana on taksien loppuminen syrjäkyliltä. Taksilakiin 1.7.2009 voimaan tulevien muutosten tavoitteena on turvata taksipalvelujen saatavuus myös taajamien ulkopuolella.

Erityisen huonoilla talvikeleillä teiden kunto voi syrjäisimmillä seuduilla olla ajoittain sellainen, että se ei mahdollista kaikkina aamuina töihin, kouluun ja asiointimatkoille pääsyä. Samasta syystä saattaa hälytysajoneuvojen pääsy estyä alimman hoitoluokan teiden varsilla oleviin kohteisiin.

Oulun läänissä oli vuonna 2005 palveluliikennettä puolessa läänin kunnista. Vuonna 2008 kuntien ilmoituksen perusteella palveluliikennekuntien määrä on kasvanut selvästi. Valtion tuella käynnistettyjä palveluliikenteitä oli 26 kunnassa, joista kahdessa kunnassa liikenne on myöhemmin lopetettu. Kyselyn perusteella muutamat kunnat olivat katsoneet kunnan järjestämät asiointitaksikuljetukset palveluliikenteeksi, mikä on vaikuttanut tulokseen. Palveluliikenteellä on voitu yhdistää eri hallinnonalojen kuljetuspalveluja samaan kuljetukseen ja kun palveluliikenne on yleensä kaikkien kuntalaisten käytössä, joukkoliikennepalveluja on voitu laajentaa alueellisesti. Kasvava vanhusväestön määrä lisää tarpeita heille soveltuvien liikennepalvelujen järjestämiseen.

Palveluliikenteen kattavuus oli parantunut vuodesta 2005. Kunnissa, joissa on palveluliikennettä, kattavuus on noin 60 %. Koko läänin väestöstä puolet oli palveluliikenteen piirissä.

Oulun läänissä oli vuonna 2008 keskimäärin 559 asukasta taksia kohti. Taksipalvelujen saatavuutta syrjäseuduilla voi heikentää se, että ne ovat päivisin koululaiskuljetuksissa kouluvuoden aikana. Taksien määrä ei ole vähentynyt vaikka väestön määrä onkin vähentynyt syrjäseuduilla. Koulukuljetukset ovat suurelta osin ainoat edellytykset taksien toiminnalle. Vuosille 2007- 2008 tehdyssä kiintiöpäätöksessä esteettömyyttä koskevat vaatimukset täyttävien taksien määrää lisättiin Pohjois-Pohjanmaan kuntien osalta 42 autolla ja Kainuun osalta yhdeksällä autolla.

Itä-Suomen läänissä, kuten koko maassa, siirryttiin uuden taksilain myötä kuntakohtaisiin taksilupakiintiöihin. Kuntien taksilupamäärä kasvoi jonkin verran. Itä-Suomen läänissä taksitiheyden kehitys (asukasta/taksi) on ollut negatiivinen vain 20 % läänin kunnista. Näistä kunnista pääosa sijaitsi Pohjois-Savossa ja Etelä-Savossa.

Itä-Suomen läänin 13 maaseutumaisesta kunnasta puuttui palveluliikenne vuonna 2008. Pääosa näistä kunnista sijaitsi Etelä-Savossa ja Pohjois-Savossa. Pohjois-Karjalassa palveluliikennettä oli yhtä kuntaa lukuun ottamatta kaikissa maaseutumaisissa kunnissa.

Länsi-Suomen läänissä tehdyn kyselyn perusteella palveluliikenne oli käytössä 83 % kyselyyn vastanneista kunnista. Palveluliikenteen kattavuus vaihtelee suuresti kunnittain. Suurimpia puutteita palveluliikenteessä on maaseutumaisissa kunnissa.

Taksipalvelut turvattiin aiemmin myöntämällä taksilupia täsmennetyin asemapaikkamäärityksin. Uuteen taksilakiin 1.7.2009 tehtyjen tarkistusten seurauksena taksiluvassa oleva asemapaikka määrittelee edelleen paikan, jossa autoilijan on oltava asukkaiden saatavilla ja jonne auton on palattava ajon tai toimeksiannon jälkeen. Uudistuksen myötä autoilijan palvelut ovat saatavilla paremmin myös kuntakeskusten ulkopuolella.

Etelä-Suomen läänissä palveluliikenne on kehittynyt myönteisesti. Läänin tekemän kyselyn perusteella niiden harvaan asuttujen kuntien määrä, jossa on palveluliikennettä, oli yli kaksinkertaistunut vuodesta 2004 vuoteen 2008. Myös taksien määrän kehitys on ollut pääasiassa myönteistä, mutta muutamissa harvaan asutuissa kunnissa kehitys on mennyt selvästi huonompaan suuntaan. Tällaisia kuntia ovat esimerkiksi Inkoo ja Taipalsaari, joissa taksipalvelujen saatavuus olisi erittäin tärkeää turvata saaristomaisesta elinympäristöstä johtuen.

Suomessa on maateitä noin 78 000 kilometriä ja yksityisteitä laskentatavasta riippuen 280 000 -350 000 km. Yksityisteistä ns. asuttuja on suuruusluokkaa noin 100 000 km ja metsäautoteitä noin 120 000 km. Loput ovat erilaisia tilus- yms. teitä.

Tiedot yksityisteiden kulkukelpoisuudesta ja kunnosta ovat erittäin puutteellisuudet. Ajallisen saavutettavuuden kannalta ongelmallisia ovat luonnollisesti alueet, joille pääsy edellyttää pitkää kulkemista vähäliikenteisiä teitä käyttäen, jolloin ongelmallisilla talvikeleillä matka-aika olennaisesti pitenee.

Maantiet ovat eräitä poikkeustilanteita lukuun ottamatta liikennöitävissä ympäri vuoden kaikkina vuorokaudenaikoina. Liikkumisen kannalta keskeiset ongelmat erityisesti vähäliikenteisellä tiestöllä ovat talven ongelmakelit ja kevään kelirikko. Leutojen talvien ja märkien syksyjen aikana soratiet myös pehmenevät. Näin pintakelirikko on lisääntynyt ja aiheuttanut painorajoituksia. Kelirikko ja painorajoitukset eivät suoranaisesti estä normaalia henkilö- ja hälytysajoneuvoliikennettä, mutta saattaa sitä tuntuvasti hankaloittaa.

Maantien hoitoluokka vaikuttaa siihen, millainen talvikunnossapidon taso tiellä on. Maantiet on jaettu viiteen hoitoluokkaan liikennemäärän ja tien toiminnallisen luokan mukaan. Alimpaan luokkaan (III) kuuluu yli puolet (41 000 km) kaikista maanteistä.

Näin suuri määrä johtuu siitä, että tiestöstä vähäliikenteistä on valtaosa. Alimman hoitoluokan teillä ajetaan kuitenkin vain vajaat 6 % maanteiden koko liikenteestä.

Myös alimman hoitoluokan maantiet ovat varsin hyvin ajettavissa talvikeleillä. Kuitenkin aurauksen ja liukkaudentorjunnan taso ja erityisesti ajoitus on yhteiskuntataloudellisten perusteiden mukaan mitoitettu vähäliikenteisellä tiestöllä korkeintaan tyydyttäväksi. Vaatimuksena on, että auraus toteutetaan viimeistään 6 tunnin kuluessa sateen loppumisesta ja että lunta ei saa kertyä sateen aikana 10 cm enempää. Vastaavasti hiekoitus on ongelmakeleillä toteutettava 8 tunnin aikana kelin muutoksesta. On otettava huomioon, että tie hiekoitetaan kokonaisuudessaan vain pahimmilla ongelmakeleillä (muutaman kerran vuodessa). Muutoin tyydytään vain mäkien, mutkien ja liittymien pistehiekoitukseen.

Edellä kuvatut pitkät toimenpideajat merkitsevät, että näissä tilanteissa tie saattaa ennen toimenpiteitä olla normaalia selvästi hankalammin liikuttavissa. Tällaisia ongelmakelejä on tällä osalla tieverkkoa 6 - 8 % sydäntalven kalenteriajasta. Joissakin yksittäisissä ongelmallisissa tilanteissa liikkuminen saattaa erityisesti raskaalla kalustolla estyä. Talvikelin vaikutuksia korostaa alimman tieverkon kapeus ja geometria. Mäkien nousu edellyttää huonoilla talvikeleillä tiettyä vauhtia, mikä taas on riskialtista liukkauden, irtolumen ja tien mutkaisuuden vuoksi.

Talvikunnossapidon suhteen tienpitäjä ei pysty tekemään olennaisia muutoksia. Ongelmakelejä on ja niitä tulee olemaan. Alueiden turvallisuuden kannalta on tärkeää, että keskeiset säännölliset toimijat liikenteessä varustautuvat riittävän hyvin varustein, mikä turvaa liikkumisen suhteellisen huonoillakin keleillä.

Maanteiden liikenteestä kulkee alimman hoitoluokan tiestöllä keskimäärin noin 6 %. Eniten näitä teitä on Savukoskella (46 %), Miehikkälässä (36%), Ilomantsissa (33%) ja Soinissa (32%).

4.7 Terveyspalvelut

Liitteet 42 ja 43: Terveyspalvelut / Lääkäripalvelujen saatavuus

Terveyspalvelujen saatavuus on tärkeä osa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Terveyspalvelujen saatavuuden merkitys korostuu ikääntyneen väestön määrän kasvaessa.

Lapin läänissä korkea sairastavuus, pitkät välimatkat sekä kevääseen ja vuoden vaihteeseen ajoittuvat matkailun kuormitushuipusta johtuvat erityisolosuhteet lisäävät

merkittävästi terveystalvelujen järjestämiseen liittyviä haasteita. Pitkät välimatkat ovat ongelmallisia päiivystyksen sekä ensihoidon ja sairaankuljetuksen järjestämisen kannalta. Länsi-Pohjan alueen kaikkien kuntien yhteispäiivystys on Kemissä keskussairaalan tiloissa. Lapin sairaanhoitopiirin alueen kunnista Rovaniemi, Ranua ja Posio ovat keskittäneet päiivystyksen Rovaniemellä keskussairaalan tiloissa toimivaan yhteispäiivystykseen. Neuvottelut Sallan ja Tunturi-Lapin kuntien liittymisestä Rovaniemen yhteispäiivystykseen ovat käynnissä. Maakunnallinen hammaslääkäripäiivystys viikonloppuisin vuorotellen kaikissa kunnissa käynnistyi vuoden 2009 alussa.

Lapin krooninen n. 18 %:n – joka viides virka hoitamatta – terveystalveluskeskuslääkäriivaje ei ole parantunut. Nuoria lääkäreitä on edelleen vaikea saada rekrytoitua syrjäseuduille. Yksityisten talvelujen tuottajien merkitys perusterveystalveluollossa on kasvanut, kun kaksi kuntaa ja Rovaniemen kaupunki on ulkoistanut talvelukokonaisuuksia. Vajetta on myös erikoislääkäreistä ja erityisesti psykiatreista. Sairaanhoidajista ei ole vajetta, mutta sijaisia on vaikea saada ja erityisen vaikeaa sairaanhoidajien saaminen on alle kahden viikon sijaisuuksiin. Hoitoon pääsy erikoissairaanhoidossa toteutuu säännösten mukaisissa määrääjoissa lisätöitä teettämällä ja talveluja ostamalla. Perusterveystalveluollossa ja suun tervetystalveluollossa esiintyy useissa terveystalveluskeskuksissa ajoittain puutteita joko välittömässä yhteydensaannissa virka-aikana tai hoidon tarpeen arvioinnissa kolmen arkipäiivän kuluessa yhteydenotosta. Parissa kunnassa tarpeelliseksi todetun hammashoidon järjestäminen kuuden kuukauden kuluessa on tuottanut vaikeuksia.

Oulun läänissä on hieman yli 26 lääkäriä 10 000 asukasta kohti. Lääkärien määrä on laskenut vuosien 2004–2006 välillä 1,13 %. Lukuihin sisältyy kuitenkin joitain vertailtavuusongelmia.

Oulun lääninhallituksen helmikuussa 2009 tekemän selvityksen mukaan vuoden 2009 alussa suurimmat lääkäriivajeet tervetystalveluollossa olivat Oulun läänissä Kainuussa, Kuusamossa, Raahessa ja Oulussa. Kainuun maakunta-kuntayhtymässä lääkäritilanne on ollut kaikkein vaikein koko 2000-luvun ajan. Kainuussa kuntayhtymän 156 lääkärin virasta oli kokonaan täyttämättä 34 (21,8 %), näistä terveystalvelusasemilta 19 ja erikoissairaanhoidosta 15. Kuhmon kunnan osalta toiminta on nyt sopimuksella 1.4. alkaen ulkoistettu yksityiselle toimijalle (6 virkaa). Kuusamossa perusterveystalveluollossa on 19,5 virkaa, joista oli kokonaan täyttämättä 5,5 (28,2 %) ja ulkoistettuna 3,5. Raahen hyvinvointikuntayhtymän 24 perusterveystalveluollossa virasta 8,5 oli kokonaan täyttämättä (35,4 %) ja 4 ulkoistettuna. Hämmästyttävintä lienee kuitenkin se, että Oulun läänin pääkaupungin, Oulun perusterveystalveluollossa 76,5 virasta 16 oli kokonaan täyttämättä ja 12 ulkoistettuna.

Lääkäriiliiton 2008 tekemän selvityksen mukaan lääkäriivaje terveystalveluskeskuksissa sekä Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä että Kainuun maakunta-kuntayhtymässä oli 18

% luokkaa. Kainuun maakunta-kuntayhtymässä lääkärivaje kuitenkin pieneni vuosien 2007 ja 2008 välillä, kun se samassa ajassa Pohjois-Pohjanmaan osalta kasvoi noin 8 %.

Itä-Suomen läänissä terveyspalveluiden toimivuudessa keskeinen ongelma on terveyskeskusten lääkäri- ja hammaslääkäripula. Vajausta on niin kaupungeissa kuin harvaan asutuilla seuduilla. Vajausta on yritetty paikata ostopalveluilla ja ulkoistuksilla, mutta ratkaisut eivät tue pitkäjänteisen kansanterveyden edistämisen tai kansansairauksien hoitomallien kehittämistä. Tilastomateriaalin tuoreimmat tiedot ovat vuodelta 2006, minkä jälkeen tilanne on vaikeutunut, eikä indikaattori huomioi sijaistamattomia virkoja, joihin ei ole saatu lääkäreitä. Tilanne vaikeutunee lähivuosina, pulaa tulee myös monien erikoisalojen sairaalalääkäreistä. Itä-Suomessa on monilla mittareilla arvioituna Suomen sairaimmat asukkaat ja väestö ikääntyy voimakkaasti. Erityisesti Etelä-Savon maakunta on harvaan, mutta kauttaaltaan asuttu, mikä luo haasteita sosiaali- ja terveydenhuollon lähipalvelujen järjestämiseen. Kesäisin ja lomakausina Itä-Suomessa matkaillee satoja tuhansia kesäasukkaita ja lomalaisia, joiden tarvitsemat kiireelliset terveyspalvelut on pyrittävä tarjoamaan. Järjestämisessä on melkoisia vaikeuksia jo nyt, ja haasteet kasvavat voimakkaasti, mikäli potilaan valinnanvapaus toteutuu lakiuudistuksen linjaamalla tavalla. Yksityisten palvelujen tarjonta on keskittynyt suurimmille paikkakunnille.

Päivystykset ovat keskittyneet. Öisin tai viikonloppuisin lääkärinhoitoon pääsee Mikkelissä, Pieksämäellä, Varkaudessa, Savonlinnassa, Kuopiossa, Iisalmissa, Joensuussa ja muutamassa terveyskeskuksessa (esim. Pielavesi, Sisä-Savo, Nurmes, Keski-Karjala). Sairaankuljetukset ja ensihoidon taso ovat kehittyneet vastaamaan nykyaikaisia hoitoketjujen vaatimuksia esim. sydän- tai aivoinfarktin nopeaan hoitoon toimittamisen ja invasiivisen toiminnan osalta. 100 kilometrin matka ei ole epätavallinen, kun puhutaan päivystävän lääkärin tai hammaslääkärin tavoittamisesta virka-ajan ulkopuolella.

Länsi-Suomen läänin alueella terveydenhuollon palvelut vaihtelevat jonkin verran alueittain. Etelä-, Keskipohjanmaan ja Pohjanmaan kunnissa 24 % lääkäreiden ja 13 % hammaslääkäreiden viroista on täyttämättä. Pirkanmaalla täyttämättä oli 15 % lääkärin ja 17 % hammaslääkäreiden (sisältäen erikoishammaslääkärit) viroista sekä Satakunnan ja Varsinais-Suomen terveyskeskuksissa 18 % lääkäreiden ja hammaslääkäreiden viroista (sisältäen myös erikoishammaslääkärit). Esimerkiksi Keski-Suomen terveyskeskuksissa kolmessa pienessä terveyskeskuksessa on ollut vuosia 30–40 % lääkäriviroista täyttämättä ja niistä osaa on hoidettu lyhytaikaisin ostopalveluin. Vuonna 2007 kaupunkimaisen kunnan lääkäritiheys vaihteli 6,2–46,6, taajaan asutun kunnan 3,5–37,8 ja maaseutumaisen kunnan 2,4–44,4 laskettuna 10 000 asukasta kohden. Kaikista kunnista ei kuitenkaan saa näitä tietoja, koska indikaattori kohdistuu sen kunnan kohdalle jossa kuntayhtymän palvelu on. Myös terveydenhuollon muiden ammattiryhmien saatavuudessa on ollut vaihtelua, esim. sijaisuuksiin usealla kunnalla on ollut vaikeuksia saada päteviä terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Pieniltä paikkakunnilta päivystys iltaisin ja viikonloppuisin on siirretty toiselle paikkakunnalle

ja siten harvaan asutulla alueella asuva potilas joutuu hakemaan palveluja päivystysaikana kotikuntansa ulkopuolelta. Esimerkiksi saaristoalueella tämä matka voi varsinkin huonojen kelien aikana viedä huomattavasti aikaa.

Terveyskeskuslääkärin työ on muuttunut monella tavalla yhä vaativammaksi. Terveyskeskuksiin on siirretty lisää tehtäviä erikoissairaanhoidosta, mutta virkamäärät ovat pysyneet ennallaan. Potilaat ovat entistä sairaampia ja vaativampia ja hallittavan tiedon määrä on lisääntynyt lääketieteen kehittyttyä ja tutkimusmahdollisuuksien lisääntyttyä. Länsi-Suomen läänin alueella on ollut rekrytointihaasteita terveyskeskuksiin. Terveyskeskustyöhön on usein liitetty työn kuormittavuus, pakkotahtisuus, rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa työnkuvaan sekä mielikuvat työviihtyvyydestä, palkkauksesta ja rajallisista konsultaatiomahdollisuuksista, mitkä vaikuttavat osaltaan lääkäreiden päätöksiin. Opiskeluaikana tutustuttaessa terveyskeskustyöhön lyhyesti työn hyvät puolet ovat voineet jäädä pimentoon. Kilpailutilanne yksityisen ja julkisen välillä vähentää kuntasektorin virkoihin hakeutumista. Lääkäri työvoimaa vuokraavat yritykset alkavat hyvin varhaisessa vaiheessa rekrytoida lääketieteen kandidaatteja palvelukseensa. Edellä mainitun selvityksen mukaan näiden yritysten kautta ei ole saatavissa kuntiin halutun pätevyystason omaavia lääkäreitä vaan sijaisiksi tarjotaan lähinnä perusterveydenhuollon lisäkoulutusvaiheen lääkäreitä tai lääketieteen opiskelijoita. Terveyskeskusten naisvaltaisuuden vuoksi erilaisten työaikojen määrä on lisääntynyt, mikä luo haasteen töiden järjestelyille. Lääkärin akateemisen tutkinnon suorittaneelle puolisolle ei välttämättä ole työtä pieneltä paikkakunnalta. Myös osa-aikaisen työn järjestäminen pienten lasten lääkäri vanhemmille voi pienessä terveyskeskuksessa olla vaikeaa. Sijainti kaukana isoista keskuksista ja yliopistokaupungista, ruotsinkielen osaamisvaatimus sekä mahdollinen kouluttautumismahdollisuuksien kokeminen puutteelliseksi vähentävät hakeutumista harvaanasutulle seudulle terveyskeskuslääkärin työhön. Pienissä yksiköissä loma- tai sairaustapauksissa työn kuormitus lisääntyy merkittävästi. Myös erikoissairaanhoidon ja työterveyshuollon laajeneminen viimeisen 10–15 vuoden aikana on vienyt lääkäreitä toisiin tehtäviin. Kun harvaan asutulla seudulla ei ole tarjota pätevää työterveyshuollon henkilöstöä, yritykset siirtävät työterveyshuoltonsa suurten keskusten työterveyshuoltoyksiköihin. Erityistyöntekijät, kuten psykologit, sosiaalityöntekijät ja puheterapeutit työskentelevät pienissä paikoissa ammattiryhmänsä edustajana yksin, mikä lisää työn haastavuutta ja vähentää työpaikan houkuttelevuutta.

Koko maassa vallitseva hammaslääkäripula näkyy myös Länsi-Suomen läänissä. Kunnallisen hammashoidon avaaminen kaikille ikäryhmille, koulutusmäärien pienuus sekä hoitotakuun ulottuminen suun terveydenhuoltoon on lisännyt virassa työskentelevien hammaslääkärien työ määrää merkittävästi. Hammaslääkäri vaje onkin vaikeuttanut hoitotakuun toteuttamista. Kunnissa on yritetty palkata vuokratyöntekijöitä kautta hammaslääkäreitä ja antamalla yksityissektorille maksusitoumuksia. Toisaalta pienellä paikkakunnalla kaukana isosta keskuksista markkinatarjonta ei ole riittävää vuokratyövoiman hankkimiseksi.

Länsi-Suomen läänin alueella on lääkarivajeen täyttämiseksi lisääntyvästi palveluja ostettu, vuokrattu ja ulkoistettu. Muutokset painottuvat päivystykseen ja vastaanottotoimintaan. Esimerkiksi Pirkanmaan terveyskeskuksista 80 % on vuokrannut tilapäistä lääkäri työvoimaa. Keski-Suomessa alle 20 000 asukkaan terveyskeskuksissa on käytetty sangen vähän lääkäripalveluita myyvien yritysten palveluita. Kunnille lääkäripalvelujen vuokraaminen on kalliimpaa kuin oma toiminta. Kauempana asutuskeskuksista sijaitsevilla terveyskeskuksilla on ollut vaikeuksia saada yksityisen terveydenhuollon palveluita, vaikka ostohalukkuutta olisi ollutkin.

Etelä-Suomen läänissä harvaan asutuissa ja pienissä kunnissa niin lääkäreiden kuin hoitohenkilökunnan rekrytointi on osoittautunut hankalaksi. Terveysdenhuollon toimintaympäristö on Etelä-Suomen läänin alueella muuttunut voimakkaasti ja kehittyy jatkuvasti. Kuntien ja terveyskeskusten lukumäärä on kunta- ja palvelurakennehankkeen mukaisten yhteispalvelualueiden muodostumisen ja kuntaliitosten takia vähentynyt. Ympäri vuorokauden toimivat terveydenhuollon päivystyspisteet on keskitetty suuremmiksi kokonaisuuksiksi erikoissairaanhoidon yhteyteen, tai useampi kunta vastaa yhteisesti useamman kunnan perusterveydenhuollon akuutista päivystystoiminnasta. Näin harvaanasuttujen alueiden terveydenhuollon palvelut saattavat sijaita pitkienkin etäisyyksien takana.

Terveydenhuollon asiakkaat on muuttunut viimeisien vuosien aikana yhä raskaammaksi monisairausten ja sosiaalisesti moniongelmaisten potilaiden sekä ikääntyneiden määrän lisääntymisen takia. Myös vaateet terveydenhuollolle ovat lisääntyneet mm. medikalisoitumisen, potilaiden vaatimusten ja paperityön kautta. Uusi tietotekniikka ja sähköisten järjestelmien käyttöönotto eri terveydenhuollon organisaatioissa on myös vaikuttanut joiltakin osin terveydenhuollon ammattihenkilöstön työ määrän lisääntymiseen ainakin käyttöönottovaiheessa.

Terveydenhuollon palveluiden saatavuuden takaamiseksi ovat kunnat joutuneet ostamaan palveluita joko yksittäiseltä vuokralääkäriltä tai ulkoistamaan palvelukokonaisuuksia. Tämä on aiheuttanut lääkäreiden suurta vaihtuvuutta terveyskeskuksissa ja heikkoa sitoutumista terveyskeskustööhön. Harvaan asutuilla alueilla tämä tarkoittaa sitä, ettei kukaan välttämättä perehdy ko. henkilön asioihin, koska hoitava lääkäri vaihtuu jatkuvasti. Myös palveluketjujen tietämys vaihtuvalla henkilökunnalla on hatarampaa. Yhteistyö ja toimintamallien suunnitelmallinen kehittäminen muiden viranomaisten kanssa mm. turvallisuusasiassa on jäänyt tästä syystä vähemmälle. Terveysdenhuollon palveluita ostettaessa kunnat joutuvat usein perustamaan suurempia terveydenhuollon yksiköitä, jolloin harvaan asuttujen alueiden väestö joutuu hakeutumaan asutuskeskusten ja kaupunkikeskusten terveyspalveluiden keskittymään. Tämä lisää kuljetuskustannuksia, potilaiden mahdollista hoidon viivästymistä (potilas kokee vaivansa lievemmäksi kuin mitä se todellisuudessa on, eikä hakeudu hoitoon) ja hoitotakuun toteutumisessa ongelmia. Ikääntymisen myötä myös

terveydenhuollon henkilöstön saaminen pieniin terveydenhuollon yksiköihin voi vaikeuttaa lähipalvelutoimintaa.

Terveydenhuollossa ensihoidon kehittyminen on tuonut harvaan asutuille alueille nopean avun saannin lähemmäksi. Toiminta ei ole enää kuljetusperusteinen, vaan tarvittava hoito viedään potilaan luo. Hajanainen lainsäädäntö määrittää nykyisen, hyvinkin rikkonaisen toiminnan niin julkisessa kuin yksityisessä sairaankuljetuksessa. Tulevaisuudessa sairaankuljetustoiminta on sisällytetty uuteen terveydenhuollon lakiin, jossa sairaankuljetus olisi sairaanhoitopiirien järjestämisvastuulla. Tuolloin palveluketjuja voidaan kehittää entistä paremmaksi alueelliseksi toimintakokonaisuudeksi ja näin myös harvaan asuttujen kuntien potilasturvallisuus paranee pitkistä välimatkoista huolimatta. Nykyisin yksityisen sairaankuljetuksen sisällä tapahtuu selkeästi muutosta pienistä sairaankuljetusyrittäjistä suuriin palveluntuottajaketjuihin. Näiden muutosten yhteydessä voidaan olettaa laadun parantuvan, mutta vastaavasti alueellinen paikallistuntemus voi heikentyä.

Entistä vaativampaan rooliin nousee hätäkeskusten osuus tehtävien välittämisessä ja avuntarvitsijan hädän arvioinnissa. Kuntien velvollisuus on yksiselitteisesti ohjeistaa hätäkeskukset niin sosiaali- kuin terveydenhuollon sektoreilta.

Etelä-Suomen läänissä sosiaalityöntekijöiden määrä on tällä hetkellä 9,1 henkilöä/10 000 asukasta kohti. Tilanne on hieman parempi kuin vuonna 2000. Sosiaalihuollon ongelmat harvaan asutuissa kunnissa ovat vaikeutuneet palveluiden keskittämisen ja pitkien yhteyksien takia. Harvaan asutuille alueille on vaikea myös sosiaalihuollossa saada koulutettua henkilökuntaa.

Ikääntymisen tuomat ongelmat näkyvät yksinäisyytenä ja lisääntyneenä palvelutarpeena. Yleensä yksin asuva on sosiaalipalveluiden alikäyttäjä. Ikääntynyt henkilö tarvitsee mahdollisia tukipalveluita enemmän ja kunnan tuottamat kotihoidon palvelut eivät riitä kaikille. Sairauden myötä myös terveydenhuollon palveluiden tarve lisääntyy ikäihmisillä.

Turvapuhelinpalveluiden kehittämisen myötä harvaan asuttujen alueiden asiakkaat/potilaat, lähinnä vanhukset voivat entistä pidempään asua kotonaan, koska suora ja nopea turvapuhelinyhteys hädän hetkellä mahdollistaa avun saannin harvaan asutuille alueille. Tekniikka ei kuitenkaan ole vielä kehittynyt niin, että kattavasti voitaisiin täysin luottaa turvapuhelinten toimintaan. Ongelmana on usein se, että kenelle turvapuhelinhälytykset ohjataan ja miten niihin tapauskohtaisesti pystytään reagoimaan.

Harvaan asutuissa kunnissa sosiaalipäivystyksen tarve on lisääntynyt. Alkoholi-ongelmat ja syrjäytymisen ehkäisy ovat haaste sosiaalityölle. Alueellisen sosiaalipäivystyksen tavallisin tapaus on päihteiden käyttöön liittyvä väkivalta. Myös alaikäisten päihde- ja liikenne-rikkomukset työllistävät. Virka-ajan ulkopuolella voi olla niin kärjistyneitä huoltajuuskiistoja kuin kiireellisiä lasten huostaanottoja.

Sosiaalipäivystys toimii kuntien alueella erilaisia malleja soveltaen. Kaikissa kunnissa sosiaalipäivystys ei vielä toimi 24h/vrk. Alueen hätäkeskus on ohjeistettu toimimaan kuntien ohjauksen mukaisesti. Harvaan asutut kunnat kuuluvat yleensä sosiaalipäivystyksen yhteistoiminta-alueeseen, jossa joko isäntäkunta tai kunnat yhdessä vastaavat päivystysjärjestelyistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon välistä yhteistyötä kehitetään jatkuvasti ja tavoitteena siinä on katkeamaton palveluketju ja moniammatillinen yhteistyö niin sosiaali- kuin terveydenhuollon välillä, että muiden viranomaisten kanssa. Jokaiselle kuntalaiselle pyritään tuottamaan tasavertaiset palvelut asuinpaikasta tai kunnasta riippumatta. Täytyy kuitenkin muistaa, että suurin osa harvaan asuttujen kunta-alueiden väestöstä on itse tietoisesti valinnut asuinpaikakseen harvaanasutun ympäristön. Tämä merkitsee sitä, etteivät palvelut kaikilta osin ole yhtä helposti saatavilla ainakaan välimatkojen osalta kuten taajamissa. Samoin palveluiden tuottajien osuus on rajallinen

4.8 Koulutuspalvelut

Liitteet 44 - 47: Koulutuspalvelut / Toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus
--

Koulutuspalvelujen heikon saatavuuden seurauksena lapset ja nuoret joutuvat matkustamaan pitkiä matkoja kouluun tai muuttamaan kokonaan toiselle paikkakunnalle opintojen vuoksi hyvin nuorena. Jos valmiuksia kotoa pois muuttamiseen ei ole, voi entistä useampi nuori jättää hakematta koulutukseen. Suomalaiset lapset itsenäistyvät ja muuttavat pois kotoaan nuorempina kuin muissa Euroopan unionin maissa. Lasten aikaista itsenäistymistä on perinteisesti arvostettu Suomessa, mutta tämä saattaa aiheuttaa lapselle ja nuorelle myös turvattomuutta ja vaikuttaa hänen tulevaan kehitykseensä.

Lapin läänissä toisen asteen koulutuksen turvaaminen maaseudulla on ikäluokkien pienentyessä tulevien vuosien suuri haaste. Lukion lakkauttaminen johtaa välittömästi toisen asteen koulutuksen alueellisen saavutettavuuden huononemiseen. Lukion lakkauttamisen vaikutukset heijastuvat myös perusopetukseen, koska erityisesti pienissä kunnissa lähes kaikilla lukioilla on perusopetuksen kanssa yhteistä henkilöstöä, yhteisiä toimitiloja ja opetusvälineitä. Ammatillisen koulutuksen opetuspisteiden lakkauttamisen seurauksena ammattitaitoisen työvoiman saanti ja myös aikuiskoulutuksen järjestämismahdollisuudet vaikeutuvat.

Etäisyyksien kasvaessa oppilaitoksiin kasvaa myös nuorten syrjäytymisen riski, sillä kaikilla perusopetuksen päättävillä ei ole valmiuksia muuttaa pois kotoa. Pitkät matkat tai opiskelupaikkakunnalle muuttaminen voivat tuoda sosiaalisia ja myös psyykkisiä

ongelmia ja lisätä keskeyttämisiä, jolloin erilaisten tukitoimien tarve kasvaa. Tukitoimien riittävä resursointi tulee turvata nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vuoksi. Riittävistä liikenne- ja tietoliikenneyhteyksistä harvaan asutuilla alueilla tulee huolehtia ja niitä on tuettava. Turvalliset asuntolapalvelut ovat välttämättömiä niille, jotka joutuvat opintojen vuoksi muuttamaan pois kotoa nuorella iällä.

Oulun läänissä lukiokoulutuksen alueellinen saavutettavuus oli hyvä. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntien välillä saavutettavuudessa oli selvä ero. Kainuussa 93 prosenttia alueen 16-vuotiaista asui enintään 30 kilometrin etäisyydellä lähimmästä lukiokoulutuksen opetuspisteestä vuonna 2008. Pohjois-Pohjanmaalla vastaava osuus oli 98 prosenttia, mikä oli sama kuin Manner-Suomessa. Kuntaryhmittäisessä tarkastelussa erot maakuntien välillä oli suurimmillaan kaupunkimaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa ja pienimillään maaseutumaisissa kunnissa. Oulun läänissä oli viisi kuntaa, joissa alle 90 prosenttia perusopetuksen päättävästä ikäluokasta asui enintään 30 kilometrin säteellä lähimmästä lukiokoulutuksen opetuspisteestä.

Ammatillinen koulutus on lukiokoulutusta selvästi keskittyneempää. Kolmen koulutusalan saavutettavuudessa oli Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntien välillä merkittävä ero. Enintään 30 kilometrin etäisyydellä vähintään kolmesta koulutusalaasta asui Kainuussa 61 prosenttia ja Pohjois-Pohjanmaalla 94 prosenttia alueen 16-vuotiaista. Manner-Suomessa osuus oli 92 prosenttia. Erot saavutettavuudessa Oulun läänin maakuntien välillä olivat suurimmat taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa, kaupunkimaisissa kunnissa ero oli pienempi. Oulun läänissä oli 17 kuntaa, joissa alle 90 prosenttia perusopetuksen päättävästä ikäluokasta asui enintään 30 kilometrin etäisyydellä kolmesta koulutusalaasta. Alle kymmeneen prosenttiin jäätin seitsemässä kunnassa.

Oulun läänin toisen asteen oppilaitosverkossa ei ole tapahtunut muutoksia vuosien 2007–2008 aikana. Erot saavutettavuudessa vuosien välillä johtuvat pääasiassa 16-vuotiaiden ikäluokassa tapahtuneista muutoksista.

Itä-Suomen läänissä lukiokoulutuksen verkko oli vuonna 2008 melko kattava, sillä maaseutumaisista kunnista puolet oli sellaisia, joissa kaikille 16-vuotiaille oli tarjolla lukiokoulutusta 30 kilometrin etäisyydellä. Muissa maaseutumaisissa kunnissa matka ylittyi osalla nuorista, osuus jäi kuitenkin alle 10 prosentin. Eniten yli 30 kilometrin etäisyydellä lukiosta asuvia oli Keiteleellä (9,3 %), Nilsiässä (7,9 %) Enonkoskella (7,4 %), Ilomantsissa (5,2 %) ja Pertunmaalla (5,3 %).

Itä-Suomessa on monia opiskelijamääriltään pieniä lukioita, joiden toiminnan jatkuminen on vaarassa ikäluokkien pienentyessä. Lukioden lakkauttamisia ja yhdistämisiä on vireillä useissa kunnissa. Lukion lakkaaminen merkitsee välittömästi toisen asteen koulutuksen saavutettavuuden heikkenemistä ja etäisyyksien kasvamista. Lukion lakkauttaminen heikentää myös perusopetuksen järjestämistä, sillä lähes kaikilla maaseutulukioilla on yhteisiä opettajia ja tiloja perusopetuksen kanssa.

Ammatillisen koulutuksen hyvä saavuttavuus edellyttää nuorten kannalta sitä, että heille on tarjolla riittävästi vaihtoehtoja eri koulutusaloilla. Maaseutumaisista kunnista 14 oli sellaisia, joissa kolme koulutusala oli tarjolla 30 km etäisyydellä yli 90 prosentille nuorista ja 12 kuntaa, joissa koulutusta oli tarjolla 50-90 prosentille. Heikoin tilanne oli Keiteleellä, Puumalassa, Tervossa ja Vesannolla, joissa yhdelläkään nuorella ei ollut kolmen alan tarjontaa tällä etäisyydellä ja heikko tilanne oli myös Kangasniemellä, Pielavedellä, Rautavaaralla ja Varpaisjärvellä, jossa yli 30 km etäisyydellä asui yli 90 prosenttia kunnan nuorista.

Ammatillisen koulutuksen saavutettavuuden suurin ongelma on tällä hetkellä aloituspaikkojen riittämättömyys kysyntään nähden, minkä vuoksi osa nuorista ei pääse suoraan perusopetuksen jälkeen toisen asteen koulutukseen. Samalla kuitenkin haasteena on opiskelijamääriltään pienten ammatillisten opetuspisteiden säilyminen harvaan asutuilla alueilla ikäluokkien pienentyessä. Itä- Suomen läänissä on jo vuodelle 2009 tehty päätös kolmen opetuspisteen lakkauttamisesta.

Länsi-Suomen läänissä ammatillisen koulutuksen osalta paras tilanne on Pohjanmaalla, jossa 98 % nuorista asuu 10 kilometrin säteellä kolmesta eri koulutusalaasta. Maaseudun osalta tilanne on heikoin Keski-Suomessa ja Keski-Pohjanmaalla, joista ensiksi mainitussa 60 % nuorista asui yli 30 kilometrin etäisyydellä kolmesta eri koulutusalaasta. Keski-Pohjanmaalla vastaava luku oli 35 %.

Lukiokoulutuksen saatavuus läänissä on pääsääntöisesti hyvä. Maaseutumaisissa kunnissa lukio on enintään 10 kilometrin päässä 56 % nuorista. Maakuntien välillä ei ole lukiokoulutuksen saavutettavuudessa merkittäviä eroja.

Etelä-Suomen läänissä vuoden 2009 alussa tapahtuneet kuntien yhdistymiset ovat poistaneet Etelä-Suomen alueilta pieniä kuntia, joissa asuvilla nuorilla etäisyys koulutuspaikkaan on ollut suurempi kuin kaupunkikunnissa ja taajaan asutuissa kunnissa. Pienten kuntien nuorten ikäluokat ovat kuitenkin niin pieniä, että hyvin vähäiset muutokset ikäluokassa vaikuttavat saavutettavuuslukuihin ko. kunnassa. Kuntien yhdistyessä näiden pienten ikäluokkien vaikutus tasoittuu mittareiden perusteella. Käytännössä yksittäisten nuorten koulutuksen saavutettavuudessa ei tapahdu muutosta.

4.9 Saaristo

Liite 48: Muita tunnuslukuja / Yksityiset lossit, valtion rahoittamat yhteysalukset, lossit ja lautat
--

Pelastustoiminnan järjestäminen harvaan asutuilla alueilla on ongelma. Erityisesti tämä koskee saaristoa, jossa veneellä liikuttaessa avun saaminen kestää kauan. Vapaaehtoiseen sopimuspalokuntaan tai sopimusmiehiin perustuva hälytyksiin osallistuva miehistö on saaristossa vähenemässä suurten ikäluokkien ikääntyessä. Jatkossa onkin ajankohtaista uudistaa pelastustoimen koulutusjärjestelmä nykyaikaista etäopetusta vahvistaen siten, että myös ruotsinkieliset palvelut voidaan jatkossa turvata. Myös vapaaehtoisen koulutuksen nykymuotoisia kursseja ja pätevyysvaatimuksia tulisi muokata saariston vaatimukset huomioiden.

Lounais- ja Länsi-Suomen harvaan asutun alueen saariston hätätapauksissa hätäkeskuksen toiminta on keskeinen. Sen palveluiden tasoa tulisi jatkossa parantaa ja palveluja tulisi tarjota tasokkaasti kaksikielisenä. Vaasassa tilanne on varsin hyvä. Varsinais-Suomi on kärsinyt henkilöstövajeesta, jota ei ole hätäkeskuspäivystäjien koulutuksen lisäyksestä huolimatta kattavasti pystytty järjestämään.

Hätäkeskusten määrää supistettaessa sekä tietojärjestelmiä uusittaessa on vakava huomio kiinnitettävä ruotsinkielisten palveluiden turvaamiseksi.

Pääosa asutusta saaristoalueesta kuuluu Varsinais-Suomen poliisilaitoksen alueeseen. Entinen Turunmaan kihlakunnan alue muodostaa poliisilaitoksen ruotsinkielisen alueellisen yksikön, jonka poliisiasema sijaitsee Länsi-Turunmaan Paraisilla ja palvelupiste Kemiössä.

Länsi-Turunmaan ja Kemiönsaaren alueet kuuluvat niin sanottuun keskustan kenttäjohtalueeseen, jolla on kaksi ensisijaista partiointialuetta. Valvonnan ja hälytystoiminnan partiolla on työn aloituspaikkoina Paraisten poliisiasema ja Kemiön palvelupiste. Partioiden kenttäjohtaja toimii pääsääntöisesti Turun pääpoliisiaseman alueella.

Turussa toimiva koko poliisilaitoksen yleisjohtaja ohjaa kentällä olevien partioiden päivittäistä toimintaa tilannekeskuksessa ylläpidettävän tilannekuvan avulla. Poliisin, tullin, rajavartiostojen PTR - yhteistoiminnan (poliisi, tulli, raja -yhteistyö) puitteissa Länsi-Suomen merivartiosto suorittaa omilla toimivaltuuksillaan poliisille kuuluvia tehtäviä saariston alueella, kuten vesiliikenteen valvontaa. Tulli tekee poliisitehtäviä kuitenkin vain satunnaisesti.

Saaristoalueen kiireelliset hälytystehtävät suoritetaan joko poliisin omina tehtävinä tai rajavartiolaitoksen antamana virka-apuna. Toukokuusta lokakuuhun Saaristomerellä

partioi Turusta lähtevä poliisin venepartio. Kiireisimpinä aikoina venepartioita on kaksi. Nämä tekevät tarvittaessa kaikkia poliisitehtäviä valvonnasta hälytystehtäviin ja tutkintaan.

Rikostutkijoita on sijoitettu Paraisille ja Kemiöön. Kolme tutkijaa on sijoitettu Kemiönsaaren palvelupisteeseen. Nauvon kirkonkylässä sijaitsevassa yhteispalvelupisteessä on työskentelytilat poliisille, mutta ei pysyvää miehitystä. Vaativissa jutuissa koko Varsinais-Suomen poliisilaitoksen resurssit ovat käytettävissä.

Poliisin lupapalvelujen osalta alueellisella yksiköllä on kolme lupahallintopistettä. Paraisten poliisiasemalle on sijoitettu kolme virkailijaa ja Kemiönsaaren palvelupisteeseen kaksi. Henkilöstö palvelee Nauvon yhteispalvelupisteessä kerran viikossa ajanvarauksen perusteella. Palveluverkoston supistuessa lupapalvelut pyritään turvaamaan kehittämällä sähköistä asiointia ja yhteispalvelupisteiden toimintaa.

Saariston hitaiden maantie- ja lossiyhteyksien vuoksi on hätäkeskuksen arvioon perustuen mahdollista hälyttää Medi-Heli tai Pohjanmaalla Sepe-pelastushelikopteri. Päivystykseen perustuva ensihoitoyksikkö saadaan nopeasti siirrettyä helikopterilla onnettomuuspaikalle myös saaristossa. Potilaan elintärkeiden toimintojen turvaamisen ja vammakehityksen kannalta nopeudella on ratkaiseva merkitys.

Helikopteri-toimintojen kehittäminen vaatii valtion budjettiin perustuvaa rahoitusta. Nykyinen rahankeruuseen ja raha-automaattiyhdistyksen varoihin pohjautuva toiminta on lyhytjänteistä. Rajavartiolaitoksen helikoptereiden käyttö lääkinnällisen ensiavun kuljettamiseksi tai jopa potilaan siirtämiseksi harvaanasutuilta saaristoalueilta tulisi selkeyttää. Myös puolustusvoimiin hankittavien kuljetuskoptereiden käyttö rannikkoalueilla niin, että niitä voitaisiin käyttää siviilihallinnon lääkinnällisiin tarkoituksiin suuronnettomuustilanteissa, olisi yhteiskunnan kannalta kustannustehokasta ja säästäisi helikopteritoimintaan sisältyviä huomattavia investointimenoja. Puolustusvoimien helikopterihankinnan perusteluissa on yhtenä perusteena mainittu koptereiden ei-sotilaallinen käyttö sairaankuljetusjärjestelmän tukemiseksi.

Perusterveydenhuollon palvelujen saatavuutta turvataan Varsinais-Suomen saaristokunnissa Paras-uudistuksella vuoden 2009 alusta käynnistyneillä kuntaliitoksilla uuden Kemiönsaaren, Länsi-Turunmaan ja Naantalin kunnissa. Uusien kuntien väestöpohjatarve (20 000 asukasta) alittuu valtioneuvoston poikkeusluvalla.

Pohjanmaalla terveysten palvelujen järjestäminen tapahtuu Paras-uudistuksen väestöpohjatarvoitteiden mukaisesti pääsääntöisesti yhteistoiminta-alueiden avulla. Pietarsaaren seudulla ja Mustasaaren yhteistoiminta-alueella palvelut organisoidaan isäntäkuntamallilla. Kristiinankaupunki ja sen naapurikunnat muodostavat Rannikko-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyden kuntayhtymän.

Paras-uudistuksen toimeenpanolla pyritään varmistamaan myös saaristokunnille taloudellisesti ja toiminnallisesti aikaisempaa paremmat edellytykset terveystalouden turvaamiselle. Suuremmat kuntayksiköt ja yhteistoimintaorganisaatiot luovat uusia toimintamahdollisuuksia myös äidinkielellä saatavien erityispalvelujen osalta.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan toimeksiannosta Länsi-Suomen lääninhallitus selvitti terveystalouden henkilöstövajeita 31.1.2009. Tehdyn selvityksen mukaan Varsinais-Suomen saaristokunnissa lääkäreistä oli vajetta vain Kemiönsaaren terveystalouksessa, jossa yksi kuudesta lääkärin virasta oli täyttämättä. Muiden saaristokuntien Länsi-Turunmaan ja Naantalin lääkärin virat olivat täytettyinä. Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueen lääkärin viroista oli täyttämättä keskimäärin 17,6 %.

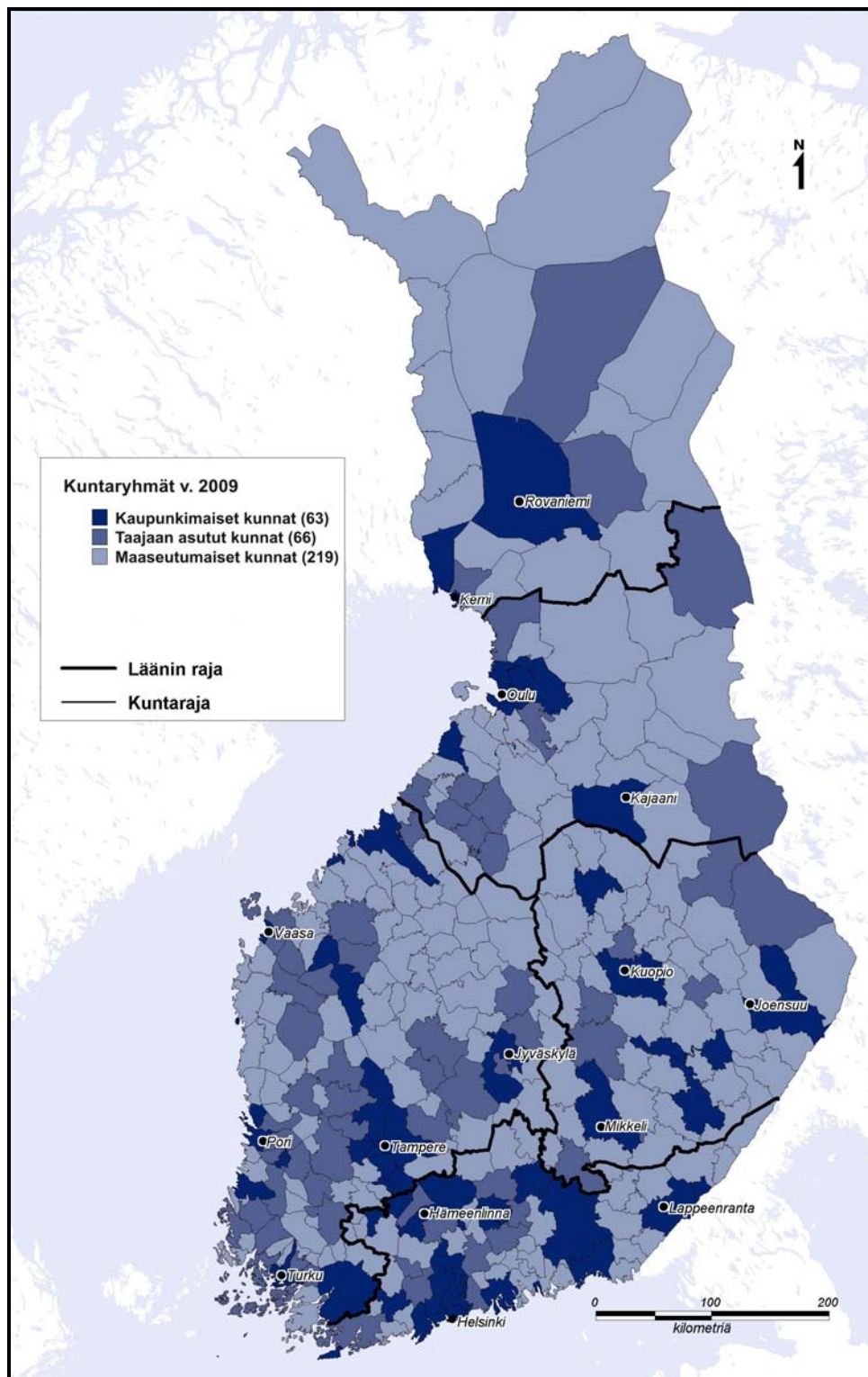
Hammaslääkäreistä oli vajetta sekä Kemiönsaaren että Länsi-Turunmaan terveystalouksissa. Kemiönsaarella kaksi neljästä ja Länsi-Turunmaalla 1,4 seitsemästä hammaslääkärin virasta oli vailla vakituista hoitajaa. Keskimäärin Satakunnan ja Varsinais-Suomen hammaslääkärin viroista oli täyttämättä 18,4% . Muun terveydenhuollon henkilöstön osalta vajeista oli vain Länsi-Turunmaan terveystalouksessa, jossa vaje oli 12,1%. Suurin vaje oli lähihoitajista. Keskimäärin muun henkilöstön vaje Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueella oli 3,1%. Selvityksen perusteella ei saaristokuntien terveydenhuollon henkilöstövaje poikkea alueen muiden terveystalouksien henkilöstövajeista.

Henkilöstövajeiden syiksi saaristokunnissa esitetään pitkälti samoja kuin muissakin terveystalouksissa. Saaristokunnissa henkilöstön saantiin vaikuttavat lisäksi kielitaitovaatimukset ja puolison työnsaantimahdollisuudet. Pienten kuntien alueella yksityisen terveydenhuollon tarjontaa on vähän. Henkilöstövajeet vaikuttavat osaltaan päivystystoiminnan keskittämiseen suurempiin yksiköihin, mikä saariston kulkuyhteydet huomioiden vaikeuttaa palvelun saatavuutta.

Suomen Punaisen Ristin EHYT-pilottiprojekti on esimerkki saariston asukkaiden sekä kesäasukkaiden ensiaputaitojen parantamisesta. Lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimen, poliisi- sekä pelastusosaston edustajat ovat osallistuneet Turunmaan saariston EHYT-projektin ohjausryhmään. Nopein apu saaristossa on usein oma apu ja omatoimisuuden parantamiseen onkin jatkossa enenevässä määrin hankittava rahoitusta.

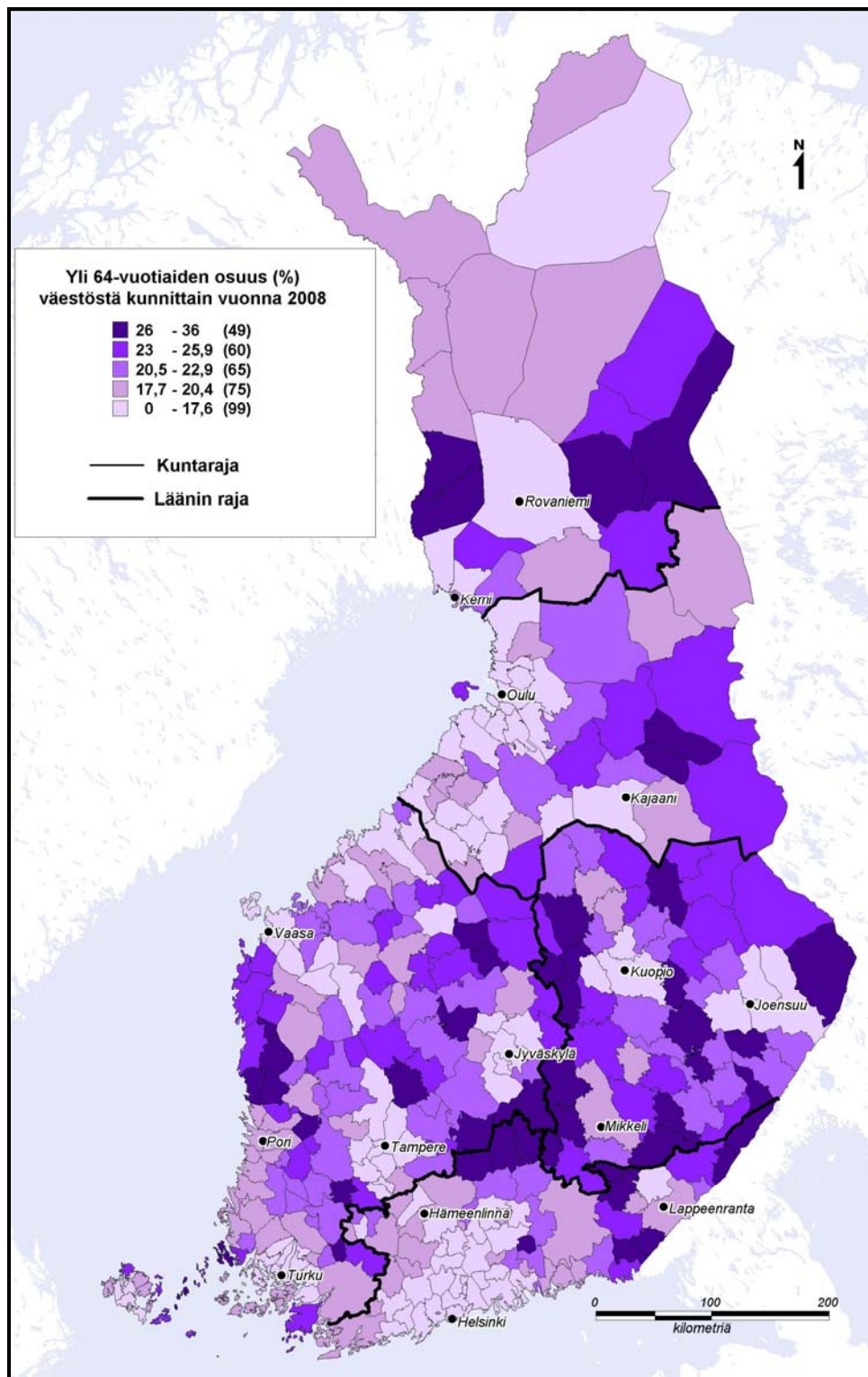
Pelastustoimen palvelujen turvaamisesta harvaan asutuilla alueilla käydään päivittäistä keskustelua ja huoli on nostettu esiin monissa eri yhteyksissä. Palvelutasopäätösten ohjauksessa, neuvonnassa ja valvonnassa asia on huomioitu resurssien puitteissa. Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuspalvelujen saatavuus ja pelastustoimen riittävän palvelutason turvaaminen ovat valmiustoiminnan ohella keskeisimmät tulostavoitteet.

Liite 1: Kuntaryhmät, luokittelu



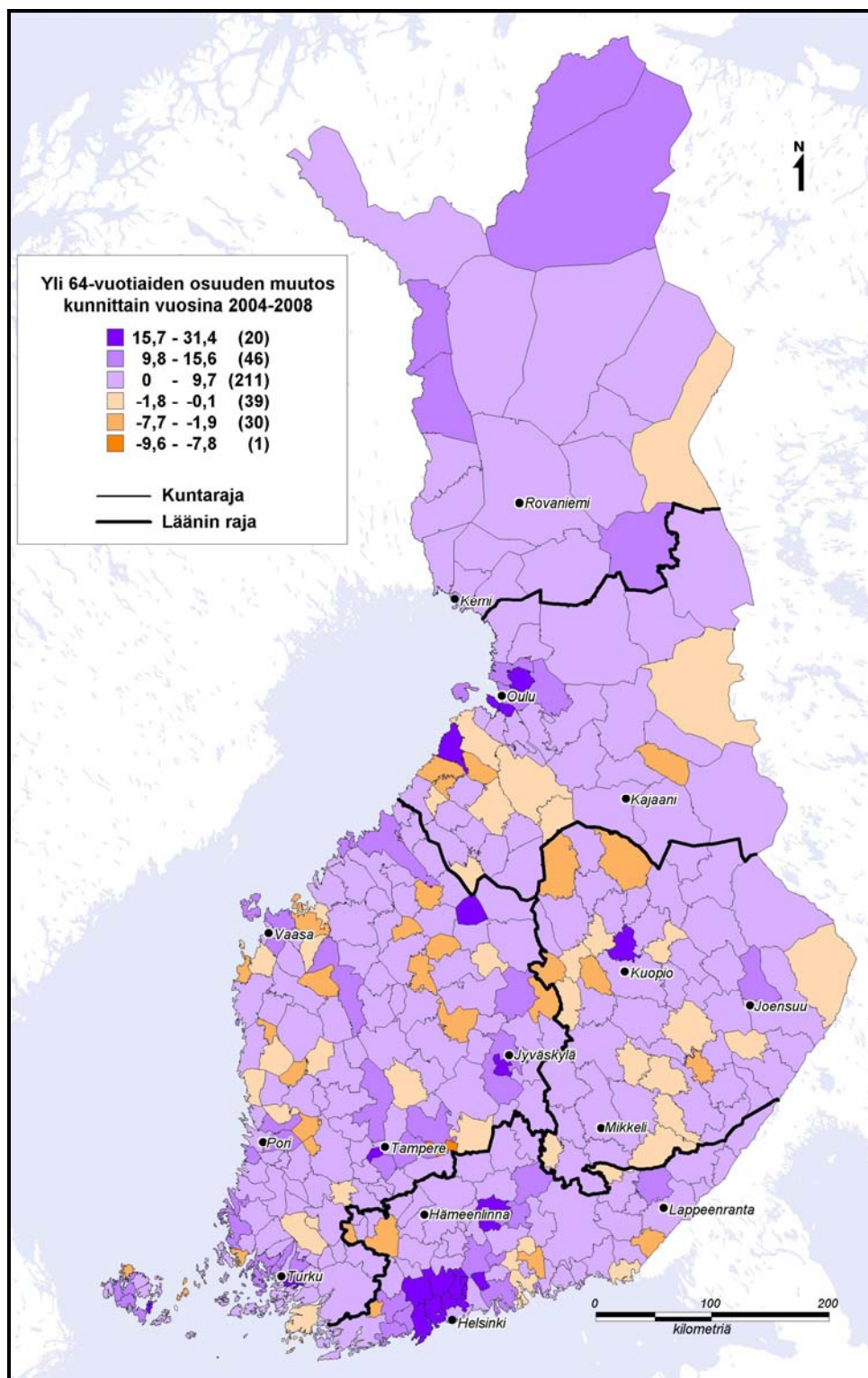
Lähde: Tilastokeskus

Liite 2: Väestö ja asutus / Väestön ikärakenne (1)



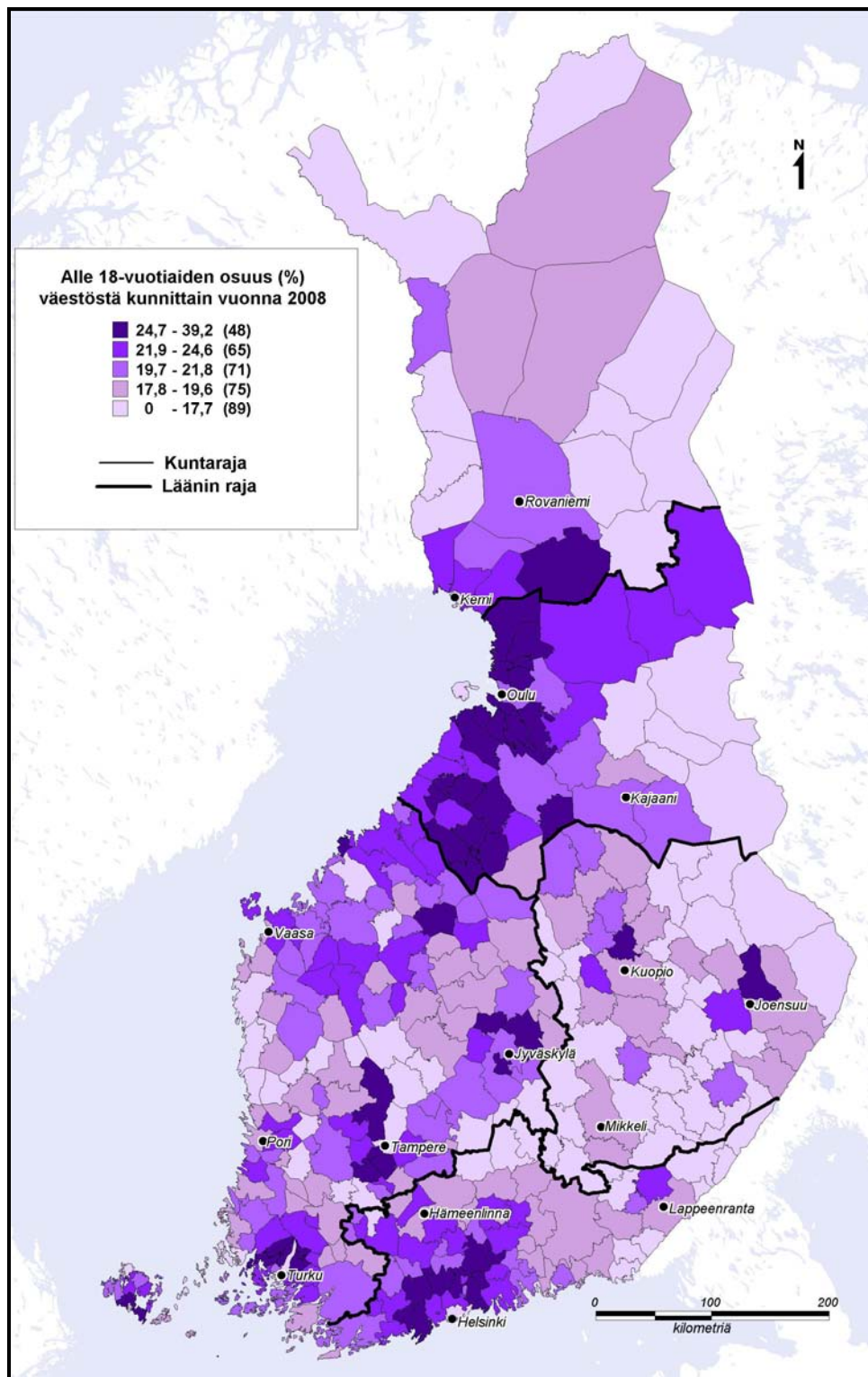
Lähde: Tilastokeskus

Liite 3: Väestö ja asutus / Väestön ikärakenne (2)



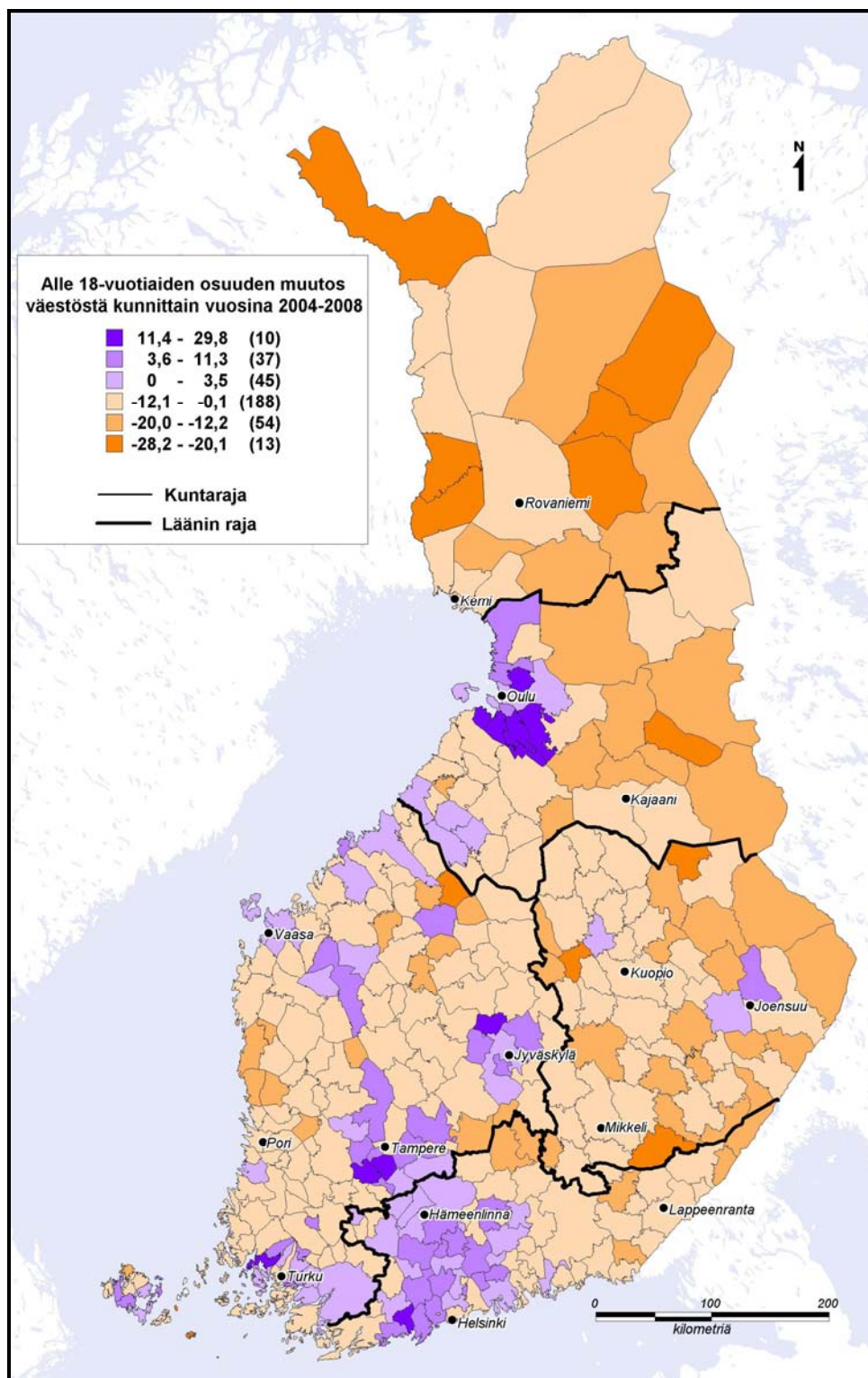
Lähde: Tilastokeskus

Liite 4: Väestö ja asutus / Väestön ikärakenne (3)



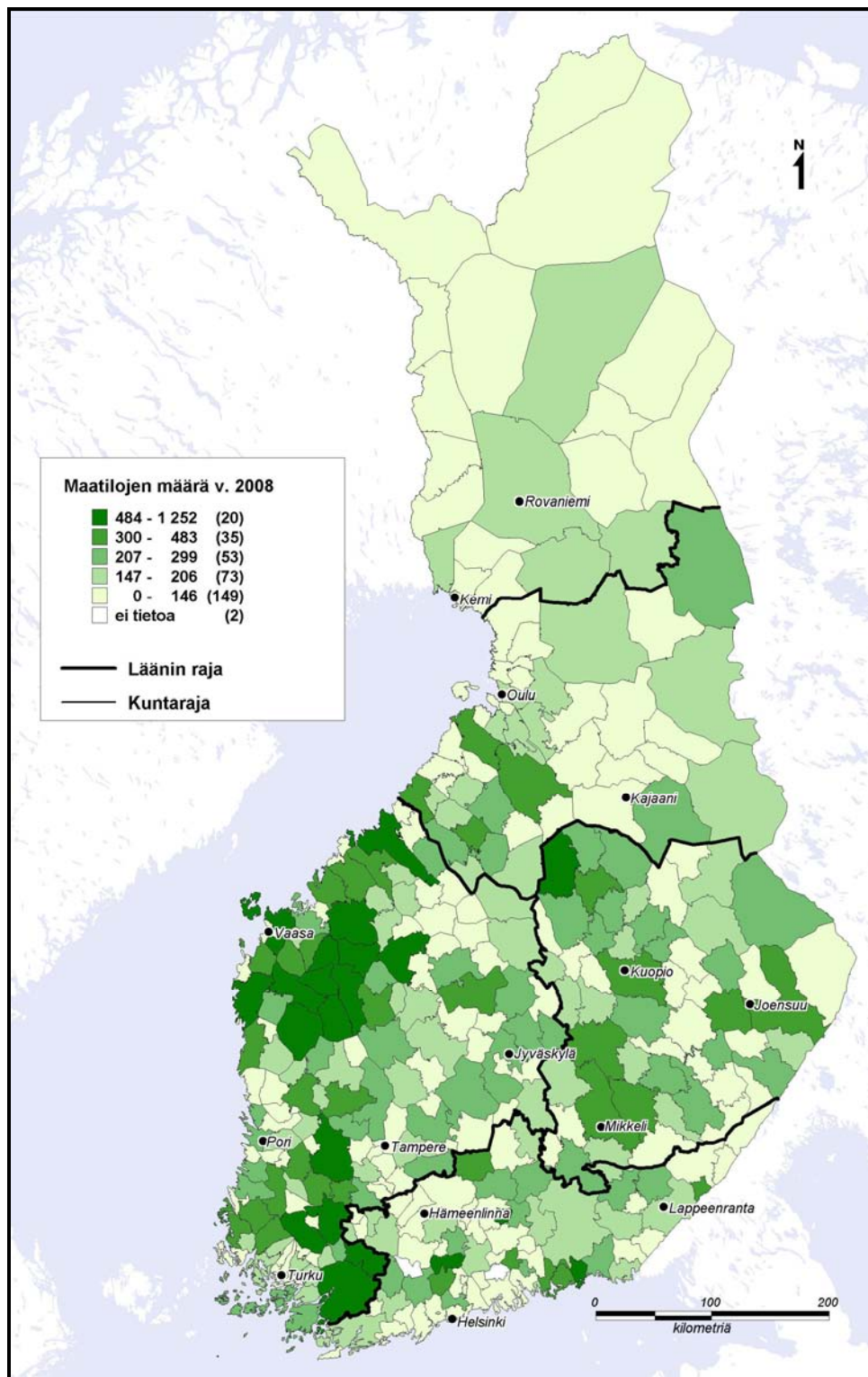
Lähde: Tilastokeskus

Liite 5: Väestö ja asutus / Väestön ikärakenne (4)



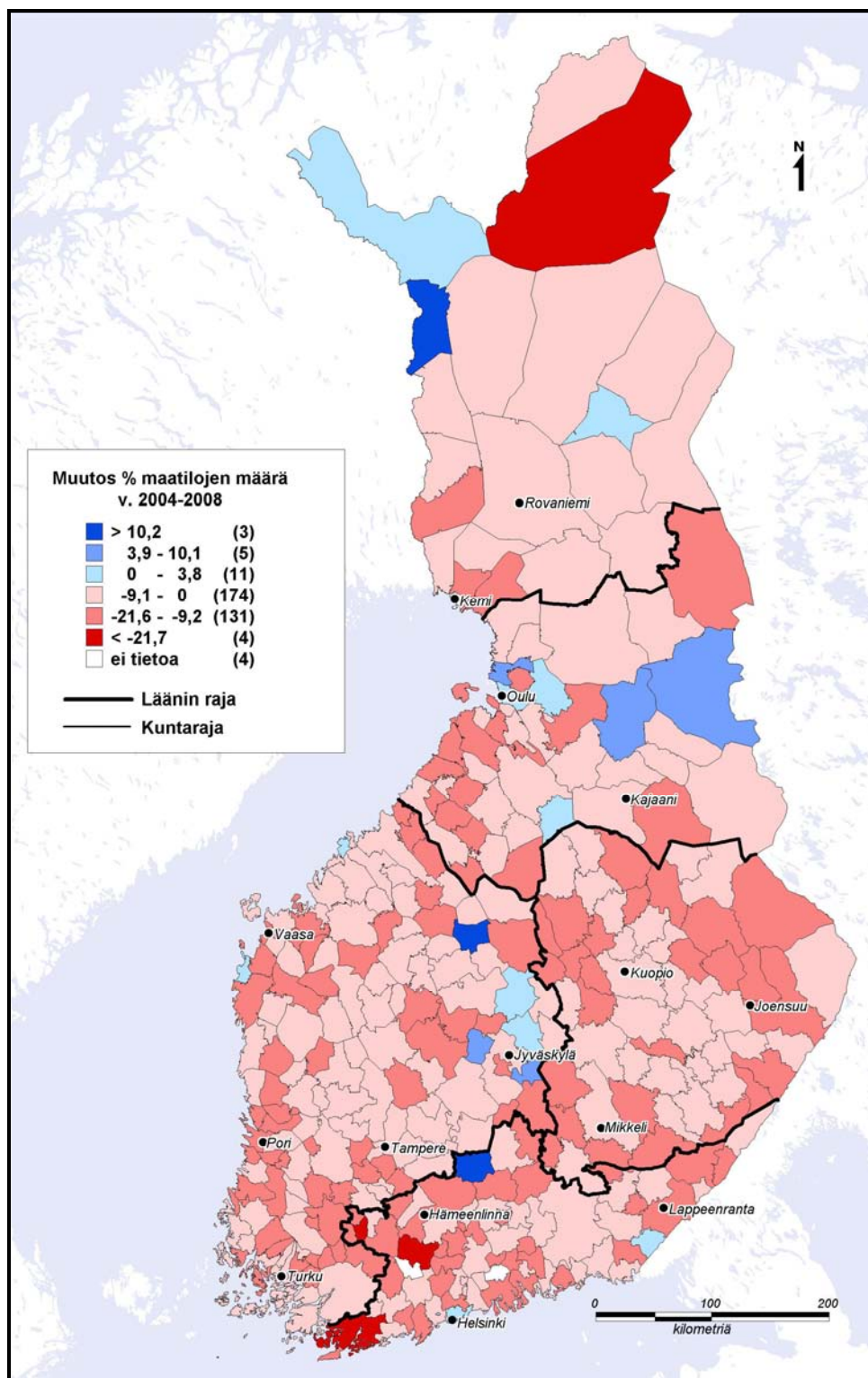
Lähde: Tilastokeskus

Liite 6: Väestö ja asutus / Maatilojen määrä (1)



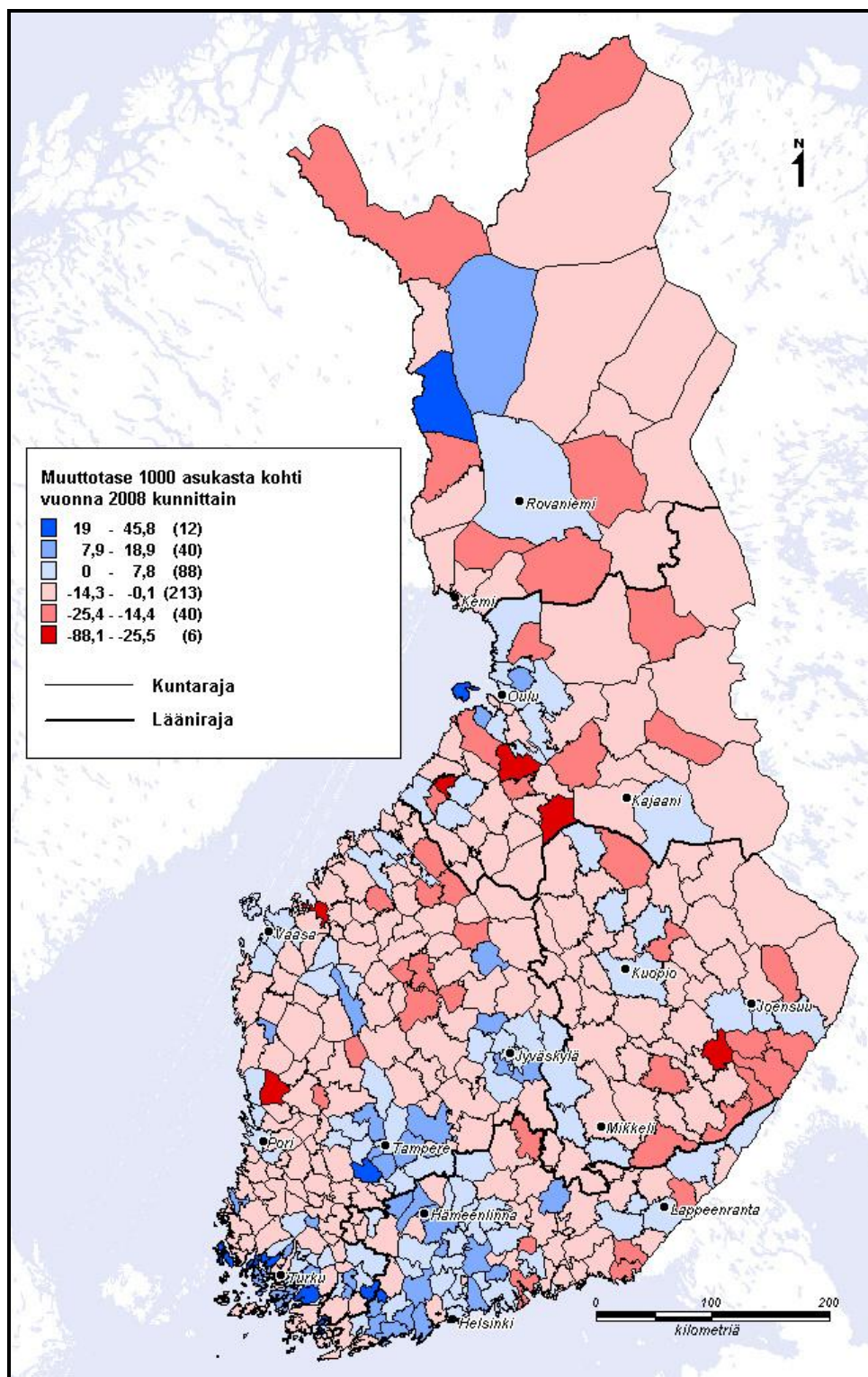
Lähde: Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus

Liite 7: Väestö ja asutus / Maatilojen määrä (2)



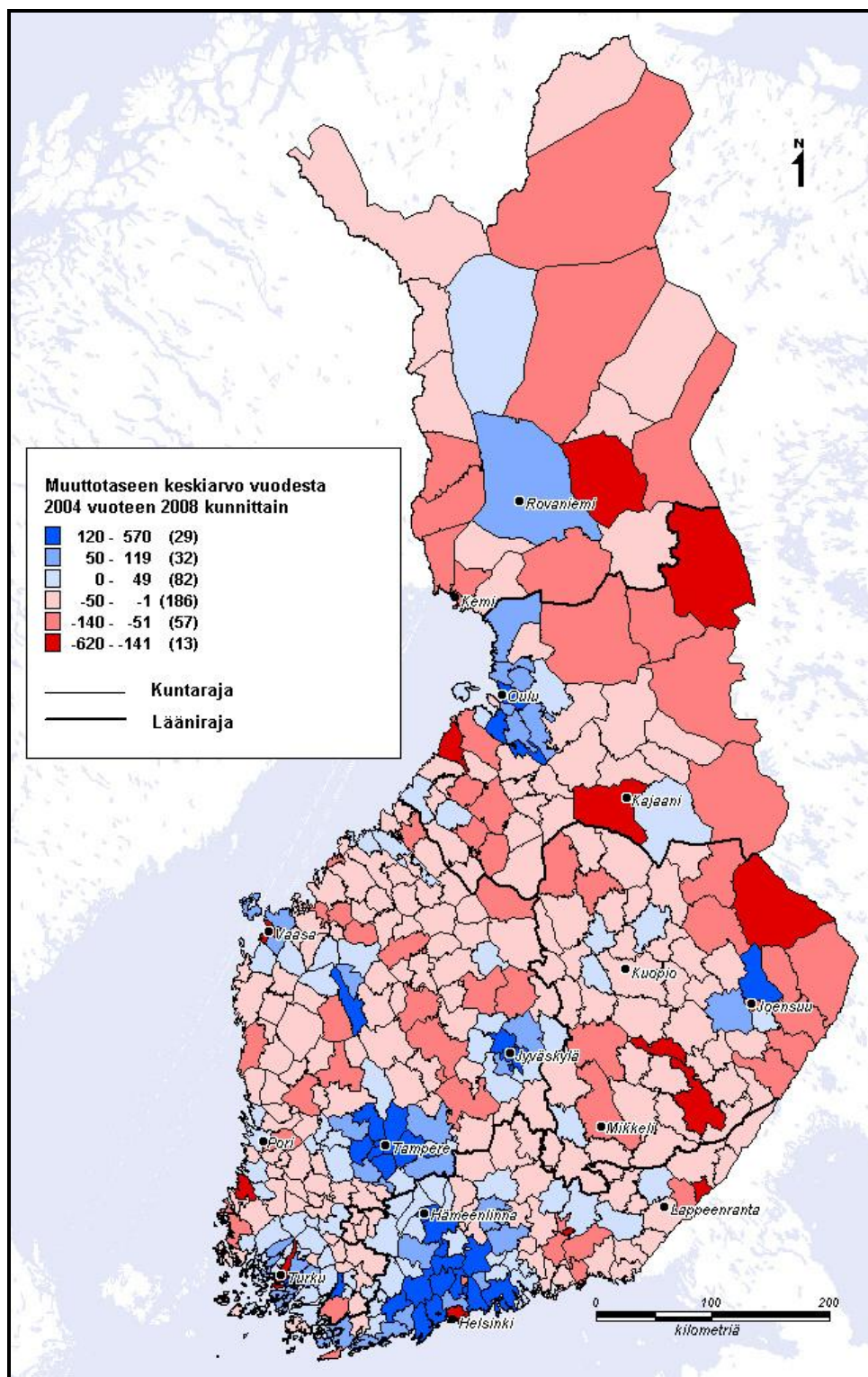
Lähde: Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus

Liite 8: Väestö ja asutus / Nettomuutto (1)



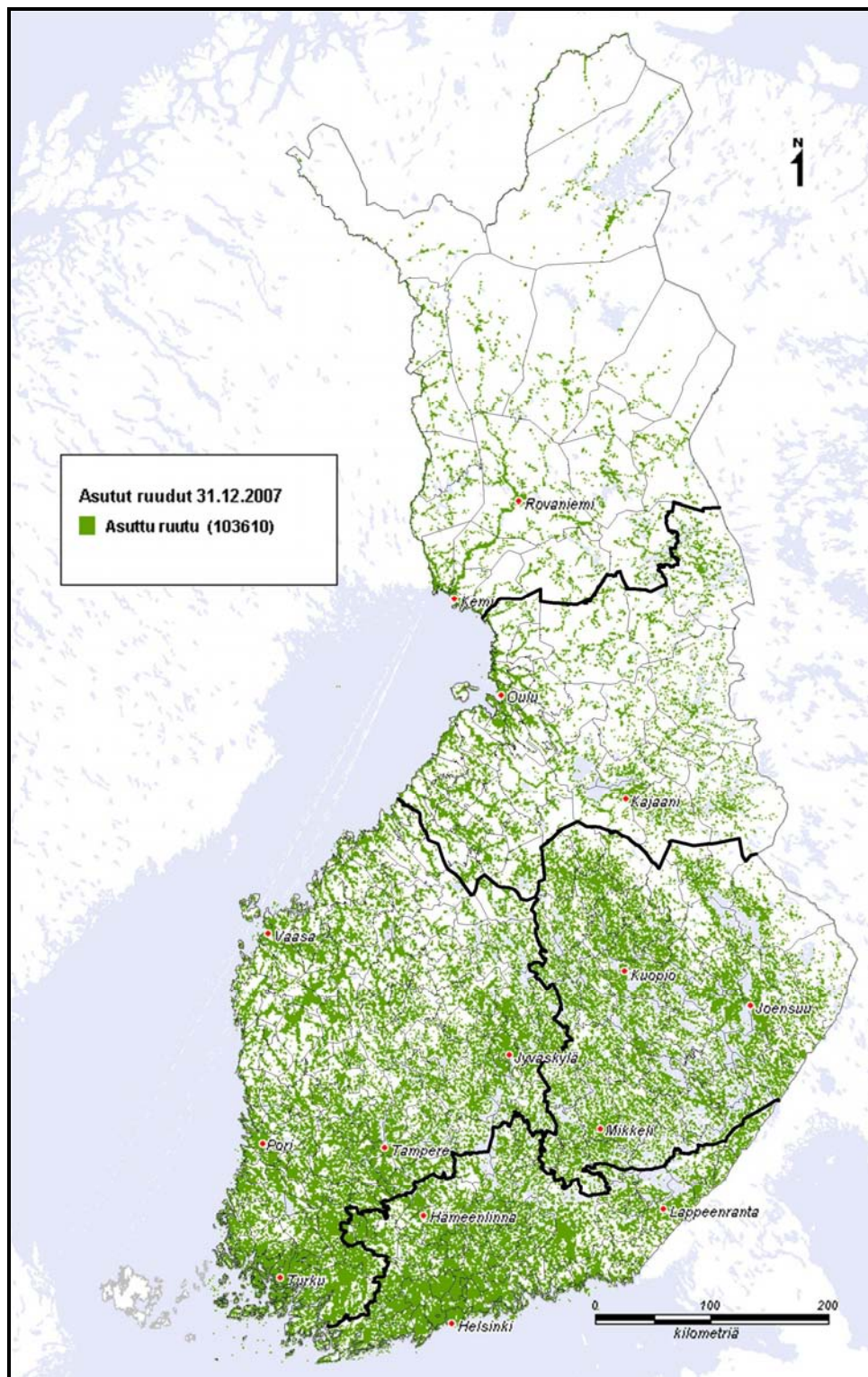
Lähde: Tilastokeskus

Liite 9: Väestö ja asutus / Nettomuutto (2)



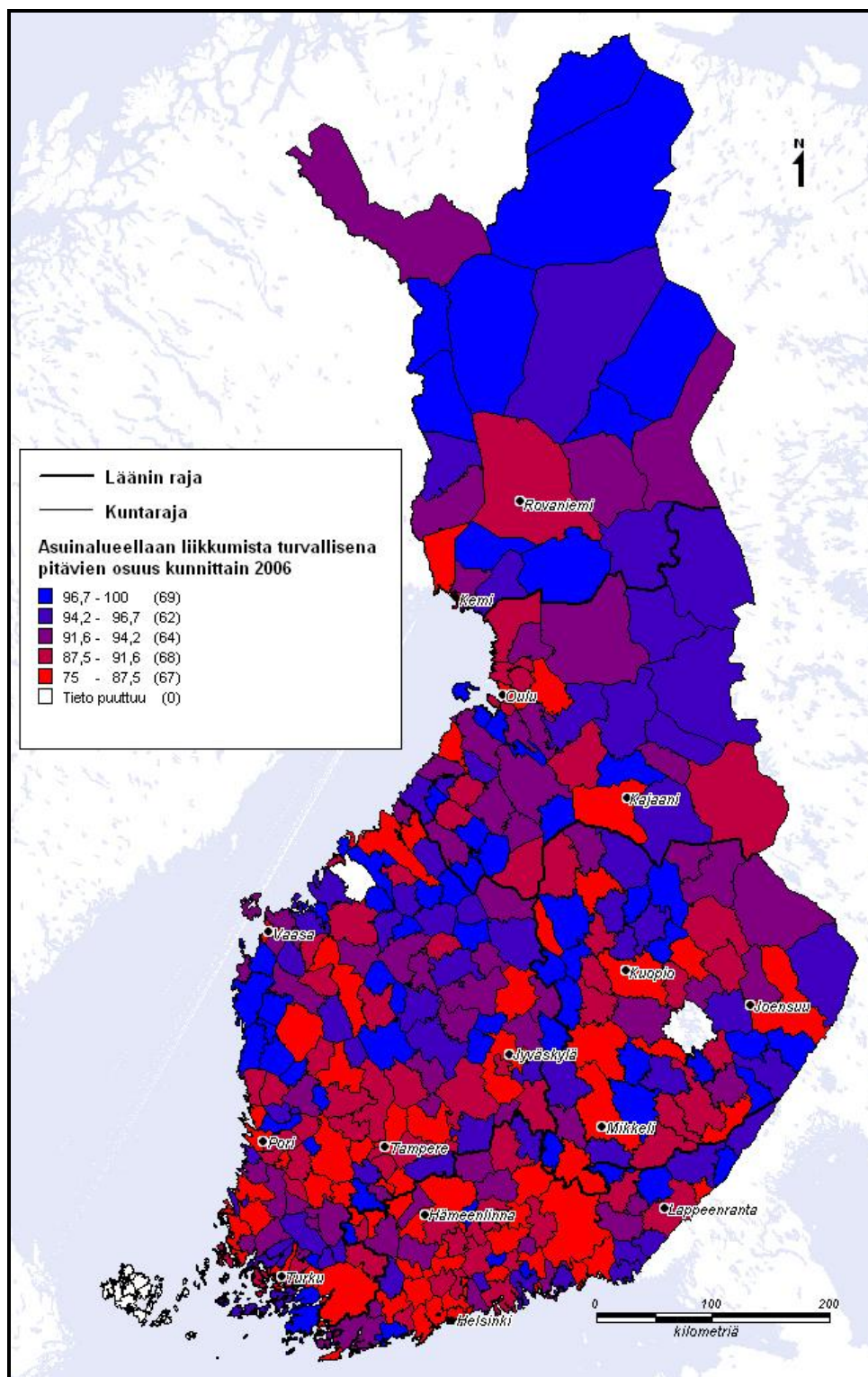
Lähde: Tilastokeskus

Liite 10: Väestö ja asutus / Pysyvästä asutuksesta tyhjät alueet



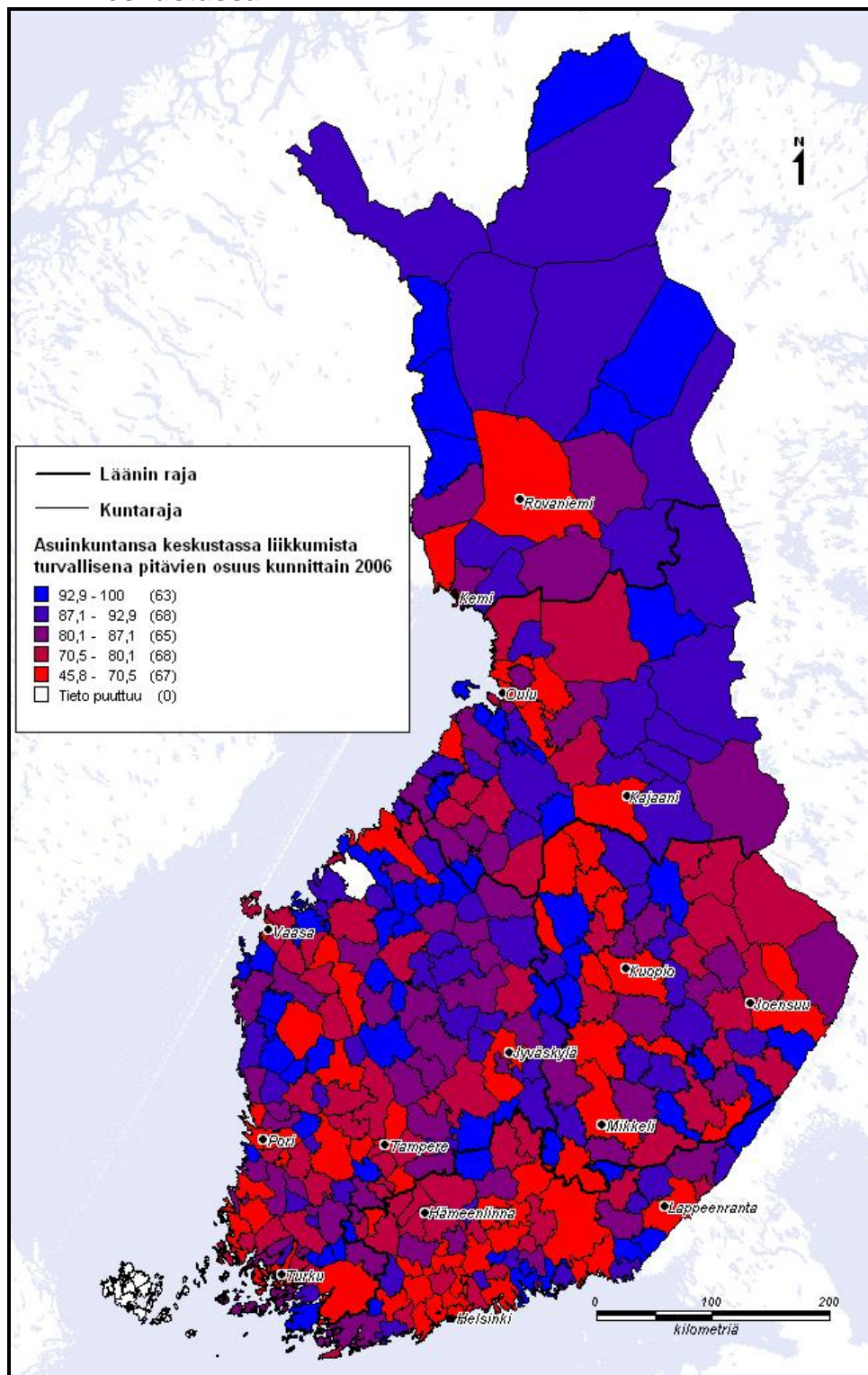
Lähde: Tilastokeskus

Liite 11: Turvallisuuden tunne / Turvallisuuden tunne asuinalueella



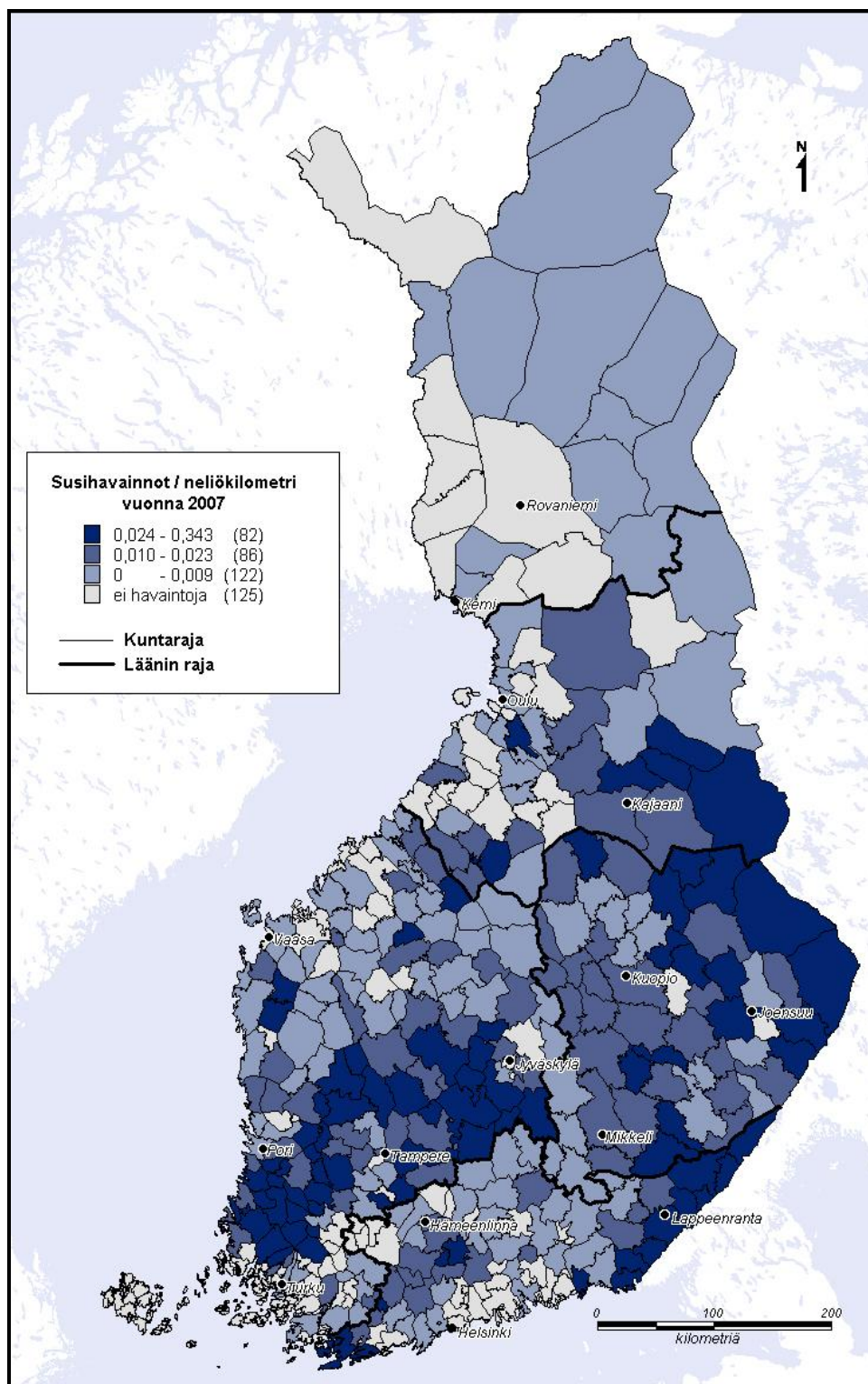
Lähde: Poliisin valtakunnallinen turvallisuuskysely

Liite 12: Turvallisuuden tunne / Turvallisuuden tunne paikkakunnan keskustassa



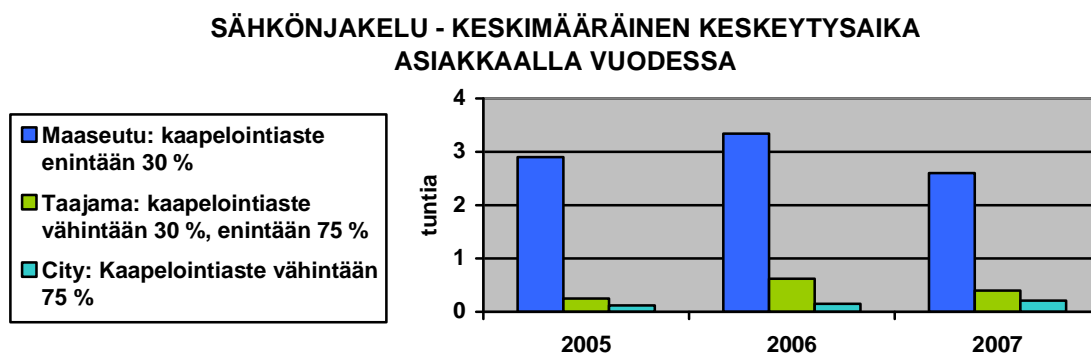
Lähde: Poliisin valtakunnallinen turvallisuuskysely

Liite 13: Turvallisuuden tunne / Petoasiat



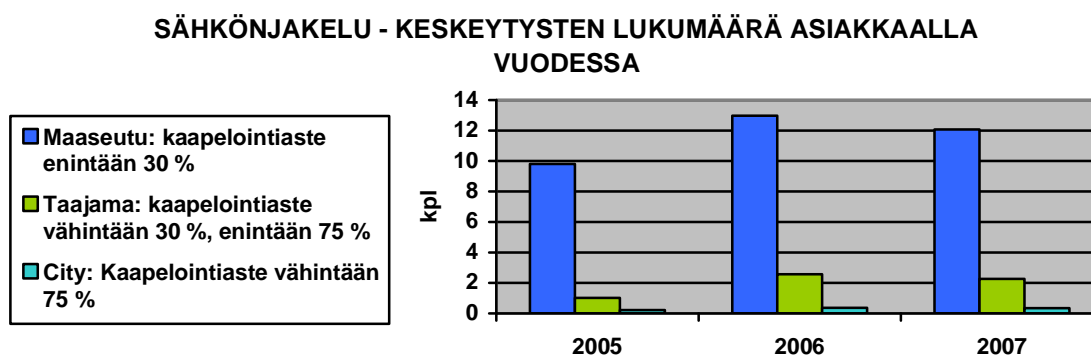
Lähde: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Liite 14: Turvallisuuden tunne / Energiahuollon häiriöherkkyys (1)



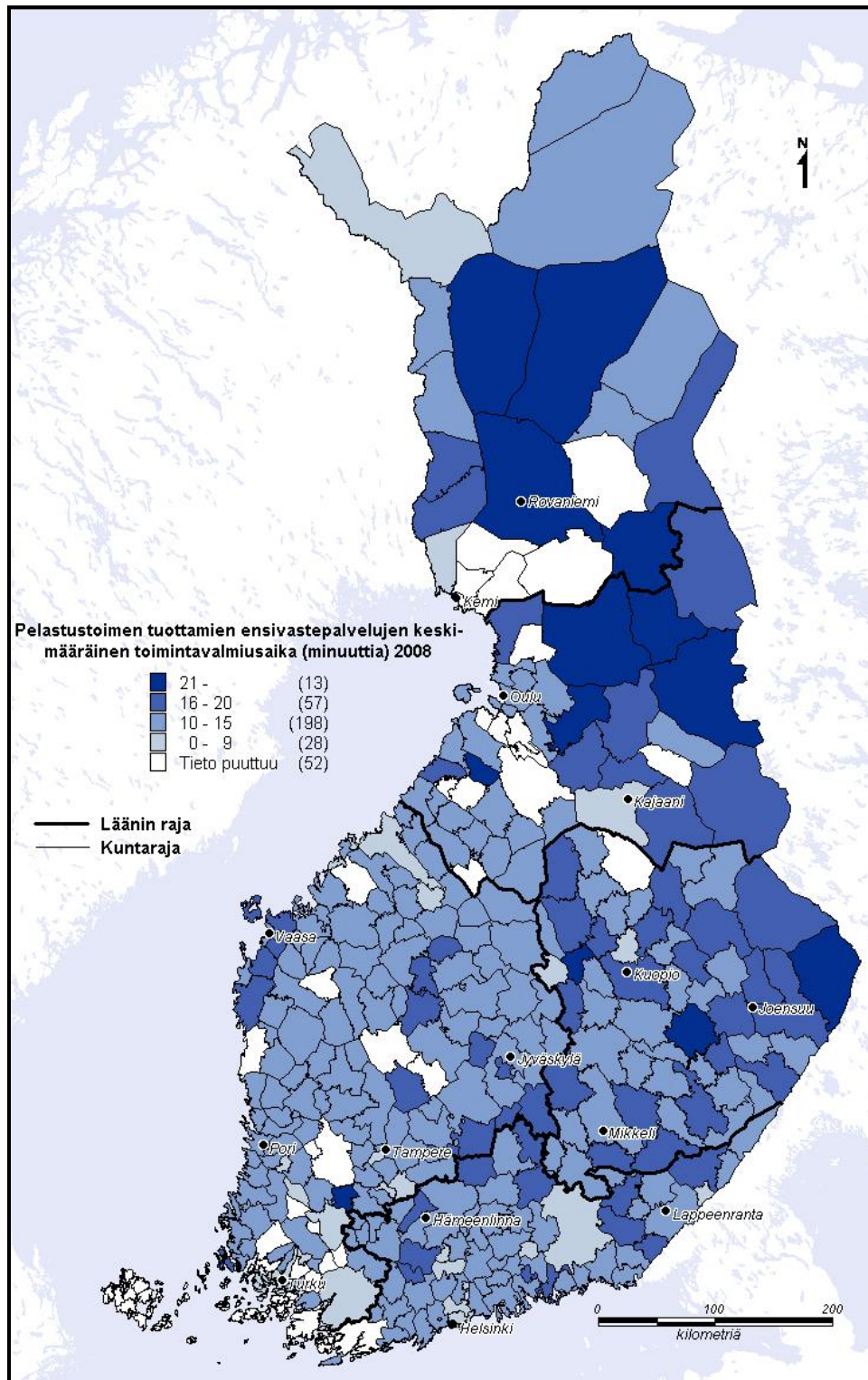
Lähde: Keskeytystilasto 2007, Energiateollisuus

Liite 15: Turvallisuuden tunne / Energiahuollon häiriöherkkyys (2)



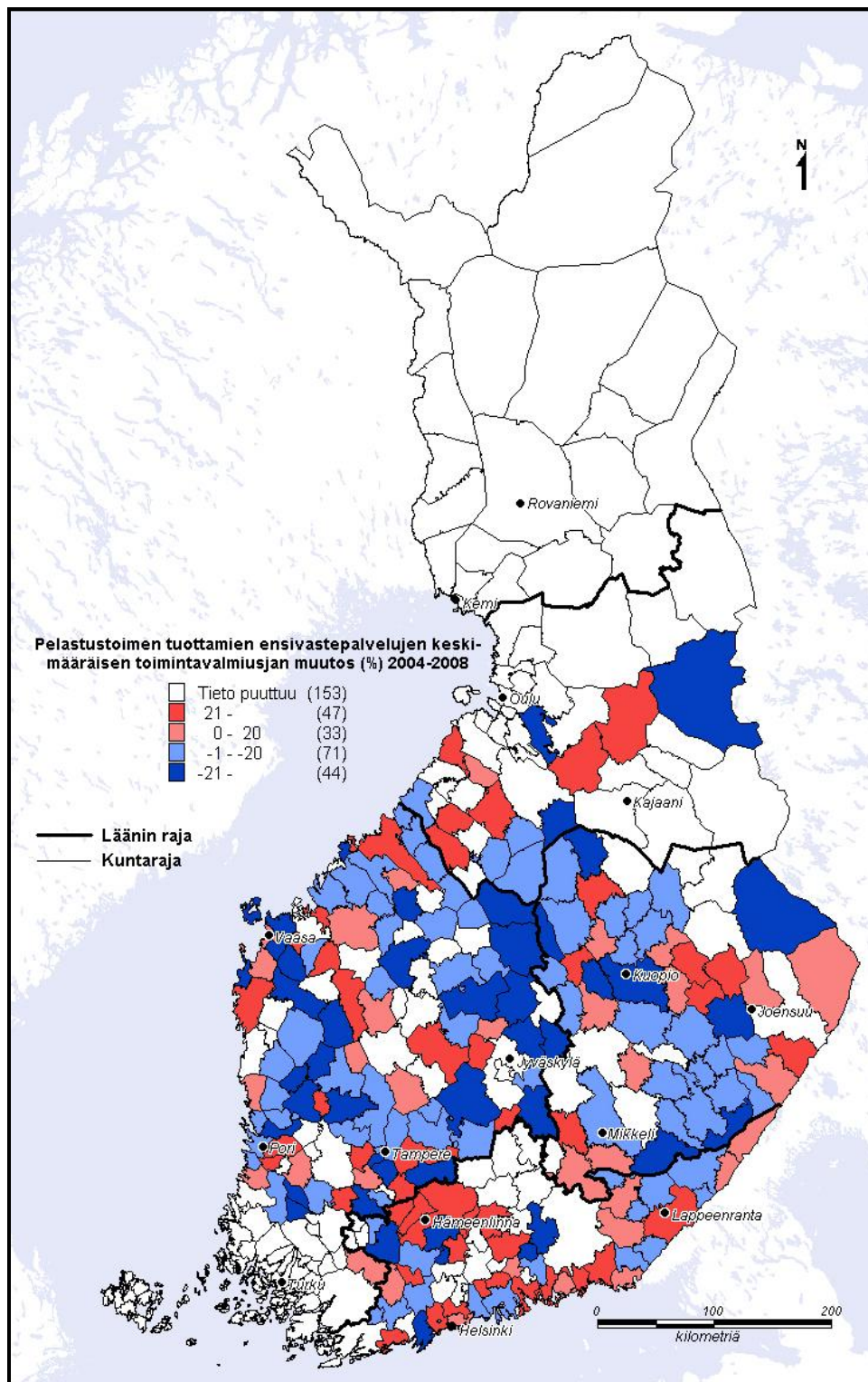
Lähde: Keskeytystilasto 2007, Energiateollisuus

Liite 16: Nopean avun saanti / Ensivastepalveluiden saatavuus (1)



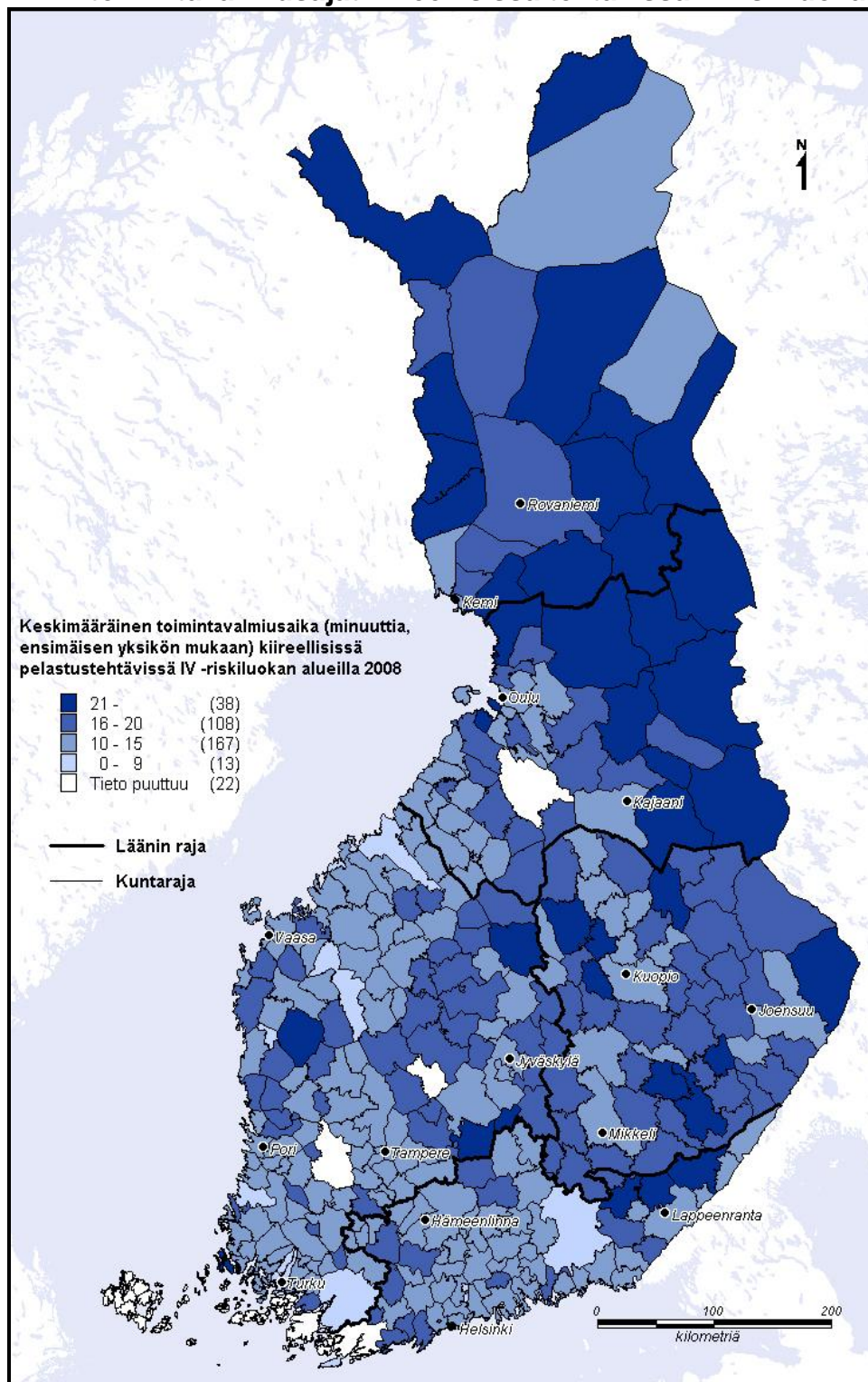
Lähde: Pronto

Liite 17: Nopean avun saanti / Ensivastepalveluiden saatavuus (2)



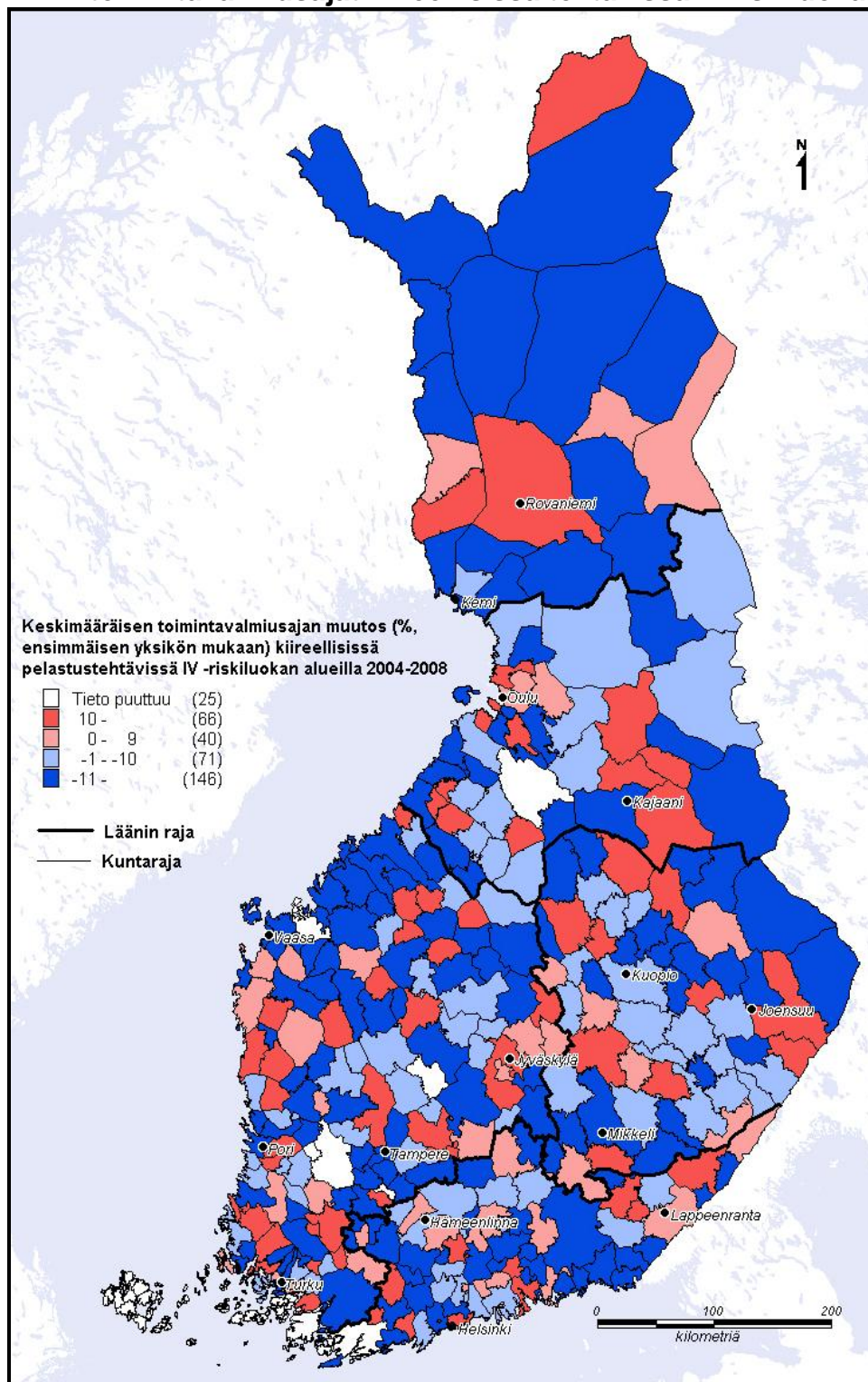
Lähde: Pronto

Liite 18: Nopean avun saanti / Pelastuslaitosten keskimääräiset toimintavalmiusajat kiireellisissä tehtävissä 4. riskiluokan alueilla (1)



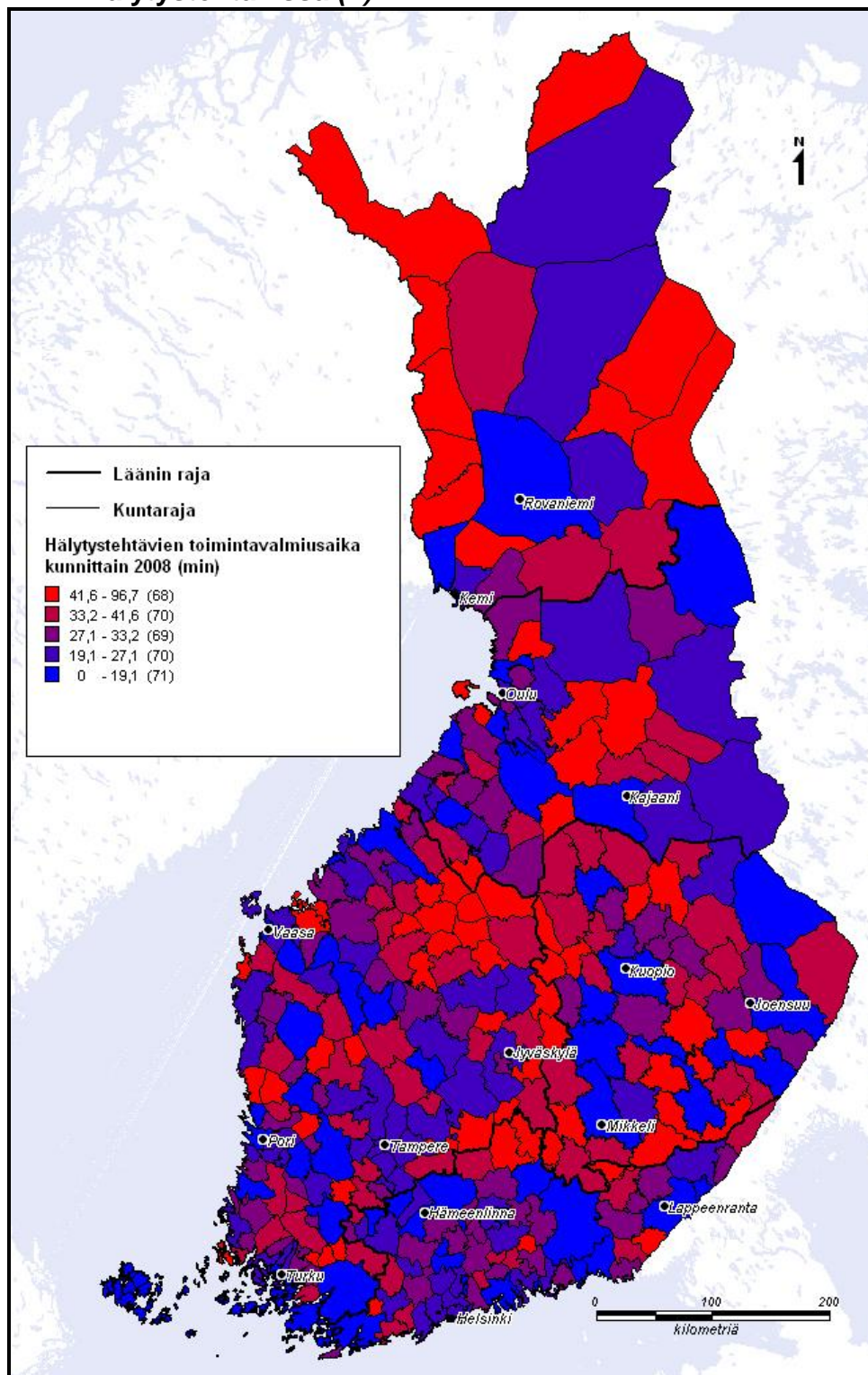
Lähde: Pronto

Liite 19: Nopean avun saanti / Pelastuslaitosten keskimääräiset toimintavalmiusajat kiireellisissä tehtävissä 4. riskiluokan alueilla (2)



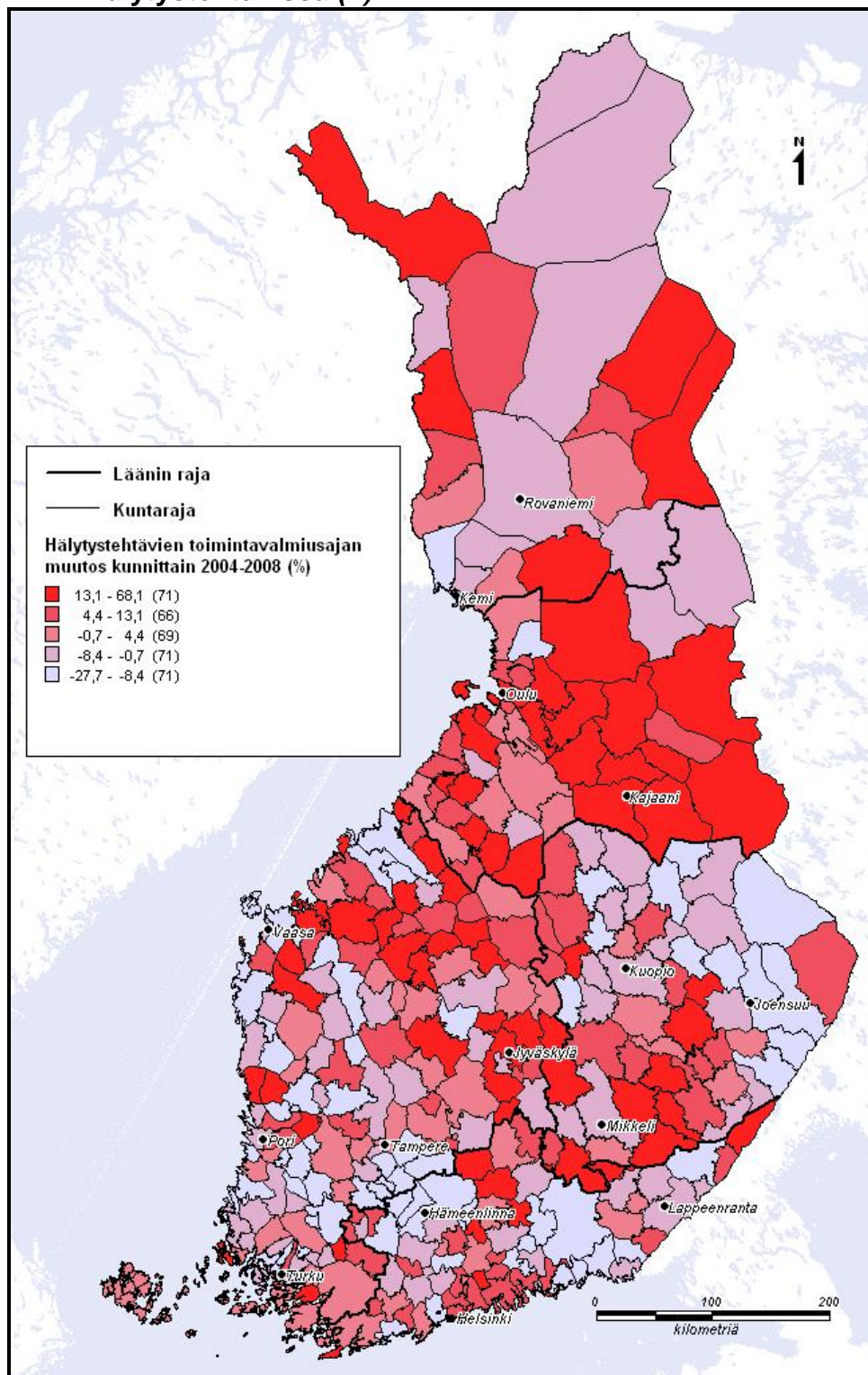
Lähde: Pronto

**Liite 20: Nopean avun saanti / Poliisin toimintavalmiusaika
hälytystehtävissä (1)**



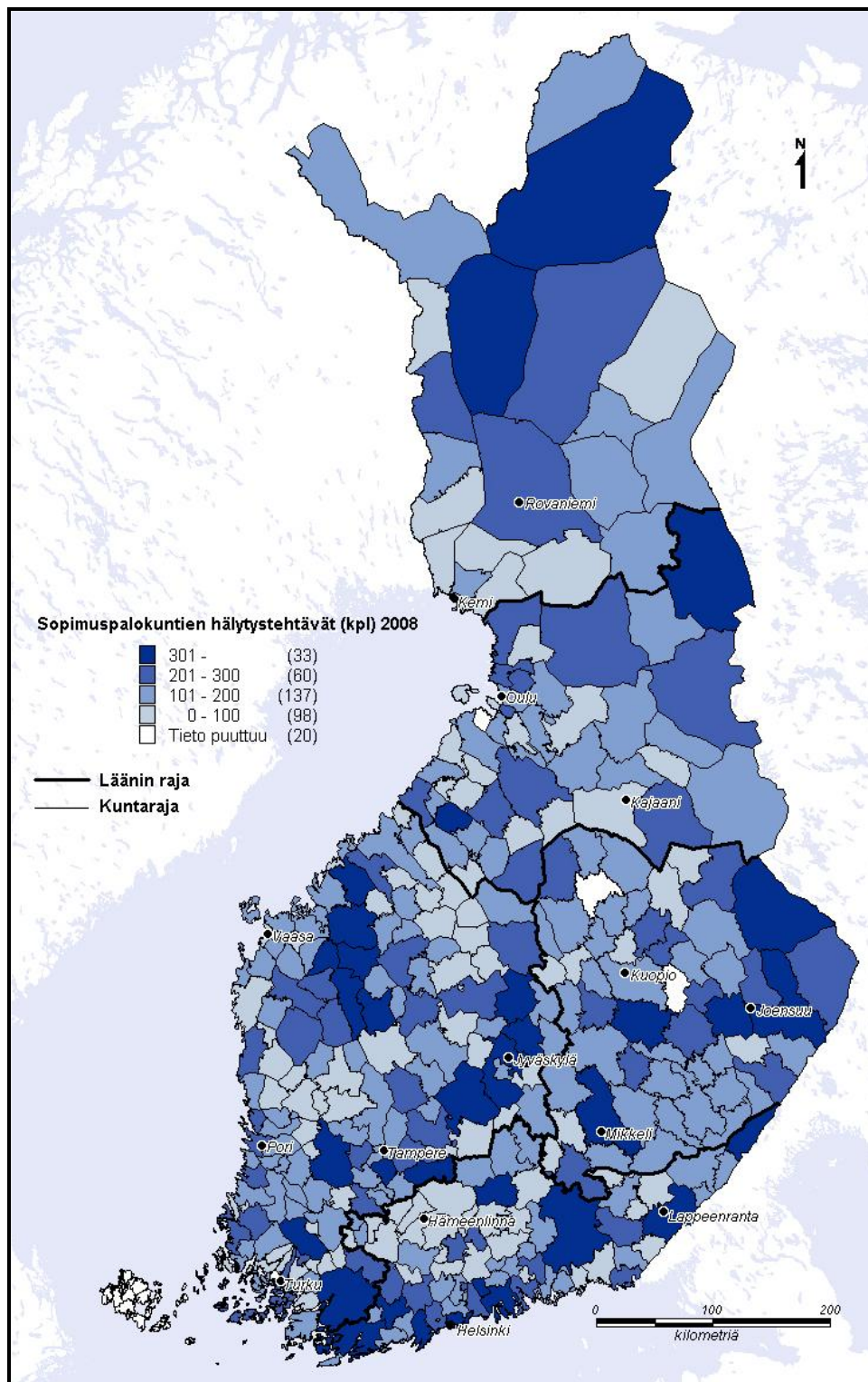
Lähde: Polstat

**Liite 21: Nopean avun saanti / Poliisin toimintavalmiusaika
hälytystehtävissä (2)**



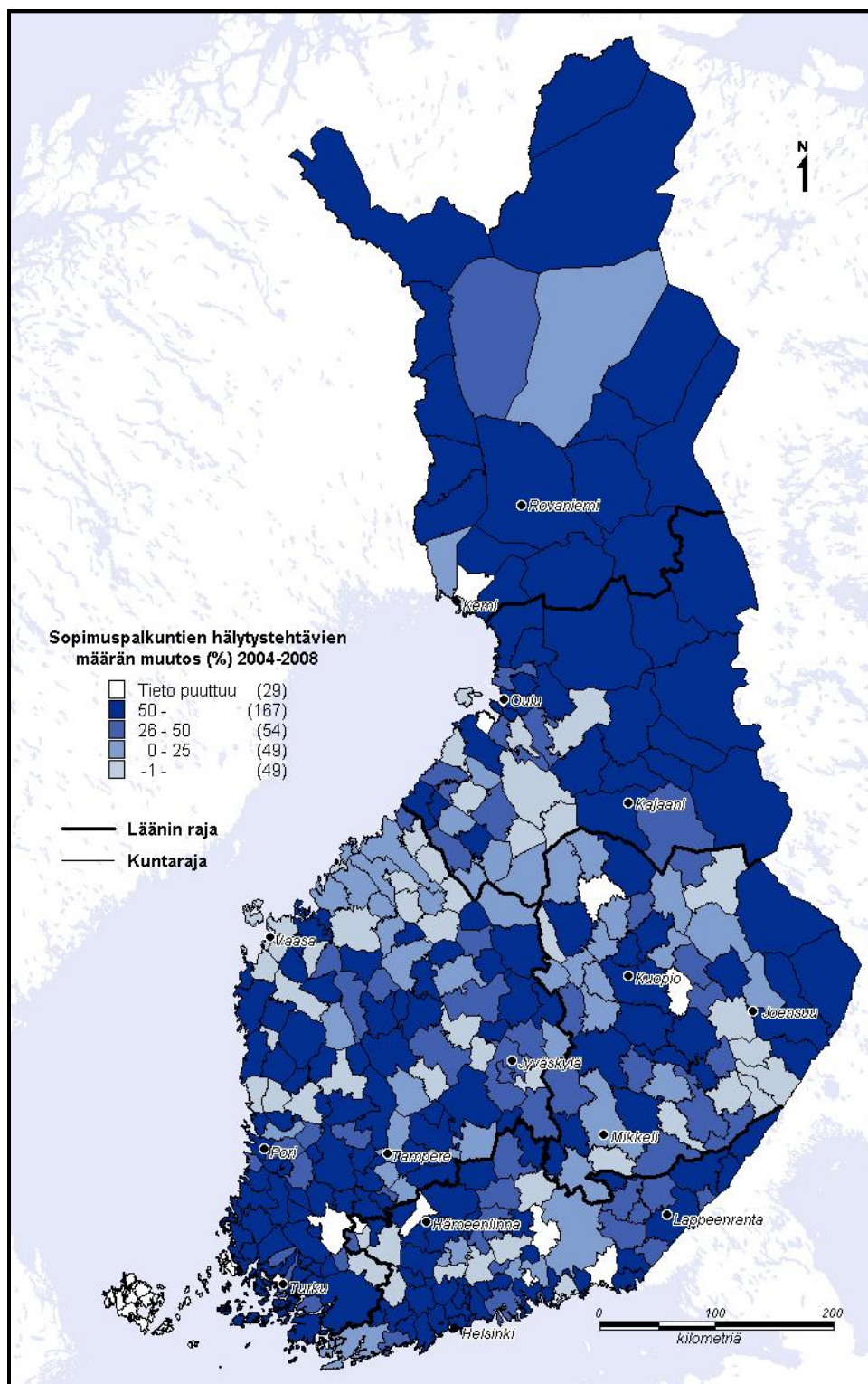
Lähde: Polstat

Liite 22: Nopean avun saanti / Sopimuspalokuntien hälytystehtävät (1)



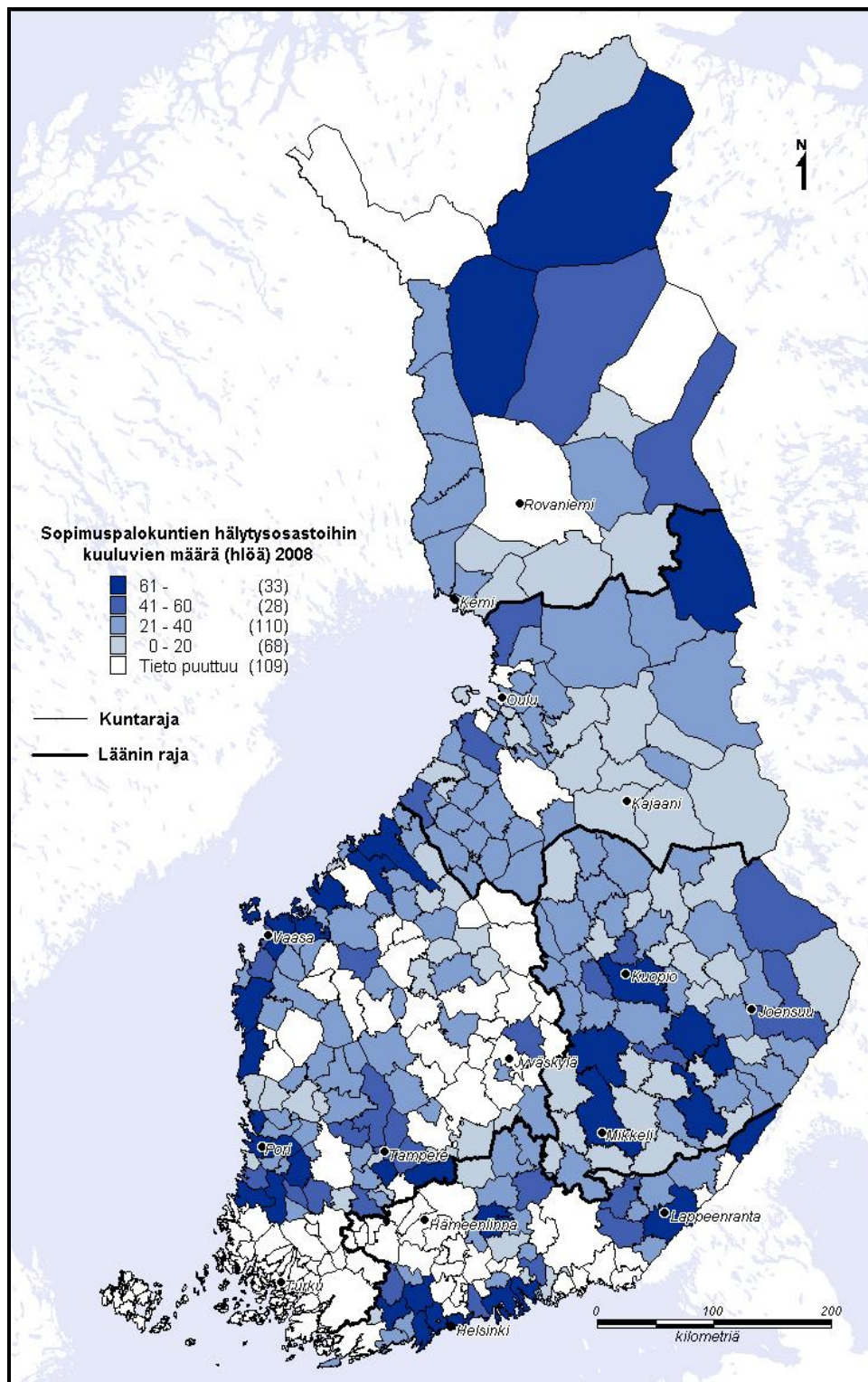
Lähde: Pronto

Liite 23: Nopean avun saanti / Sopimuspalokuntien hälytystehtävät (2)



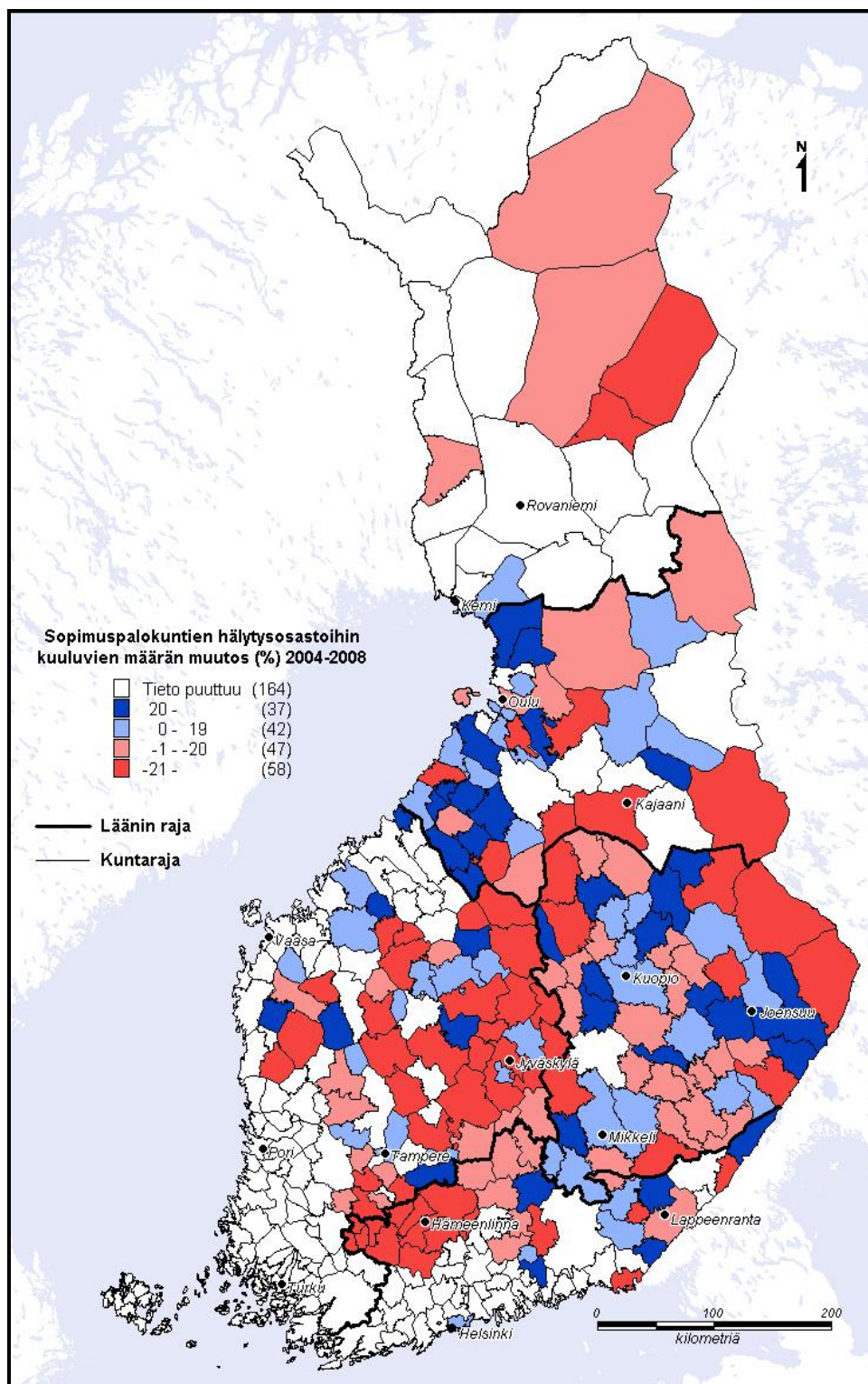
Lähde: Pronto

Liite 24: Nopean avun saanti / Sopimuspalokuntien henkilöstön määrä (1)



Lähde: Pronto

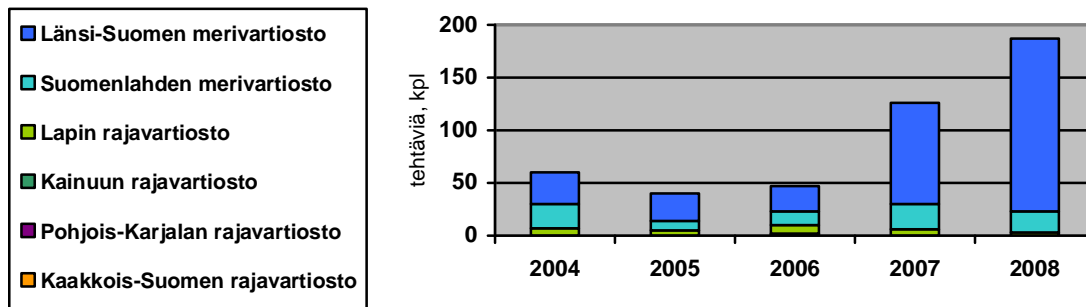
Liite 25: Nopean avun saanti / Sopimuspalokuntien henkilöstön määrä (2)



Lähde: Pronto

Liite 26: Nopean avun saanti / Rajavartiolaitoksen sairaankuljetukset

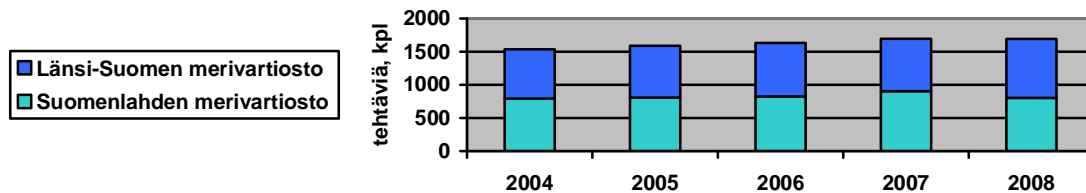
RAJAVARTIOLAITOKSEN SAIRAANKULJETUKSET



Lähde: Rajavartiolaitos

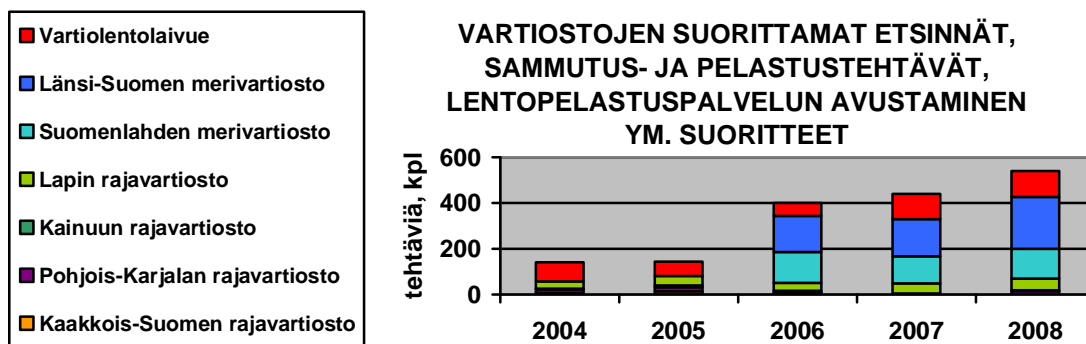
Liite 27: Nopean avun saanti / Rajavartiolaitoksen meripelastustehtävät

RAJAVARTIOLAITOKSEN MERIPELASTUSTEHTÄVÄT (pl. meripelastuksen sairaankuljetus)



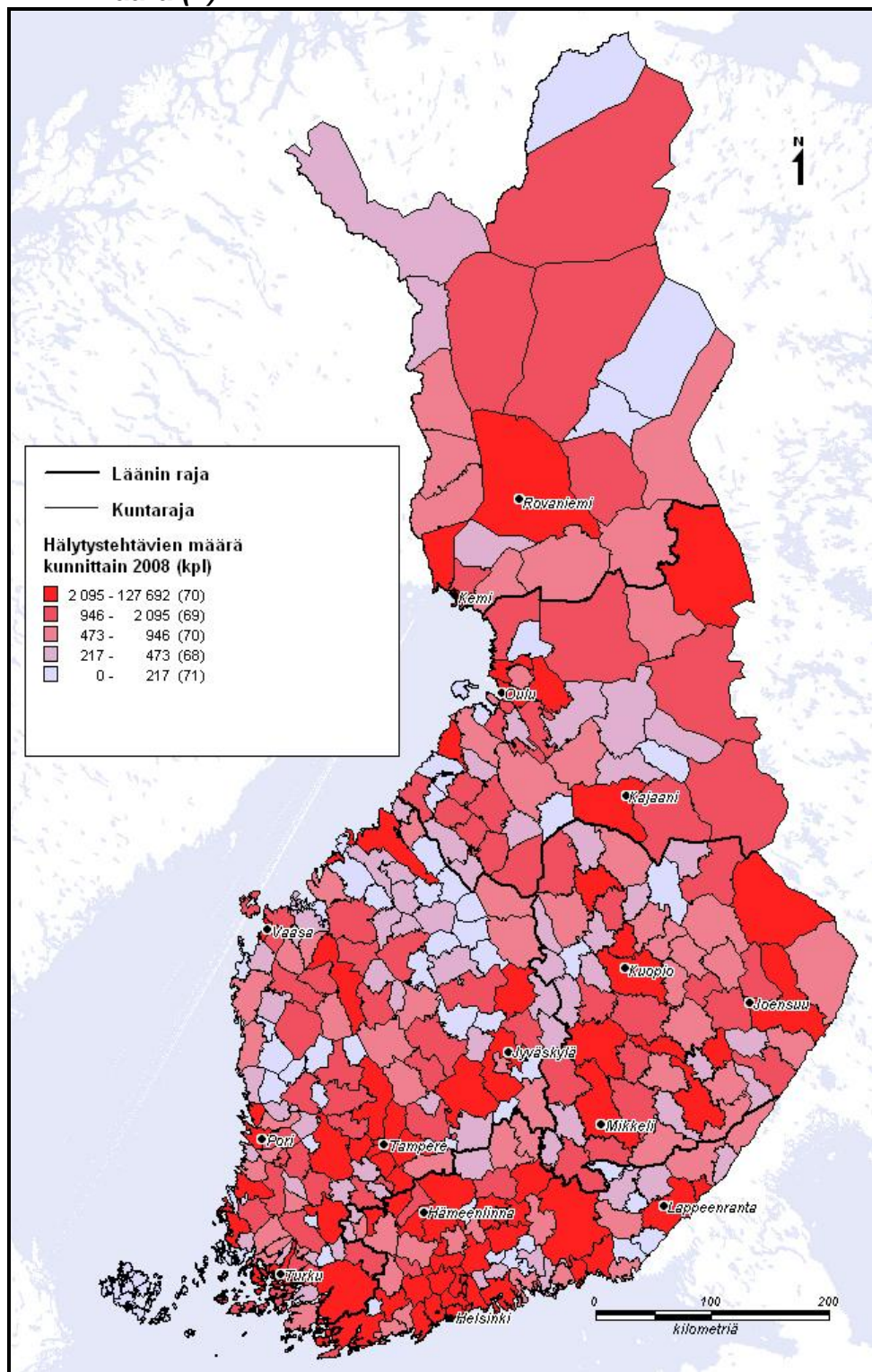
Lähde: Rajavartiolaitos

Liite 28: Nopean avun saanti / Rajavartiolaitos, muut



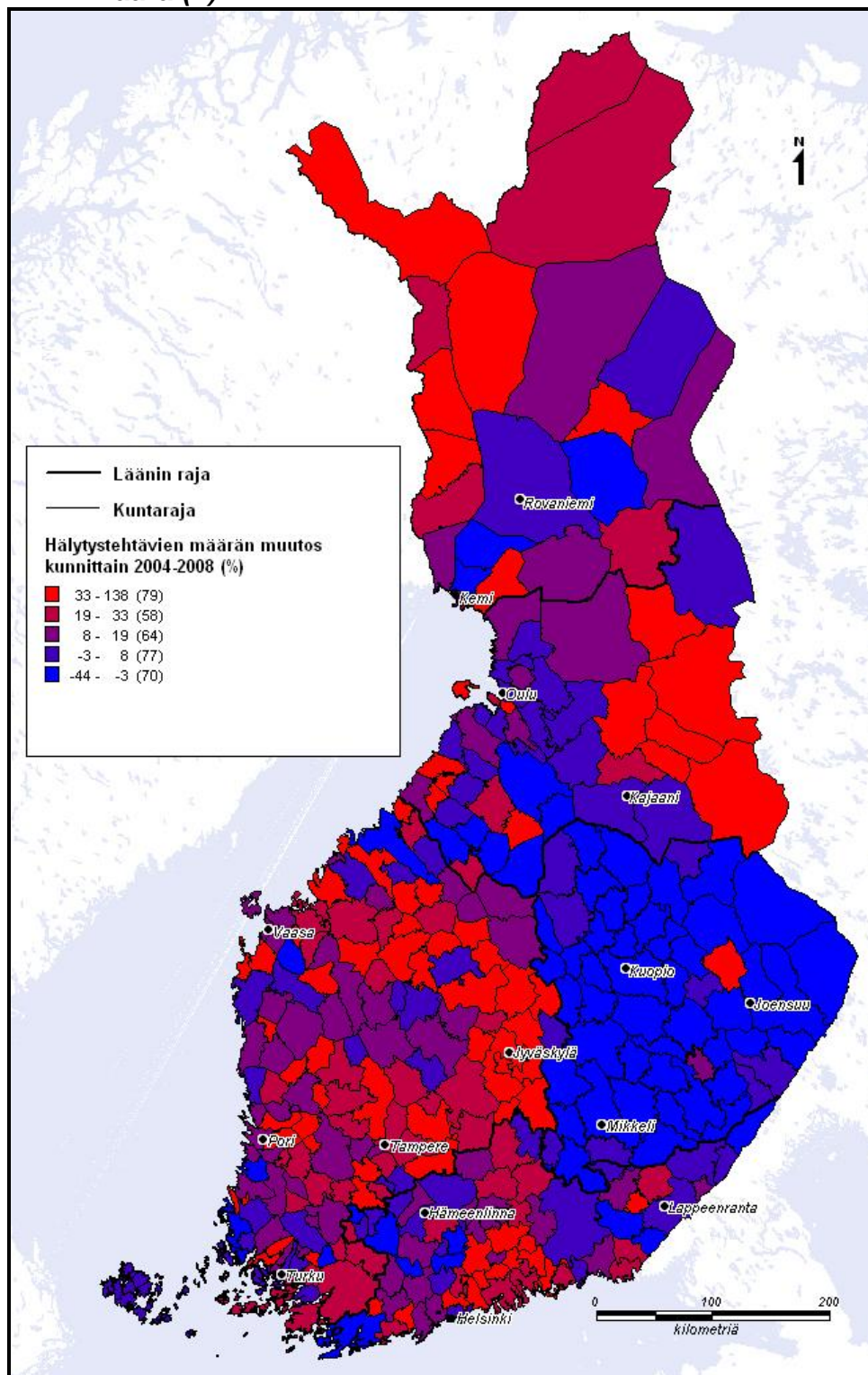
Lähde: Rajavartiolaitos

Liite 29: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Poliisin hälytystehtävien määrä (1)



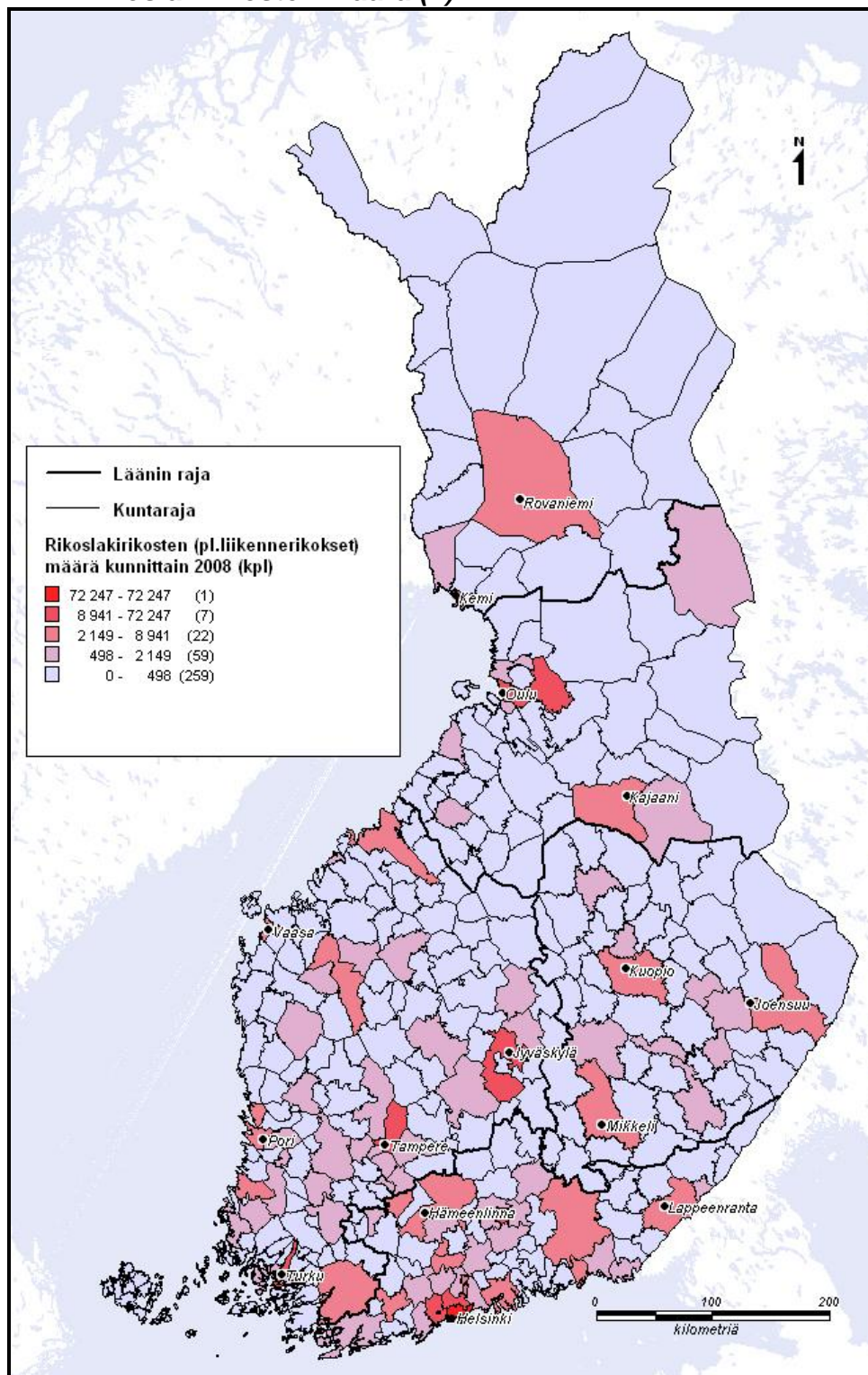
Lähde: Polstat

Liite 30: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Poliisin hälytystehtävien määrä (2)



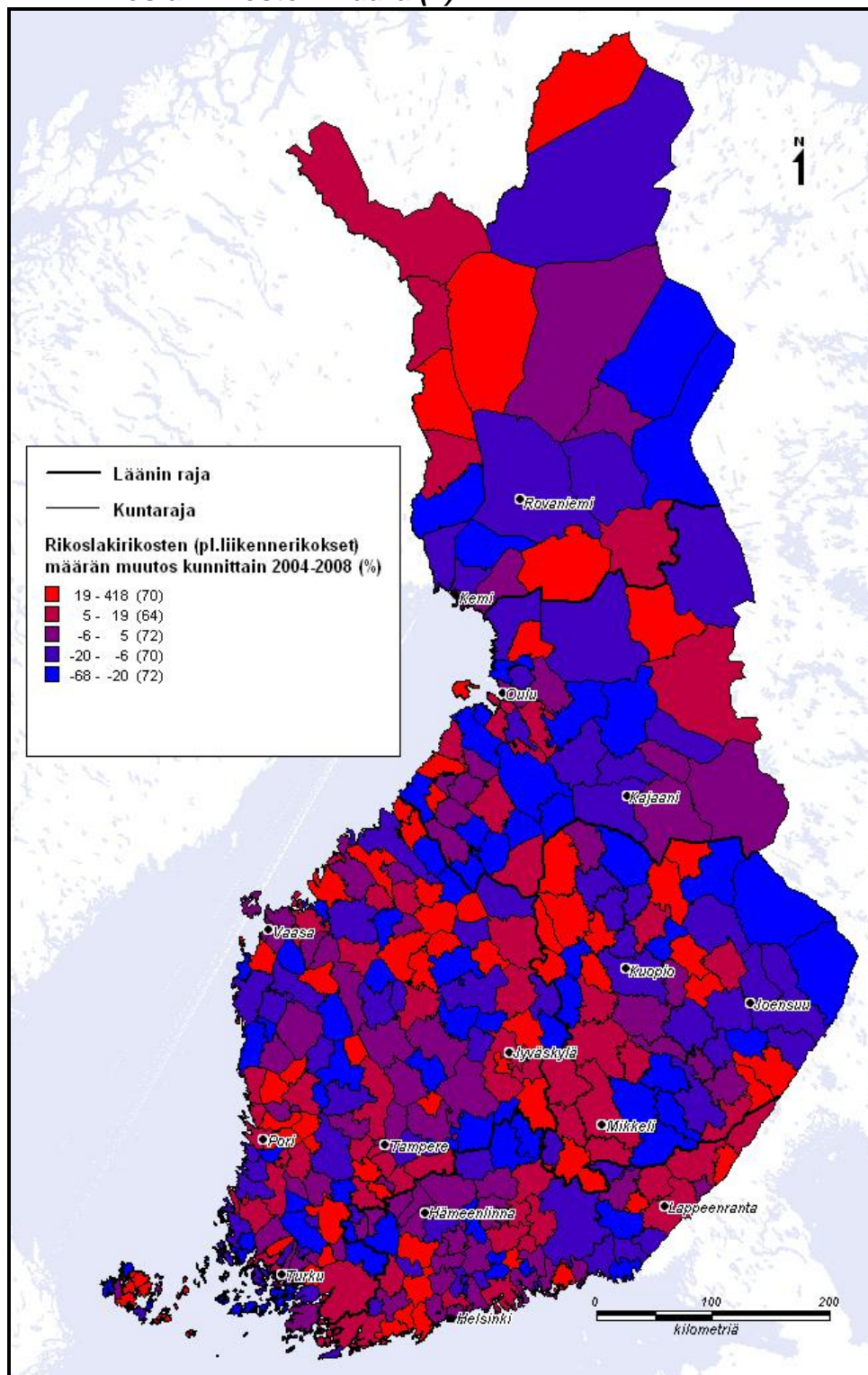
Lähde: Polstat

Liite 31: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Poliisin tietoon tulleiden rikoslakirikosten määrä (1)



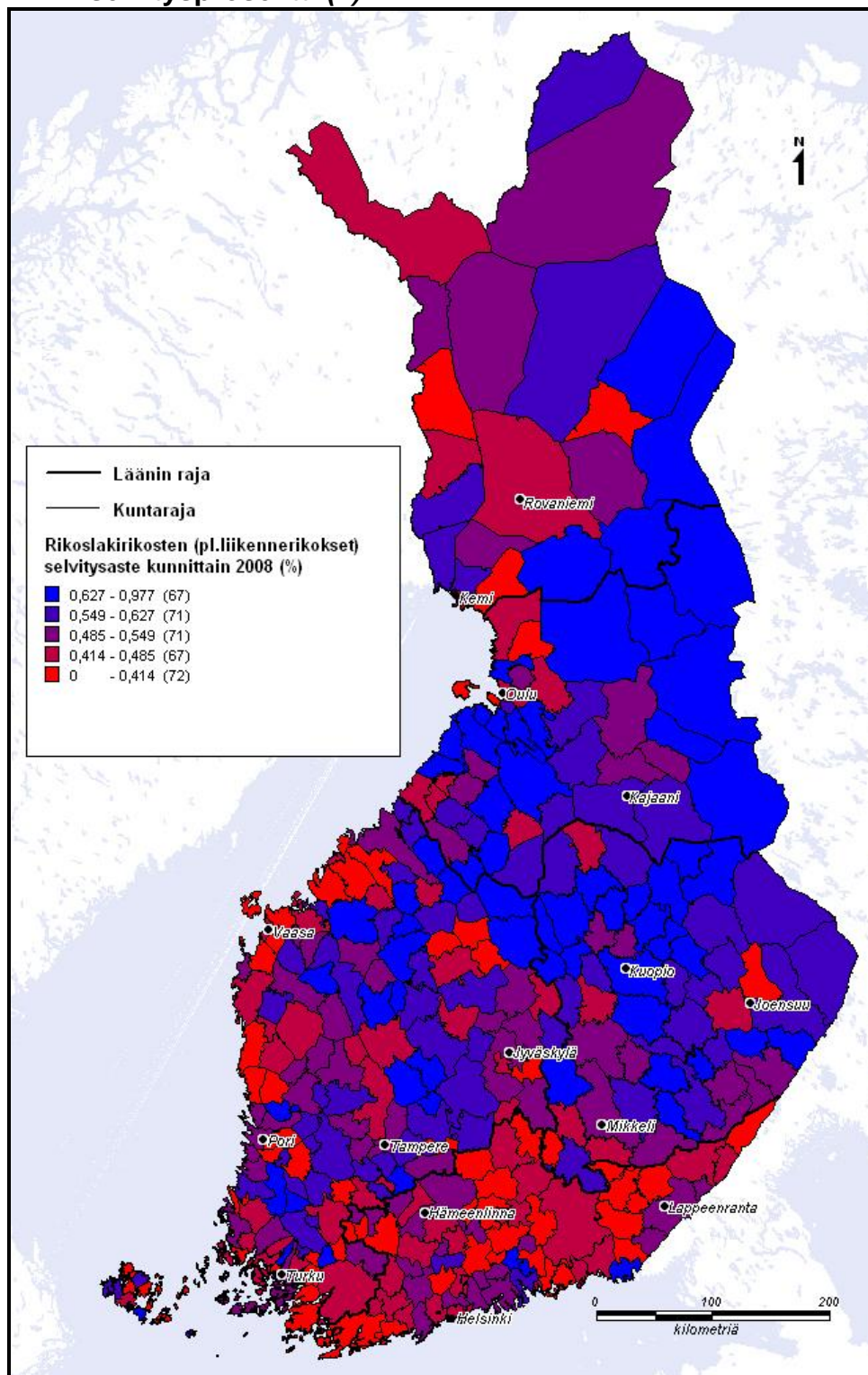
Lähde: Polstat

Liite 32: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Poliisin tietoon tulleiden rikoslakirikosten määrä (2)



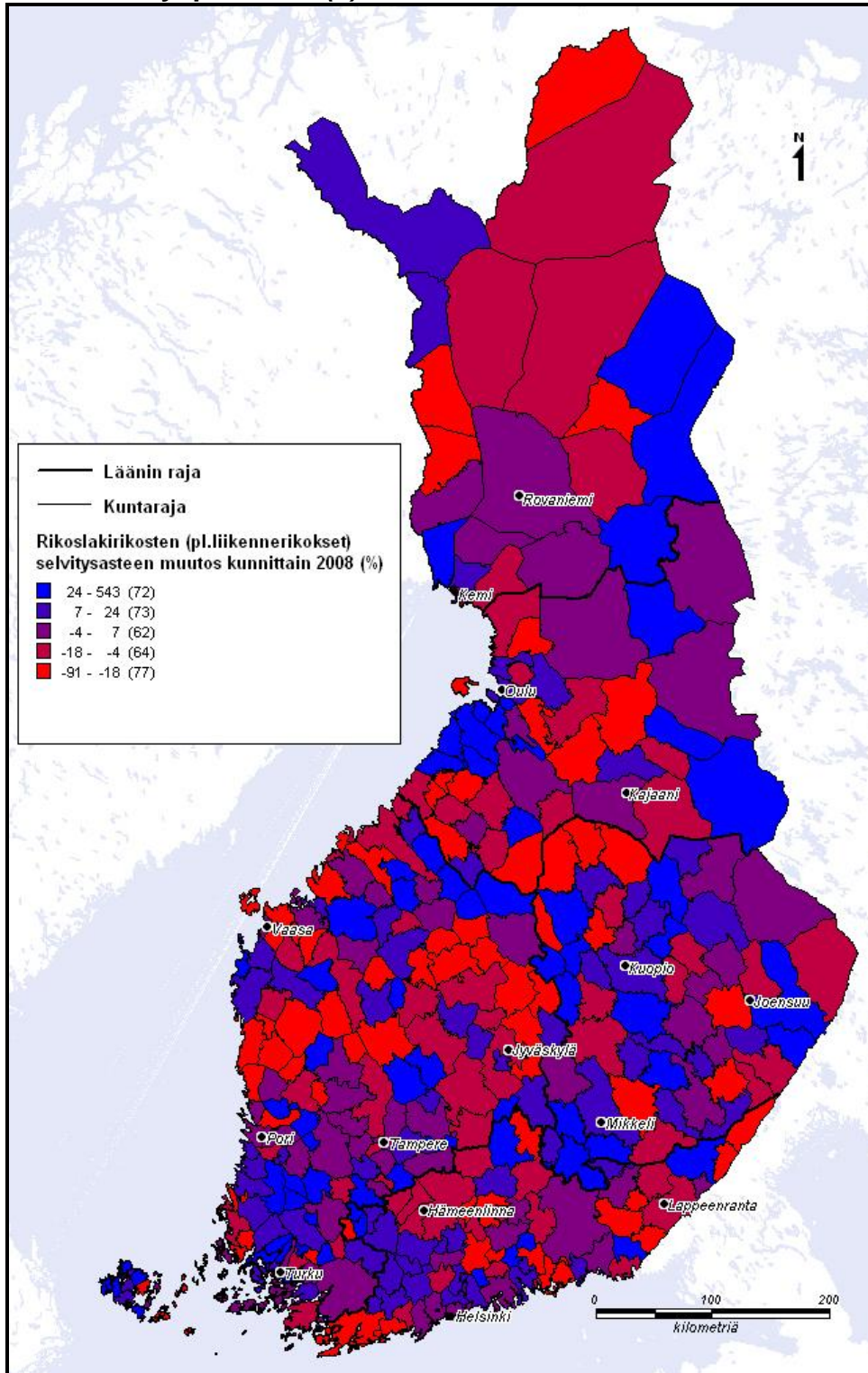
Lähde: Polstat

Liite 33: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Rikoslakirikosten selvitysprosentti (1)



Lähde: Polstat

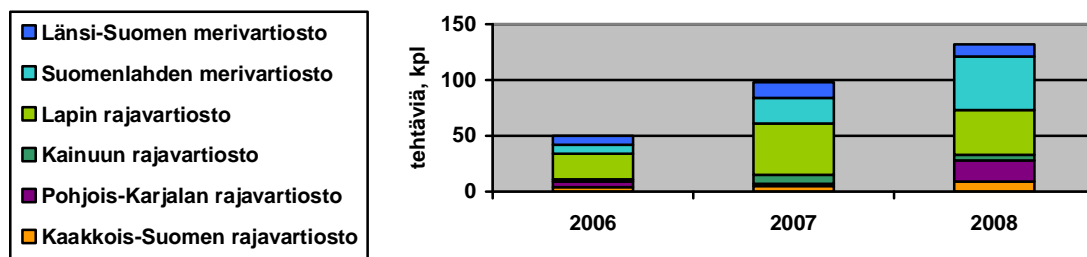
Liite 34: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Rikoslakirikosten selvitysprosentti (2)



Lähde: Polstat

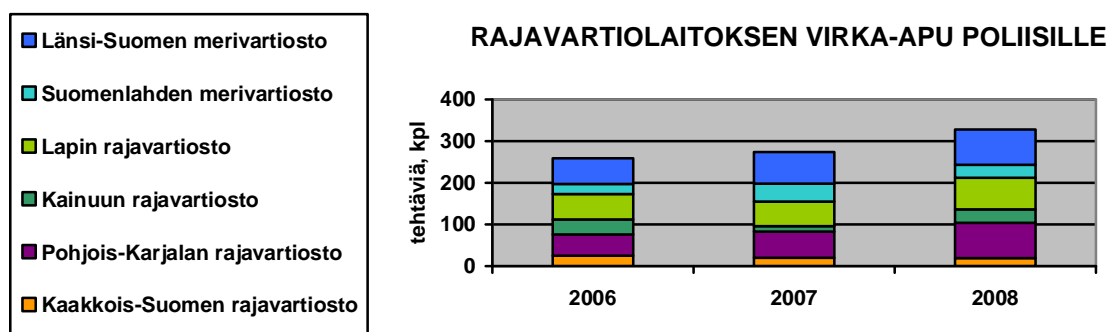
Liite 35: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Rajavartiolaitoksen suorittamat poliisitehtävät

RAJAVARTIOLAITOKSEN SUORITTAMAT POLIISITEHTÄVÄT



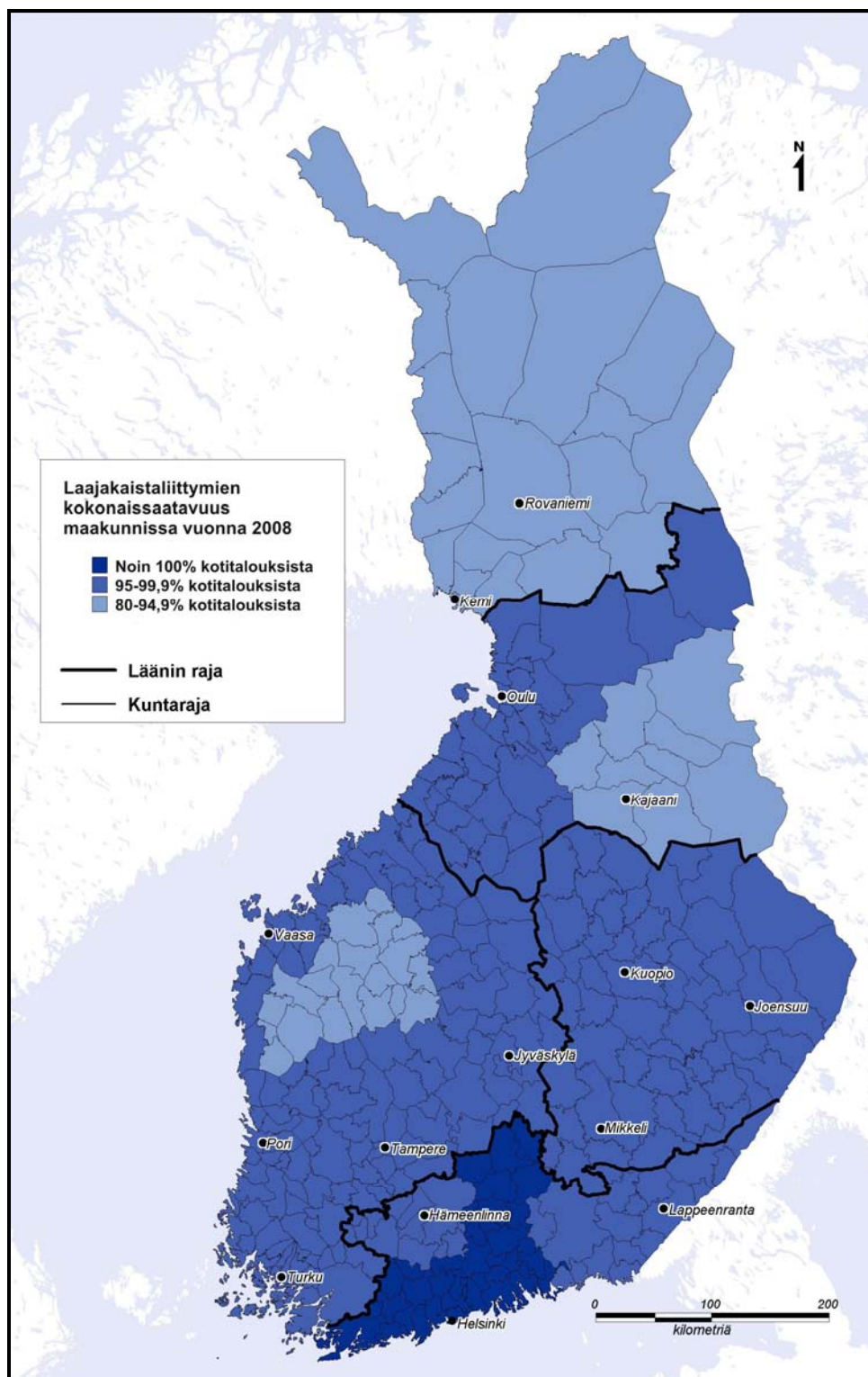
Lähde: Rajavartiolaitos

Liite 36: Viranomaisten palveluiden saatavuus / Rajavartiolaitoksen virka-apu poliisille



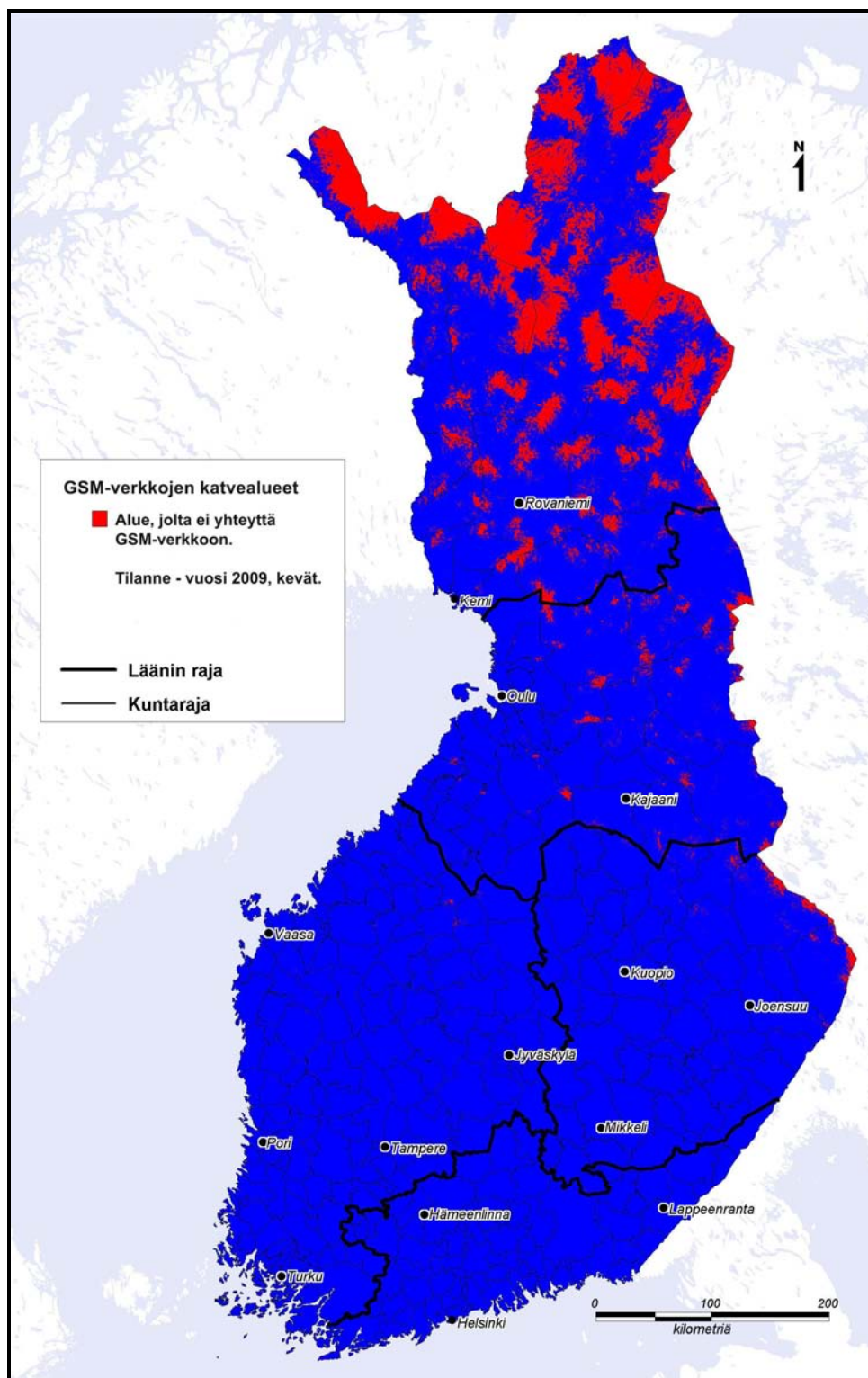
Lähde: Rajavartiolaitos

Liite 37: Tietoliikennepalvelut / Tietoliikenneverkko



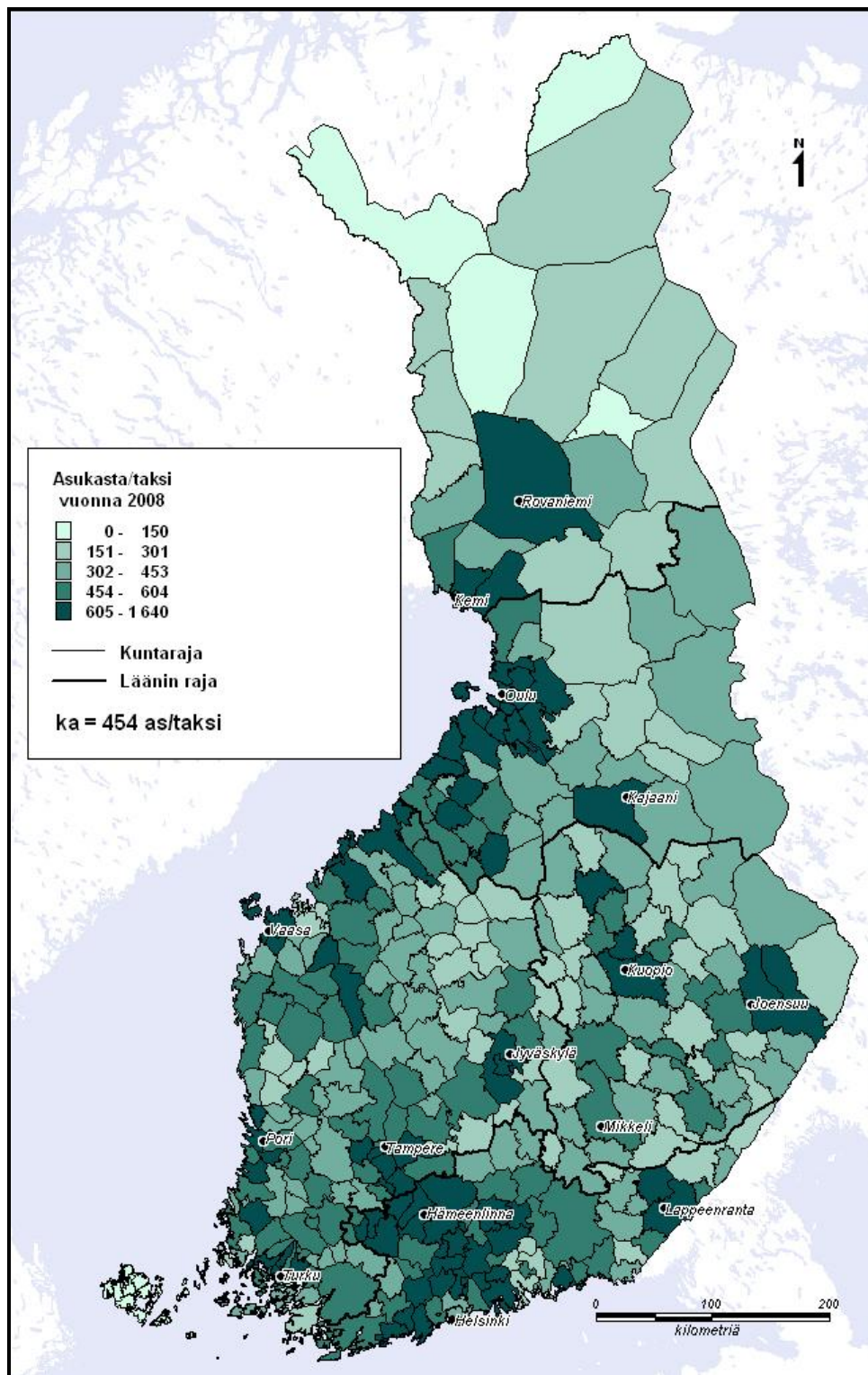
Lähde: Kotitalouksien telepalvelujen alueellinen saatavuus 2008, LVM:n julkaisuja 37/2008

Liite 38: Tietoliikennepalvelut / GSM-verkon kattavuus



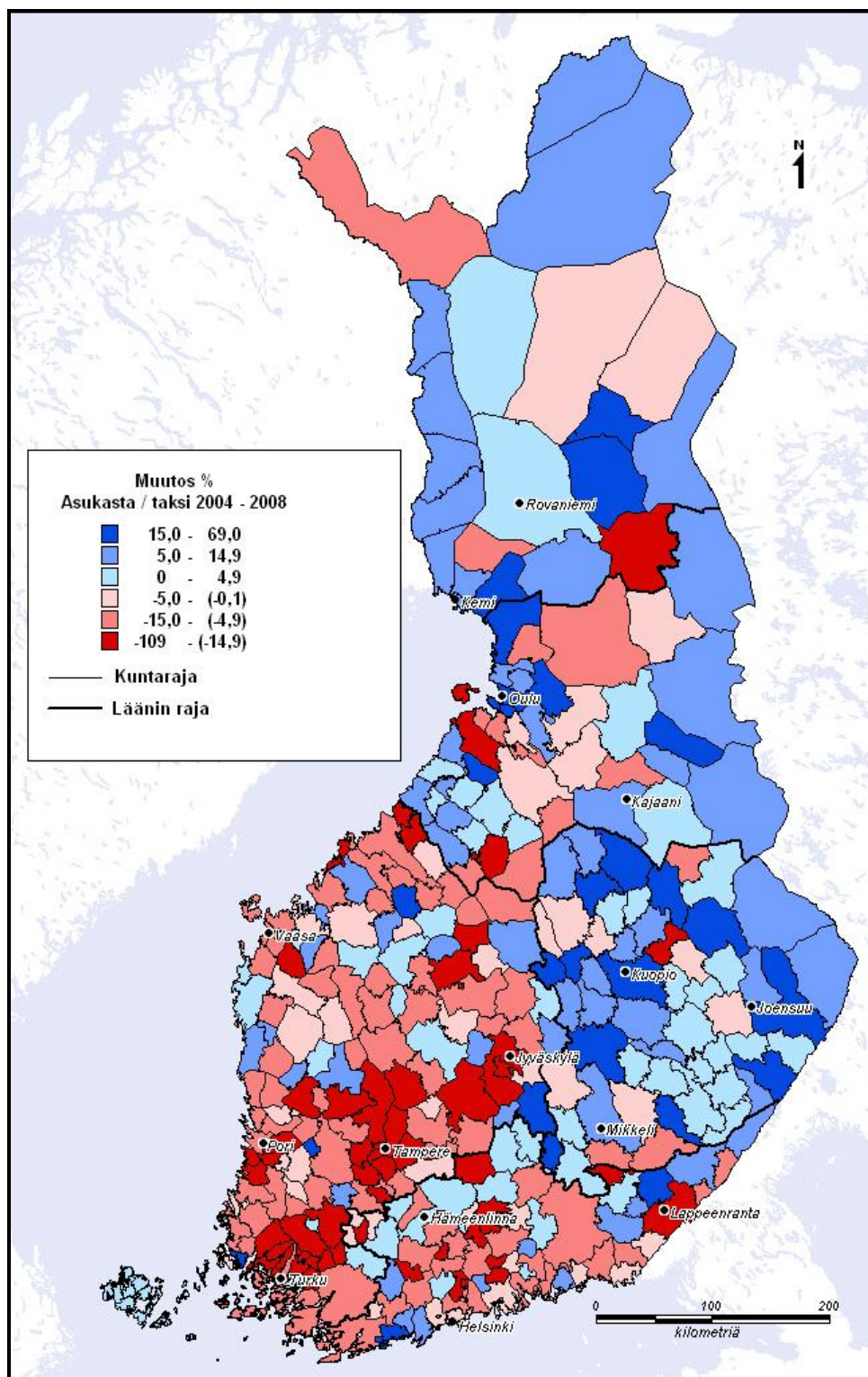
Lähde: www.elisa.fi/kuuluvuus (kattavin verkko, muilla verkko-operaattoreilla katveja on enemmän.)

Liite 39: Liikennepalvelut ja liikkuminen / Taksilupien määrä kunnittain (1)



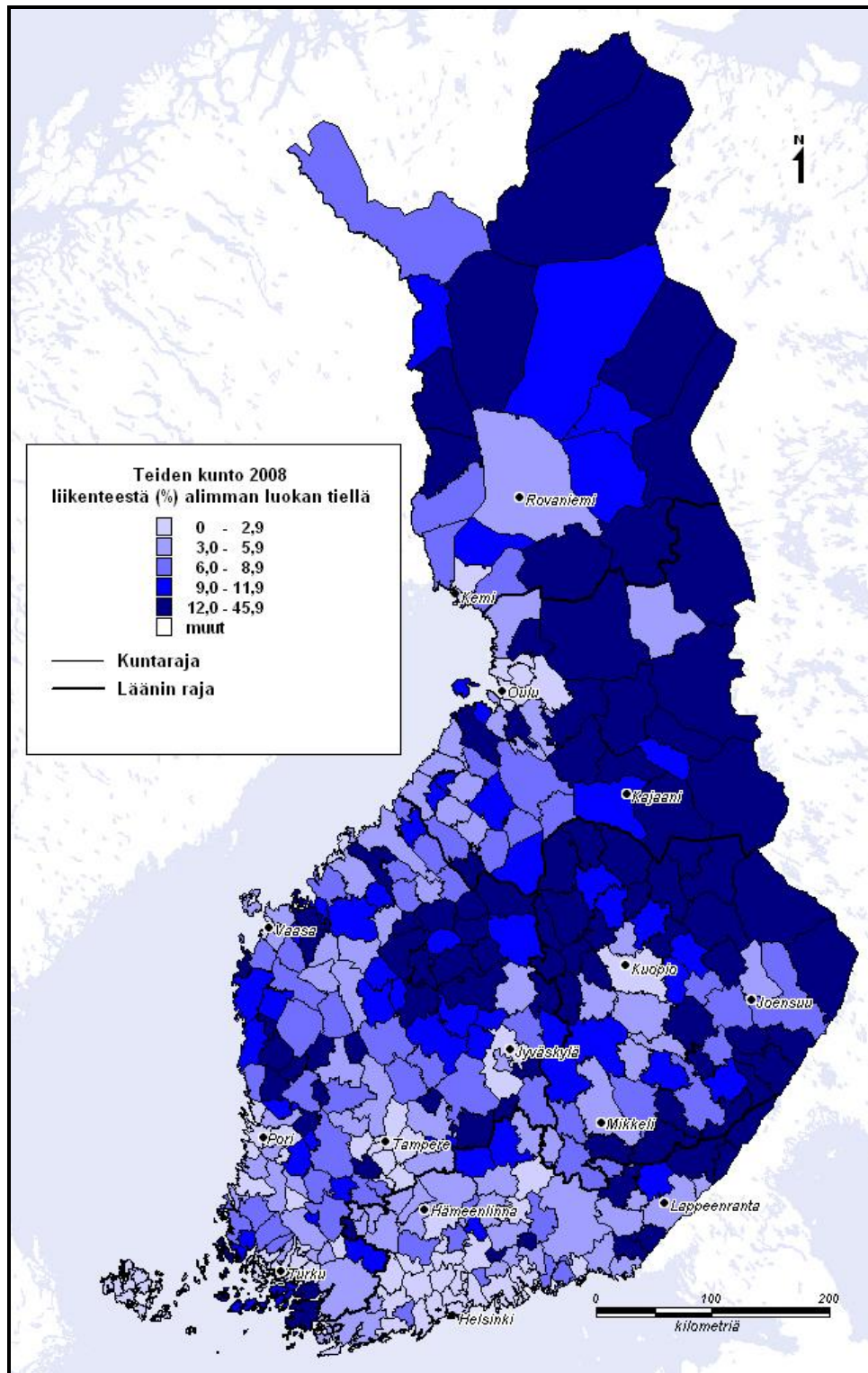
Lähde: Lääninhallitukset

Liite 40: Liikennepalvelut ja liikkuminen / Taksilupien määrä kunnittain (2)



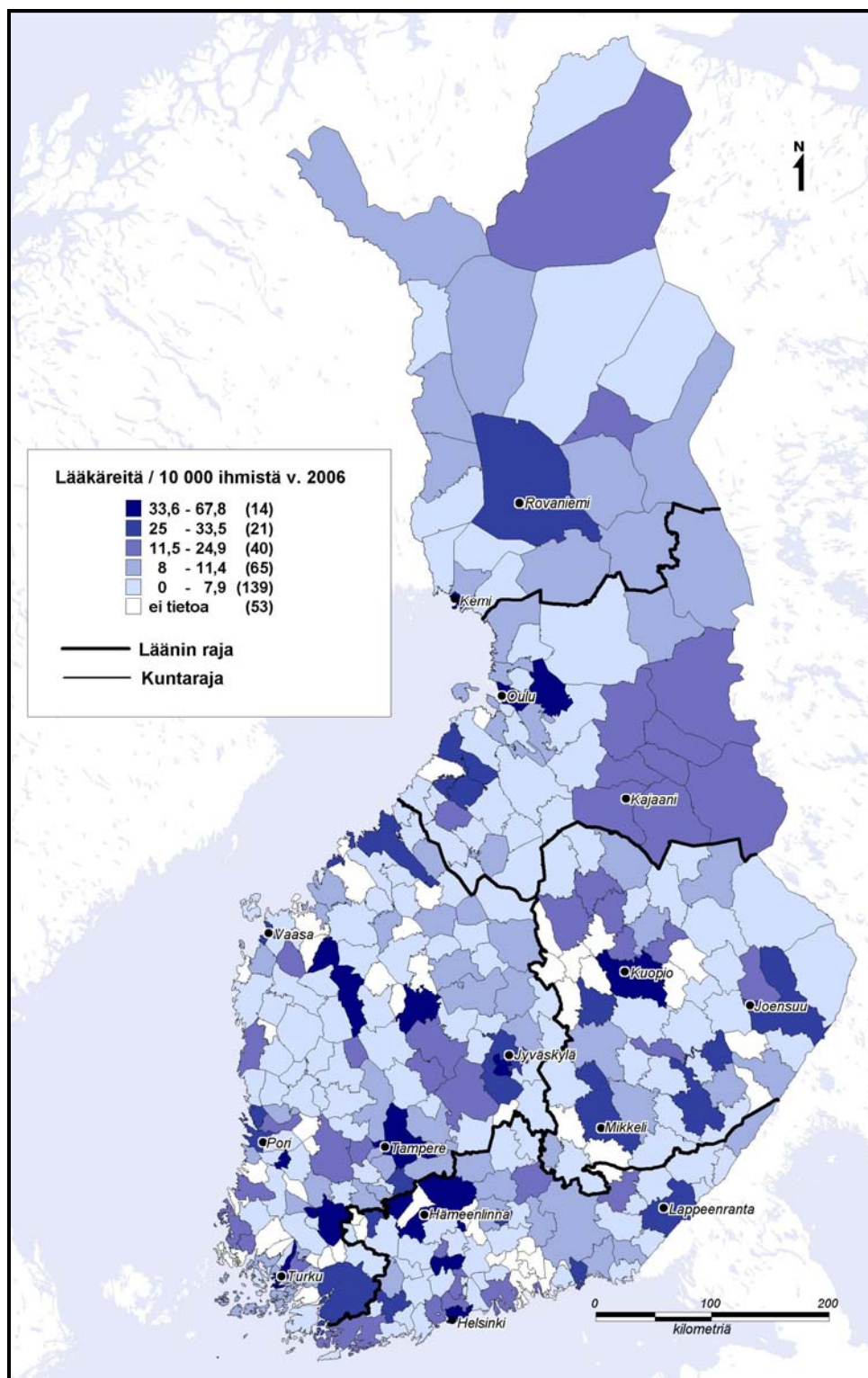
Lähde: Läälinhallitukset

Liite 41: Liikennepalvelut ja liikkuminen / Teiden kunto



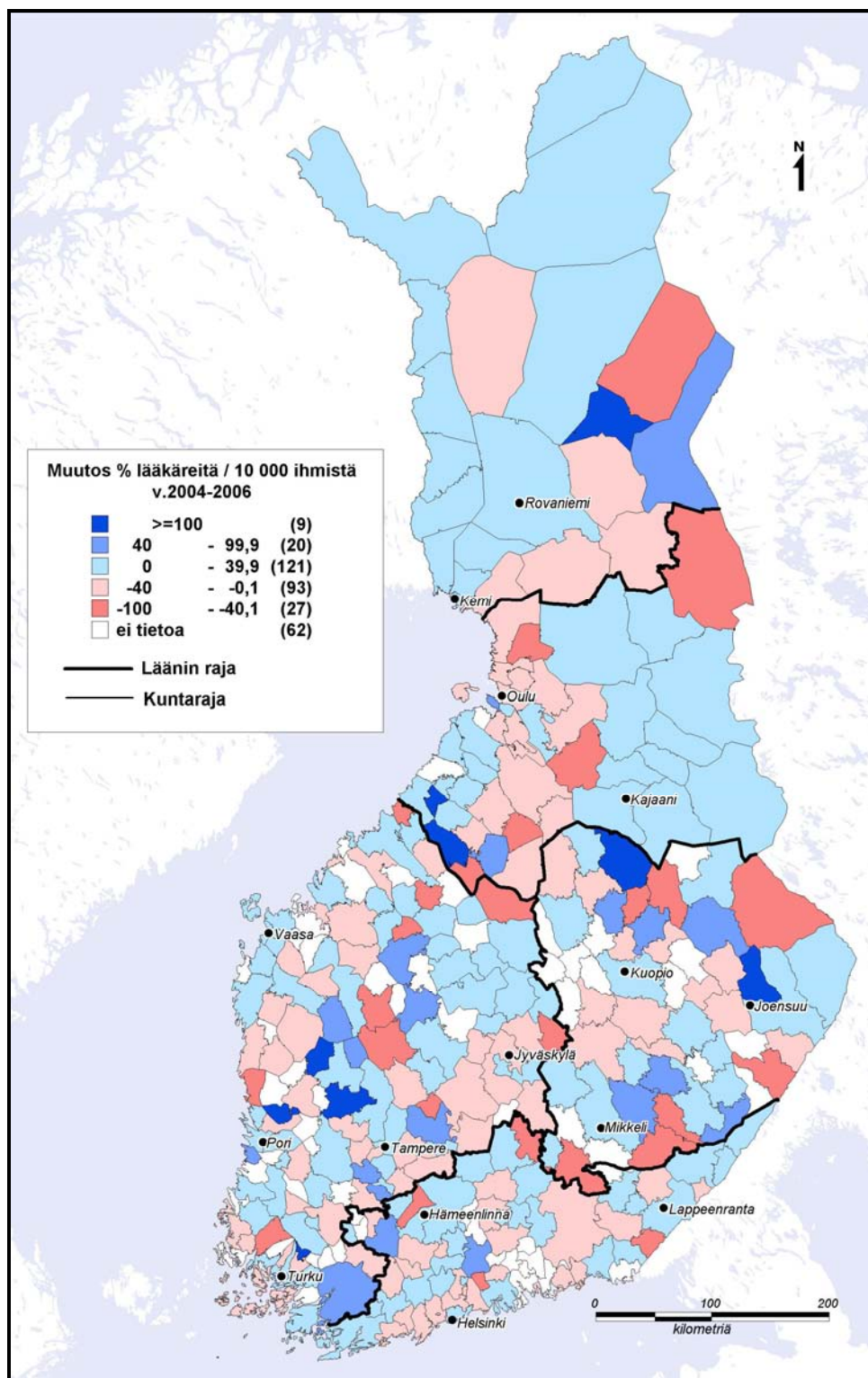
Lähde: Tiehallinto

Liite 42: Terveyspalvelut / Lääkäripalvelujen saatavuus (1)



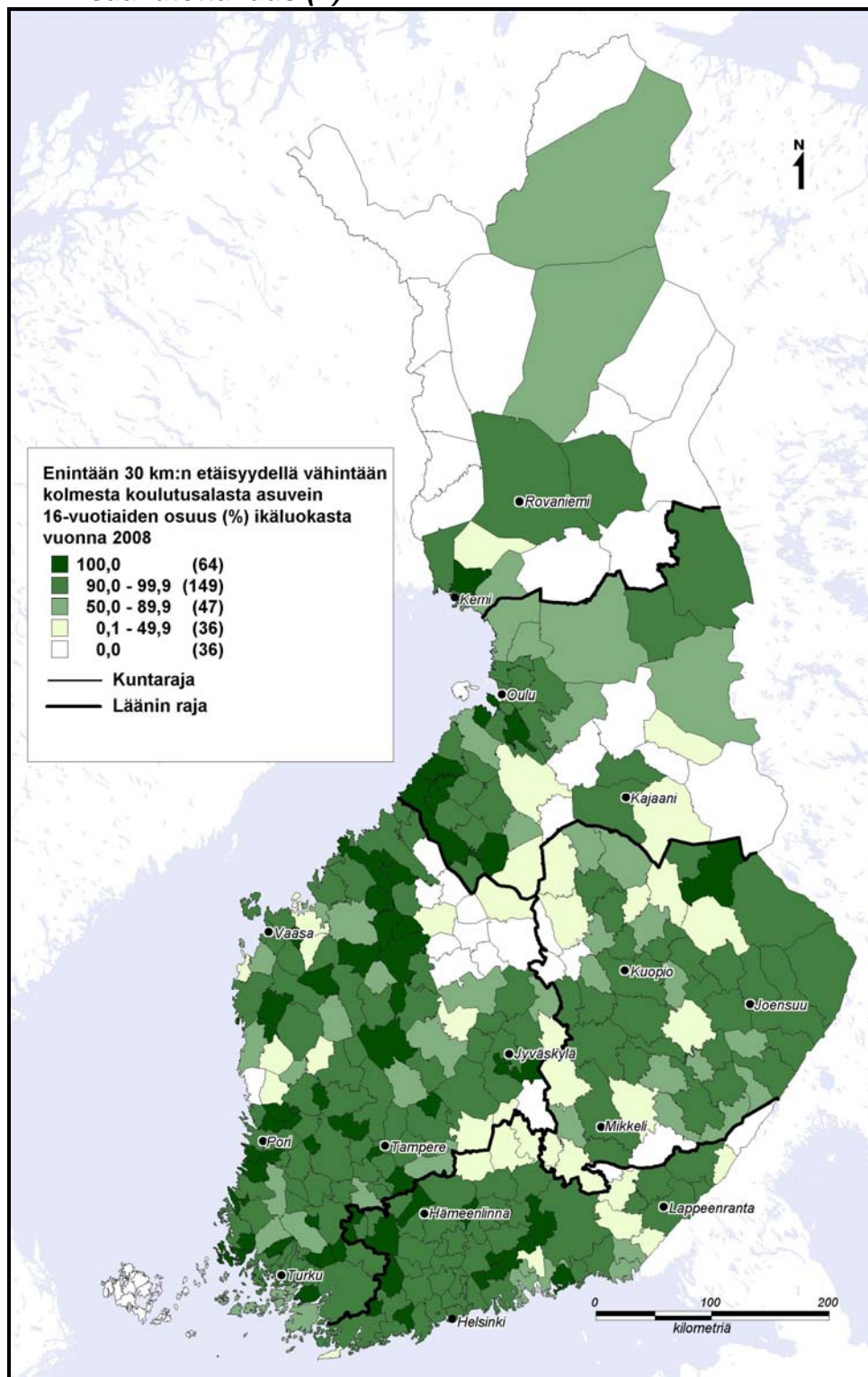
Lähde: Sotkanet

Liite 43: Terveyspalvelut / Lääkäripalvelujen saatavuus (2)



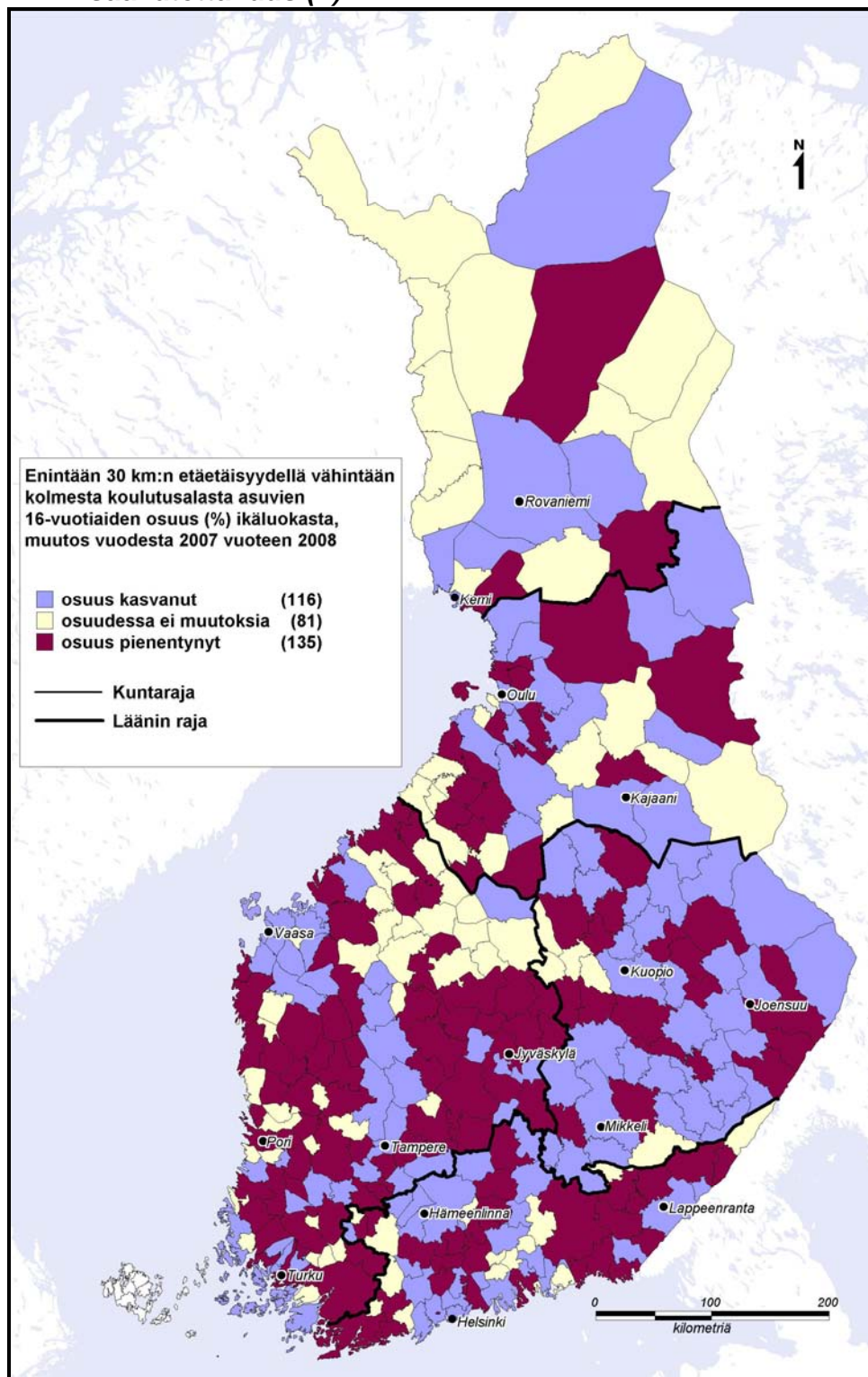
Lähde: Sotkanet

Liite 44: Koulutuspalvelut / Toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus (1)



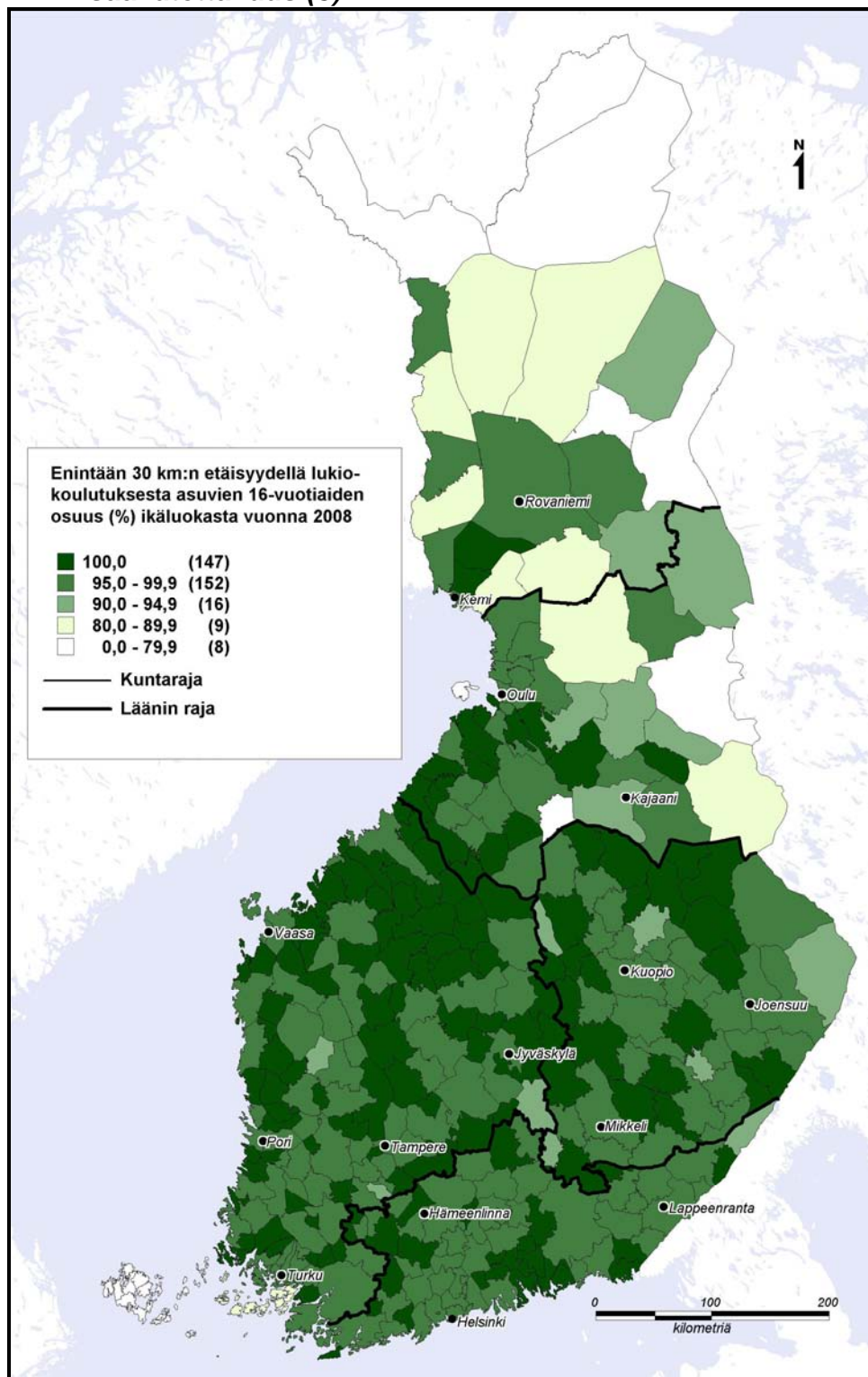
Lähde: Läänihallitukset

Liite 45: Koulutuspalvelut / Toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus (2)



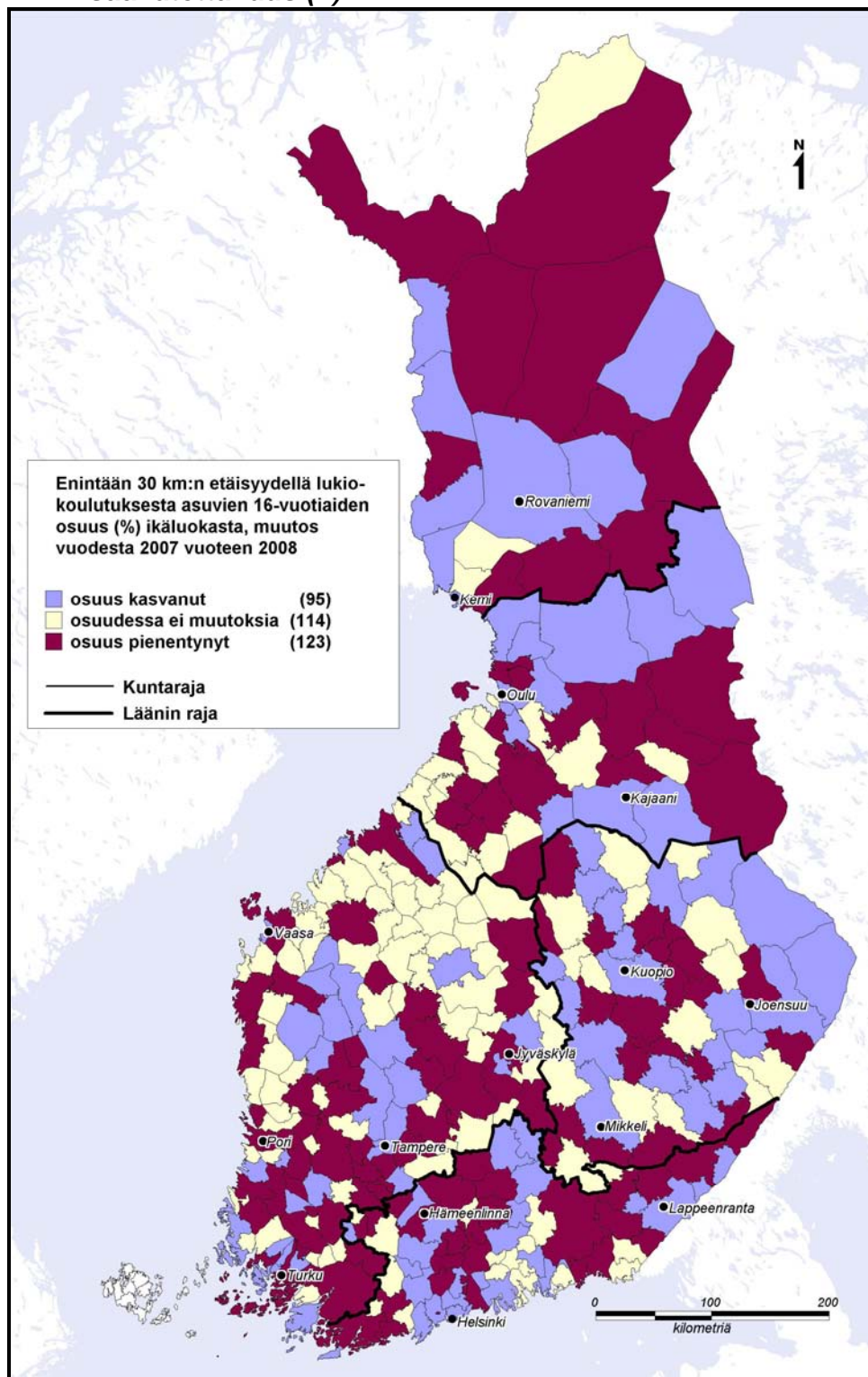
Lähde: Lääninhallitukset

Liite 46: Koulutuspalvelut / Toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus (3)



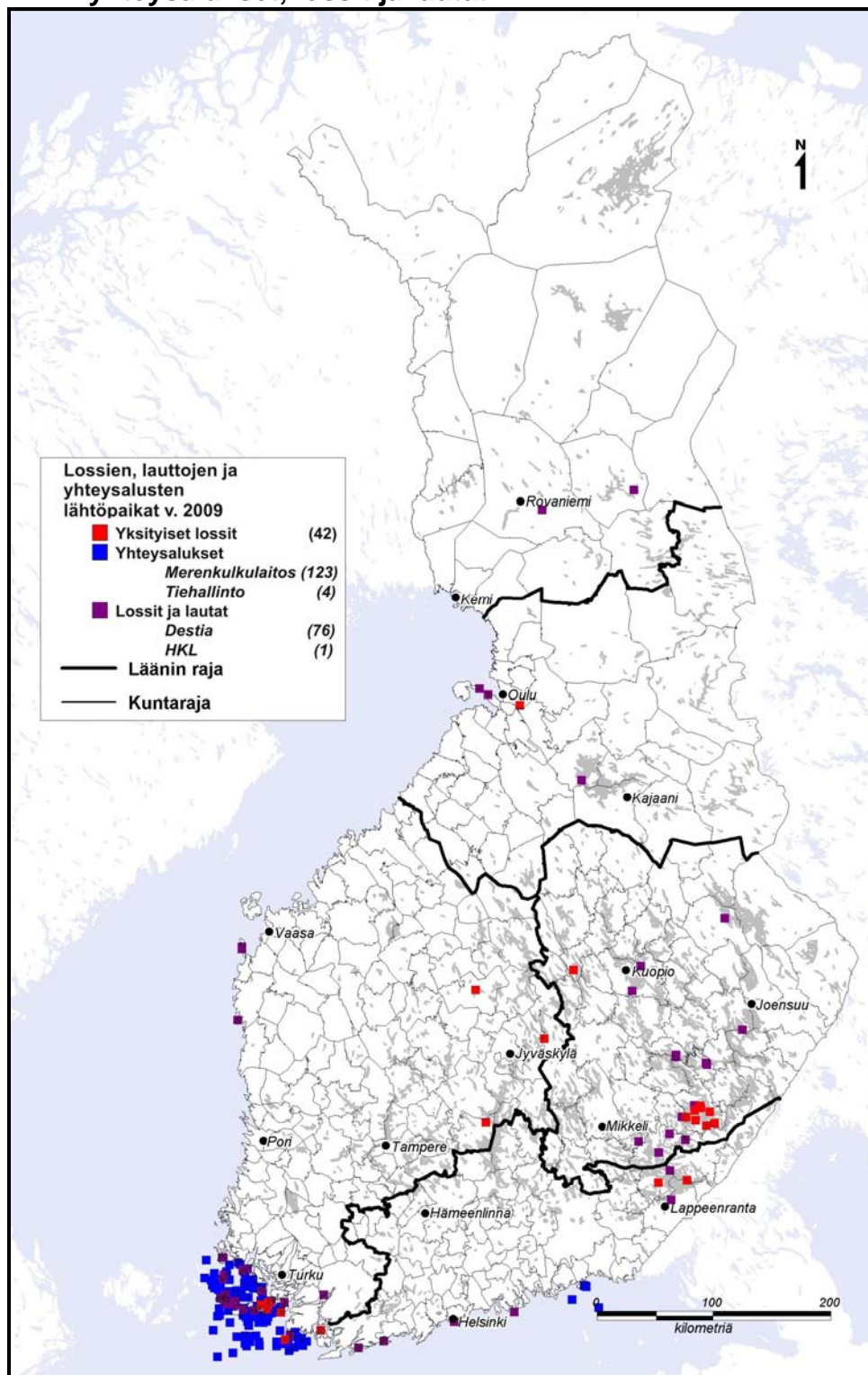
Lähde: Läänihallitukset

Liite 47: Koulutuspalvelut / Toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus (4)



Lähde: Lääninhallitukset

Liite 48: Muita tunnuslukuja / Yksityiset lossit, valtion rahoittamat yhteysalukset, lossit ja lautat



Lähde: www.lautat.fi, Saaristo-ohjelma 2007-2010. SM julkaisusarja 7/2007